

LATVIJAS BANKA
EIROSISTĒMA

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS 2013/2014

Finanšu stabilitāte – tāds finanšu sistēmas stāvoklis, kurā finanšu sistēma spēj izturēt šokus, tādējādi mazinot iespējamību, ka finanšu starpniecības procesā varētu rasties traucējumi, kas negatīvi ietekmētu uzkrājumu izvietojanas un investīciju veikšanas iespējas.

"Finanšu Stabilitātes Pārskata" mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par Latvijas finanšu sistēmu un vērst uzmanību uz sistēmiskiem riskiem, kas varētu apdraudēt Latvijas finanšu sistēmas stabilitāti.

"Finanšu Stabilitātes Pārskatā" analizēta un novērtēta Latvijas finanšu sistēmas darbība un riski, īpašu uzmanību pievēršot kredītiestāžu darbībai, balstoties uz finanšu tirgus datiem līdz 2014. gada aprīļa beigām, ekonomiskajiem datiem līdz 2014. gada marta beigām vai vēlāk pieejamiem datiem pārskata sagatavošanas brīdī, kredītiestāžu, NFS un finanšu infrastruktūras datiem līdz 2014. gada marta beigām. Prognozes balstītas arī uz jaunākajiem pieejamiem datiem.

Aprēķinot ROE, KPR, pirmā līmeņa KPR, atklāto valūtas pozīciju, FKTK noteikto likviditātes rādītāju, kā arī likviditātes un kredītriska jutīguma un stresa testu rezultātu un valūtas un procentu likmju riska jutīguma analīzes rezultātus, netiek iekļauti Latvijas Republikā reģistrēto ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati.

Sagatavojot grafiskos attēlus un tabulas, izmantoti Bloomberg (1.1.–1.3. att.), CSP (1.4.–1.6., 1.10., 1.11., 1.13.–1.17., 3.1., 3.2., P1.8. un P1.9. att.), NVA (1.6. att.), ECB, attiecīgo valstu centrālo banku un/vai Latvijas Bankas (1.7., 1.10., 1.11., 1.17., 2.11.–2.15., 2.18., 2.32.–2.35., 2.39., 3.1., 4.1.–4.3. att., 4.1., P1.1. un P1.2. tabula), VID (1.8. att.), Eurostat (1.9. un 1.12. att.), SIA "Latio" (1.17. att.), Latvijas Bankas organizētās kredītiestāžu aptaujas par riskiem Latvijas finanšu sistēmā (1.1. tabula un 1.8. att.), FKTK (2.3., 2.4., 2.16., 2.19., 2.22., 2.25.–2.28., 2.36., 2.37., 2.39., 3.3. un 3.4. att., 2.1. tabula, P1.2.–P1.5., P1.8. un P1.10. att., P1.1.–P1.3. tabula), eiro zonas banku veiktās kredītiestāžu apsekojuma (2.5.–2.10. att.) dati, Latvijas Bankas aprēķini, t.sk. pamatojoties uz FKTK datiem (2.1., 2.2., 2.17., 2.20.–2.24., 2.29., 2.31., 2.38., 2.40. un 2.41. att., 2.2. tabula, P1.1., P1.6., P1.7. un P2.2. att.), Reuters (2.39. att.), LCD (4.4., 4.5. att. un 4.2. tabula) un Latvijas Bankas, FKTK, ECB, Eurostat un CSP dati (P5.1.–P5.7. att.) un Latvijas Bankas aprēķini, balstoties uz mājsaimniecību kredītņēmēju aptaujas datiem (P6.1.–P6.5. att.).

SAĪSINĀJUMI

- AAS – apdrošināšanas akciju sabiedrība
AS – akciju sabiedrība
ASV – Amerikas Savienotās Valstis
BBUK – Bāzeles Banku uzraudzības komiteja
BRRD – Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva, ar ko izveido kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību atvēršanas un noregulējuma režīmu un groza Padomes Direktīvu 82/891/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2001/24/EK, 2002/47/EK, 2004/25/EK, 2005/56/EK, 2007/36/EK, 2011/35/ES, 2012/30/ES un 2013/36/ES un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1093/2010 un (ES) Nr. 648/2012
CDS – kredītriska mijmaiņas līgums (*credit default swap*)
CFS – citi finanšu starpnieki
CRD IV – Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK
CRR – Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012
CSP – Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde
DENOS – LCD vērtspapīru norēķinu sistēma
DGSD – Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 30. maija Direktīva 94/19/EK par noguldījumu garantiju sistēmām
DVP – ar naudas norēķiniem saistīti vērtspapīru pārveidumi jeb piegāde pret samaksu (*delivery versus payment*)
EBI – Eiropas Banku iestāde
ECB – Eiropas Centrālā banka
EEZ – Eiropas Ekonomikas zona
EK – Eiropas Komisija
EKS – Latvijas Bankas elektroniskā klīringa sistēma (EKS sistēma)
EKS 95 – Eiropas Kontu sistēma 1995
EMS – Ekonomikas un monetārā savienība
EONIA – eiro uz nakti izsniegto kredītu vidējais indekss (*euro overnight index average*)
ES – Eiropas Savienība
ESM – Eiropas Stabilitātes mehānisms
ESRK – Eiropas Sistēmisko risku kolēģija
EURIBOR – eiro starpbanku kredītu procentu likmju indekss (*euro interbank offered rate*)
Eurostat – Eiropas Savienības statistikas birojs
FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija
FOP – beznaudas vērtspapīru pārveidumi (*free of payment*)
FRS – ASV Federālo rezervju sistēma
FSI – finanšu stresa indekss
GAP – pārcenošanas starpība jeb PJA un PJS starpība
GSII – globāli sistēmiski nozīmīga institūcija (*globally systemically important institution*)
IIN – iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP – iekšzemes kopprodukts
IM – ievainojama mājsaimniecība
IVI – iepirkumu vadītāju indekss (*Purchasing Managers' Index*)
KPR – kapitāla pietiekamības rādītājs
LCD – Latvijas Centrālais depozitārijs
LSK – likviditātes seguma koeficients (*liquidity coverage ratio*)
MFI – monetārā finanšu iestāde
MM – maksātspējīga mājsaimniecība
NFS – nebanku finanšu sektors
NGF – Noguldījumu garantiju fonds
NGL – Noguldījumu garantiju likums
NVA – Nodarbinātības valsts aģentūra
NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība
OSII – cita sistēmiski nozīmīga institūcija (*other systemically important institution*)
PCI – patēriņa cenu indekss
PJA – pret procentu likmju pārmaiņām jutīgie aktīvi
PJS – pret procentu likmju pārmaiņām jutīgās saistības
PTO – Pasaules Tirdzniecības organizācija
RIGIBOR – latu starpbanku kredītu procentu likmju indekss (*Riga interbank offered rate*)
ROA – aktīvu atdeve
ROE – kapitāla atdeve
RSA – riska svērtie aktīvi
SAMS – Latvijas Bankas starpbanku automatizētā maksājumu sistēma (SAMS sistēma)
SEPA – Vienotā eiro maksājumu telpa (*Single Euro Payments Area*)
SFK – stabila finansējuma koeficients (*net stable funding ratio*)
SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SVF – Starptautiskais Valūtas fonds
VaR – maksimālie iespējamie zaudējumi noteiktā laika posmā ar noteiktu varbūtību (*Value-at-Risk*)
VAS – valsts akciju sabiedrība
VID – Valsts ieņēmumu dienests
VNM – Vienotais noregulējuma mehānisms
VSAOI – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas
VUM – Vienotais uzraudzības mehānisms

SATURS

KOPSAVILKUMS	4
1. MAKROFINANSIĀLĀ VIDE	7
1.1. Ārējā makrofinansiālā vide	7
1.2. Iekšzemes makrofinansiālā vide	10
1. ielikums. Kredītiestāžu aptauja par riskiem Latvijas finanšu sistēmā	13
1.3. Kredītiestāžu klientu finansiālā ievainojamība	14
1.3.1. Mājsaimniecību finansiālā ievainojamība	14
1.3.2. Nefinanšu sabiedrību finansiālā ievainojamība	16
1.3.3. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība	18
2. KREDĪTIESTĀŽU SEKTORA ATTĪSTĪBA UN RISKI	20
2.1. Kredītu dinamika un kredītrisks	20
2. ielikums. Eiro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojums	23
2.2. Finansējuma un likviditātes risks	25
2.3. Tirgus risks	29
2.3.1. Kredītiestāžu valūtas risks	29
2.3.2. Kredītiestāžu procentu likmju risks	31
2.4. Pelnītspēja	33
2.5. Kapitalizācija	36
2.6. Kredītiestāžu šoku absorbētspēja	38
3. NFS ATTĪSTĪBA	42
3.1. Līzinga sabiedrības un CFS	42
3.2. Apdrošināšanas sabiedrības	44
3.3. Ieguldījumu fondu un privāto pensiju fondu darbība	46
3.4. Krājaizdevu sabiedrības	47
4. FINANŠU INFRASTRUKTŪRA	49
4.1. Maksājumu sistēmas	49
4.2. Vērtspapīru norēķinu sistēmas	51
PIELIKUMI	
1. Kredītiestāžu darbības rādītāji	55
2. Jaunajā CRD IV/CRR normatīvo aktu paketē noteiktās kapitāla prasības	60
3. BBUK un EBI priekšlikumi par sviras rādītāju un likviditātes rādītājiem	64
4. Banku savienības galvenie elementi un ieguvumi no dalības banku savienībā	66
5. Risku diagramma kā svarīgāko finanšu stabilitātes risku pārmaiņu novērtējuma un komunikācijas rīks	70
6. Uz aptaujas datiem balstīts mājsaimniecību kredītņēmēju finansiālās ievainojamības novērtējums	74

KOPSAVILKUMS

Finanšu sektorā kopumā vērojama mērena attīstība – uzlabojas kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitāte, darbības efektivitāte un peļņitaspēja; saglabājas augsta kapitalizācija un likviditāte; būtiski pieaudzis piesaistīto noguldījumu apjoms, bet kreditēšana, lai arī lēnām atjaunojas, joprojām ir vāja. Arī nebanku finanšu sektors strādā ar peļņu, un tajā kopumā vērojama neliela izaugsme. Finanšu sektora nozīmīga strukturāla pārmaiņa bija eiro ieviešana Latvijā 2014. gada 1. janvārī. Saskaņā ar bāzes scenāriju Latvijā tiek prognozēta mērena izaugsme un aizņēmēju maksātspējas turpmāka pakāpeniska uzlabošanās, taču ģeopolitiskais saspīlējums Krievijā un Ukrainā palielina ārējos riskus un nenoteiktību. Ārējo apstākļu būtiskas pasliktināšanās gadījumā var tikt ietekmēta aizņēmēju maksātspēja, kreditēšanas atjaunošanās, kredītiestāžu darbības paplašināšanās un to peļņitaspējas izredzes. Latvijas finanšu stabilitātes galvenie sistēmiskie riski izriet no nestabilitātes ārējā vidē un aizņēmēju finansālās ievainojamības. Latvijas kredītiestāžu šoku absorbētspēja ir augsta, jo to kapitalizācija un likviditāte ir augsta. Būtisks stabilizējošs faktors ir arī Latvijas pievienošanās eiro zonai un ar to saistītā Latvijas dalība banku savienībā, kas līdztekus nozīmīgām uzraudzības reformām Eiropā (CRD IV/CRR un BRRD pieņemšana) kopumā papildus veicina finanšu stabilitāti.

2013. gadā kopumā finanšu stabilitātes riski samazinājās visās galvenajās strukturālo risku kategorijās, kas atspoguļojās arī Latvijas Bankas izstrādātajā risku diagrammā (sk. 5. pielikumu). Mazinājās gan kredītrisks, gan maksātspējas, peļņitaspējas, likviditātes un finansējuma riski, gan iekšzemes un ārējās makrofinansālās vides riski. Tomēr 2014. gada sākumā saistībā ar ģeopolitisko saspīlējumu Krievijā un Ukrainā ārējā makrofinansālajā vidē atkal pieauga nenoteiktība un tās iespējamā ietekme uz iekšzemes makrofinansālo vidi.

Galvenie sistēmiskie riski Latvijas finanšu sistēmas stabilitātei kopumā ir šādi:

- 1) ārējā pieprasījuma vājināšanās un augstas nenoteiktības ietilšana ārējā makrofinansālajā vidē, kas var negatīvi ietekmēt Latvijas tautsaimniecības izaugsmi, kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitāti un peļņitaspēju;
- 2) aizņēmēju trauslā maksātspēja un ierobežotā iespēja absorbēt papildu šokus.

Ārējās makrofinansālās vides nestabilitāte saglabājas kā galvenais sistēmiskais risks Latvijas finanšu sistēmas stabilitātei. Iepriekš ārējā nestabilitāte saistījās galvenokārt ar vājo makrofinansālo situāciju Eiropā un valsts parāda riskiem tajā. Pašlaik makrofinansālā vide un konfidence Eiropā pakāpeniski uzlabojas, un tās finanšu tirgos vērojama stabilizācija, arī finanšu institūciju spēja absorbēt šokus kopumā augusi. Tomēr ekonomiskās izaugsmes atjaunošanās vēl ir trausla, un tas līdztekus augstajam privātā un valsts sektora parāda līmenim daudzās Eiropas valstīs joprojām ir lielākais risks. Turklāt ekonomisko izaugsmi Eiropā apdraud vairāki lejupvērsti riski: attīstība pasaules finanšu tirgos (t.sk. bažas par globālu riska prēmiju pārvērtēšanu) un jaunajās tirgus ekonomikas valstīs un attīstības valstīs (tālāk tekstā – attīstības valstis), ģeopolitiskie riski saistībā ar Krievijas un Ukrainas konfliktu, kā arī nepietiekamu strukturālo reformu risks Eiropas valstīs.

Šajā kontekstā ir svarīgi, ka panākts nozīmīgs progress Eiropas finanšu sistēmas stiprināšanā: ar CRD IV/CRR stāšanos spēkā 2014. gada 1. janvārī ES tiek īstenoti BBUK jaunie starptautiskie kredītiestāžu darbību regulējošie standarti (Bāzeles III standarti; sk. 3. pielikumu) un saskaņotu mikrouzraudzības un makrouzraudzības prasību piemērošana ES. Liels sasniegums ir banku savienības izveide un tās pirmā pīlāra – VUM – darbības sākšana 2014. gada novembrī. Tā ietvaros kredītiestāžu mikrouzraudzība un makrouzraudzība VUM dalībvalstīs tiks veikta ECB un nacionālo uzraudzības iestāžu sadarbībā. Gatavojoties VUM darbībai, pašlaik notiek ECB tiešajai uzraudzībai pakļauto

kredītiestāžu aktīvu novērtēšana un stresa testēšana. Ir panākta galavienošana par VNM, kura mērķis ir, izmantojot BRRD noteiktos vienotos banku regulējuma principus un instrumentus, centralizēt noregulējuma lēmumu pieņemšanu par banku savienības valstu bankām un pakāpeniski uzkrāt banku nozares finansētu noregulējuma fondu, kuru, izpildot noteiktus nosacījumus, varēs izmantot banku noregulēšanai (sk. 4. pielikumu).

Uz Eiropas makrofinansālās stabilizācijas fona par būtisku ārējo risku un nenoteiktības avotu kļuvis ģeopolitiskais saspīlējums Krievijā un Ukrainā. Riska pakāpe atkarīga no saspīlējuma turpmākā risinājuma. Krievija ir trešais lielākais Latvijas preču eksporta tirgus, un tās attīstība ietekmē arī pieprasījumu divos lielākajos Latvijas eksporta tirgos – kaimiņvalstīs Lietuvā un Igaunijā. Turklāt Krievijai ir būtiska loma Latvijas pakalpojumu eksportā un apgādē ar energoresursiem. Izaugsmes vājināšanās Krievijā un citās reģiona valstīs, Krievijas rubļa vērtības kritums, sankcijas pret Krieviju un tās iespējamās pretsankcijas, kā arī nenoteiktības pieaugums var negatīvi ietekmēt Latvijas preču un pakalpojumu eksportu, investīcijas, konfidenci un kopējo izaugsmi. Atkarībā no riska pakāpes negatīvā ietekme uz reālo sektoru var atspoguļoties aizņēmēju maksātspējā, kredītiestāžu pelnītspējā un turpmākajās darbības izredzēs.

Ziemeļvalstu un Baltijas reģionālajā līmenī saglabājas risks saistībā ar nekustamā īpašuma tirgus pārkaršanu un mājsaimniecību augsto parāda līmeni Latvijas lielāko kredītiestāžu mātes banku mītneszemēs Zviedrijā un Norvēģijā un šo faktoru potenciālo ietekmi uz Ziemeļvalstu un Baltijas valstu finanšu sistēmām, t.sk. uz mātes banku aizņemšanās iespējām finanšu tirgos. Taču jāatzīmē, ka gan Zviedrijā, gan Norvēģijā tiek īstenoti uzraudzības pasākumi risku mazināšanai un saglabājas augsta aizņēmēju maksātspēja.

Saskaņā ar bāzes scenāriju, ja nepastiprināsies nelabvēlīgu ārējo faktoru ietekme, tautsaimniecībā turpināsies mērena, lai arī nedaudz lēnāka, izaugsme. Reālās darba samaksas kāpums, pakāpenisks nodarbinātības pieaugums un zemas procentu likmes balstīts mājsaimniecību maksātspēju un privāto patēriņu, kas turpinās būt izaugsmes galvenais virzītājs. Diemžēl nenoteiktības saglabāšanās ārējā vidē un mainīga konfidence kavē pēdējos ceturkšņos stagnējošo investīciju atjaunošanos. Investīciju vājuma saglabāšanās, t.sk. kritums ieguldījumos apstrādes rūpniecībā, ir tautsaimniecības attīstības vidēja termiņa risks.

Līdz ar tautsaimniecības izaugsmi un turpmāku vispārēju saistību sloga sarukumu gan mājsaimniecību, gan nefinanšu sabiedrību finansiālā ievainojamība kopumā mazinās un kredītrisku raksturojošie rādītāji uzlabojas. Ilgāk par 90 dienām kavēto rezidentiem izsniegto kredītu atlikums kopš 2013. gada sākuma sarucis gandrīz par trešo daļu. Mazinās pārstrukturēto kredītu atlikums un īpatsvars, un pieaug tiem izveidotie uzkrājumi. Tomēr pārstrukturēto kredītu atlikums joprojām ir samērā augsts, un saglabājas nozīmīgs no jauna un atkārtoti pārstrukturēto kredītu apjoms. Turklāt Latvijas Bankas veiktās mājsaimniecību un kredītņēmēju aptaujas rezultāti liecina, ka finansiāli ievainojamo mājsaimniecību īpatsvars un jutīgums pret ienākumu, procentu likmju un bezdarba šokiem samazinājies tikai nedaudz, un joprojām saglabājas būtiska daļa finansiāli ievainojamu aizņēmēju, kuru finansiālā stāvokļa uzlabojumi notiek lēni. Nefinanšu sabiedrību finansiālā situācija ir svārstīgāka, tomēr kopējā tendence ilgākā termiņā ir pozitīva. Kredītrisku potenciāli palielina nenoteiktības pieaugums ārējā makrofinansālajā vidē. Vienlaikus Latvijas Bankas veikto kredītriska jutīguma analīzes un stresa testu rezultāti liecina, ka Latvijas kredītiestāžu spēja absorbēt kredītriska pieaugumu kopumā, t.sk. arī saistībā ar iespējamām ārējās makrofinansālās vides pasliktinājuma šokiem, ir augsta.

Tādējādi, no vienas puses, vairāki faktori ir labvēlīgi tam, lai kreditēšanas apjoms pamazām augtu, taču, no otras puses, vēl joprojām ir pietiekami daudz nosacījumu tam, lai gan kredītu pieprasījumā, gan piedāvājumā saglabātos piesardzība. Kreditēšanas aptauju rezultāti rāda, ka kopš 2010. gada vērojamā mērenā kredītu pieprasījuma pieauguma tendence apstājusies, un to mājsaimniecību īpatsvars, kuras plāno aizņemties, joprojām ir neliels, jo uzkrājumu un rīcībā esošo ienākumu līmenis ir zems. Arī nefinanšu sabiedrības ir piesardzīgas un

kreditīstāžu aizdevumus aizstāj ar ieguldījumiem uzņēmumu pamatkapitālā vai izmanto citus finansējuma avotus, t.sk. ES struktūrfondus. Aptaujās uzņēmēji atzīst, ka finansējuma pieejamība kopumā nav nozīmīgs šķērslis attīstībai, bet galvenais šķērslis kredīstāžu aizdevumu saņemšanai ir augstie aizdevumu saņemšanas standarti un aizdevumu cena. Savukārt kredīstāžu skatījumā būtiskākie šķēršļi kredīstāžu no piedāvājuma puses ir nenoteiktība iekšzemes tiesiskajā vidē (galvenokārt saistībā ar plāniem būtiski atvieglot fizisko personu maksātspējas procesu), kredīstāžu stratēģisko mērķu sasniegšana un problēmas esošajā kredītportfelī, kā arī šaurais potenciālo aizņēmēju loks, kas kvalificētos aizņemšanās standartiem. Ja ārējā nestabilitāte vairo piesardzību, paredzams, ka kredīstāžu saņemšanas temps joprojām būs negatīvs. Iekšzemes kredītportfeļa atlikums pēdējo piecu gadu laikā sarucis vairāk nekā par trešo daļu. Lielā mērā tas uzskatāms par likumsakarīgu pirmskrīzes laikā pārmērīgi uzkrātā parāda līmeņa korekciju, īpaši ņemot vērā problemātisko kredītu lielo īpatsvaru. Tomēr ilgstošs negatīvs kredīstāžu saņemšanas temps rada risku tautsaimniecības izaugsmei un kredīstāžu pelnītspējas izredzēm.

Kredīstāžu finansējumā abos kredīstāžu segmentos – gan rezidentu apkalpošanas segmentā, gan segmentā, kas specializējies nerezidentu apkalpošanā un kam ar iekšzemes tautsaimniecību nav ciešas saiknes, – noteicošā (un augoša) nozīme ir noguldījumiem. Rezidentu apkalpošanas segmentā, kur dominē Ziemeļvalstu banku meitas bankas, līdz ar kredīstāžu apjoma kritumu turpina sarukt mātes banku finansējums un saistībā ar eiro ieviešanu 2013. gada nogalē būtiski pieaug rezidentu noguldījumu atlikums. Nerezidentu apkalpošanā specializējušos kredīstāžu finansējumu pamatā veido nerezidentu noguldījumi, kuru pieauguma tempam kopumā ir tendence nedaudz palēnināties. Gan rezidentu, gan nerezidentu noguldījumi galvenokārt ir īstermiņa vai pieprasījuma noguldījumi, tāpēc kredīstāžu finansējumā ilgtermiņa resursu īpatsvars sarūk un aktīvu un pasīvu termiņstruktūras nesabalansētība palielinās. Vienlaikus abos kredīstāžu segmentos ir augsti likviditātes rādītāji, kas ievērojami pārsniedz FKTK noteikto minimālo pieļaujamo likviditātes līmeni. FKTK noteiktās paaugstinātās likviditātes un kapitāla prasības nerezidentu apkalpojošajām kredīstādēm papildus ierobežo likviditātes un finansējuma riskus šajā kredīstāžu segmentā. Ziemeļvalstu meitas bankās pārfinansēšanas risku mīkstina mātes banku stabilā finansiālā situācija. Latvijas Bankas veiktie likviditātes stresa testi liecina, ka likviditātes risks gan rezidentus, gan nerezidentus apkalpojošām kredīstādēm ir ierobežots. Vienlaikus aktīvu un pasīvu termiņstruktūras nesabalansētības turpmāka palielināšanās ir potenciāls risks, kas jāturpina vērtīgi uzmanīt. Lai gan kredīstādēm ir ierobežotas iespējas būtiski palielināt ilgtermiņa finansējuma īpatsvaru, jāturpina uzmanīt, vai tām ir pietiekami augsta spēja izturēt potenciālus finansējuma un likviditātes šokus. Nepieciešama arī turpmāka ar nerezidentu apkalpošanu saistīto potenciālo risku novērošana un izvērtēšana.

2013. gads bija otrais gads pēc kārtas, kad kredīstāžu sektors kopumā guva peļņu. Lai gan saistībā ar eiro ieviešanu kredīstādēm bija nozīmīgi izdevumi un turpmāk būs mazāki valūtu konvertācijas un komisijas maksājumu ienākumi, uzlabojoties kredīstāžu kredītportfeļa kvalitātei un samazinoties izdevumiem uzkrājumiem, kredīstāžu pelnītspēja uzlabojas. Saistību pret MFI sarukums, kā arī zemais procentu likmju līmenis ļauj samazināt izdevumus par piesaistītajiem līdzekļiem. Kredīstāžu cenšas arī paaugstināt darbības efektivitāti un kapitāla atdevi.

Kredīstāžu kapitāla pietiekamība un neparedzamo zaudējumu absorbētspēja joprojām ir augsta. Kredīstāžu KPR un pirmā līmeņa kapitāla pietiekamības rādītāji sasnieguši vēsturiski augstāko līmeni. Kredīstāžu apmaksātais pamatkapitāls turpina būt pašu kapitāla galvenā sastāvdaļa, nodrošinot augstu kredīstāžu kapitāla kvalitāti. Arī kredīstāžu vidējā sviras rādītāja (*leverage*) augstais līmenis liecina, ka to kapitalizācija ir augsta. Lai gan gaidāms, ka turpmāk kredīstāžu arvien lielāku uzmanību pievērsīs efektīvai kapitāla pārvaldīšanai, arī 2014. gadā to kapitalizācijas līmenis būs augsts.

1. MAKROFINANSIĀLĀ VIDE

Uz Eiropas makrofinansiālās stabilizācijas fona par būtisku ārējo risku un nenoteiktības avotu kļuvis ģeopolitiskais saspīlējums Krievijā un Ukrainā. Izaugsmes vājināšanās Krievijā un citās reģiona valstīs, Krievijas rubļa vērtības kritums, sankcijas pret Krieviju un tās iespējamās pretankcijas, kā arī vispārējā nenoteiktība var negatīvi ietekmēt Latvijas eksportu, investīcijas, konfidenci un kopējo izaugsmi. Atkarībā no riska īstenošanās pakāpes tā negatīvā ietekme uz reālo sektoru var atspoguļoties aizņēmēju maksātspējā, kredītiestāžu pelnītspējā un turpmākās darbības izredzēs. Saskaņā ar bāzes scenāriju, ja nepastiprināsies nelabvēlīgu ārējo faktoru ietekme, tautsaimniecībā turpināsies mērena, lai arī nedaudz lēnāka, izaugsme un aizņēmēju maksātspēja turpinās lēnām uzlaboties. Nenoteiktības saglabāšanās ārējā vidē un mainīga konfidence kavē investīciju atjaunošanos, kas vidējā termiņā ir tautsaimniecības attīstības risks. Līdz ar tautsaimniecības izaugsmi un turpmāku vispārēju saistību sloga samazināšanos gan mājsaimniecību, gan nefinanšu sabiedrību finansiālā ievainojamība kopumā sarūk. Tomēr daļai aizņēmēju maksātspēja atjaunojas visai lēni, un kopumā aizņēmēju spēja absorbēt papildu šokus joprojām ir ierobežota. Nekustamā īpašuma tirgū vērojams neliels aktivitātes pieaugums.

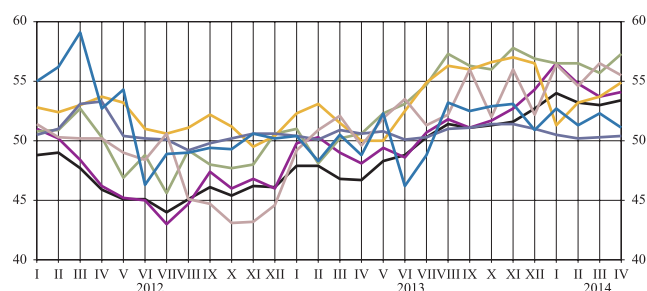
1.1. Ārējā makrofinansiālā vide

Ārējās vides riski joprojām ir nozīmīgi. Viens no galvenajiem ārējās vides riskiem ir Krievijas tautsaimniecības pavājināšanās un Krievijas un Ukrainas ģeopolitiskais konflikts. Globālajā līmenī aktualizējas diskusijas par riska prēmijas pārvērtēšanas un līdz ar to arī par procentu likmju kāpuma riskiem. Vienlaikus nostiprinās eiro zonas tautsaimniecības atveseļošanās pazīmes, un pasaules finanšu tirgos notiekošais riska prēmijas pārvērtēšanas process līdz šim nav radījis negatīvu ietekmi uz Eiropas finanšu tirgiem. Turpinās virzība uz stiprāku EMS, kas kopā ar eiro zonas ekonomiskās situācijas pakāpenisku uzlabošanu veicina ar valsts parāda krīzi saistītās spriedzes mazināšanos.

Ārējie apstākļi turpina būt ļoti mainīgi. Pozitīvās tendences galvenokārt ir saistītas ar eiro zonas tautsaimniecības atveseļošanās pazīmju nostiprināšanos. Lai gan 2013. gada sākumā nenoteiktība par eiro zonas tautsaimniecības attīstības iespējām, Kipras problēmas un nestabilā politiskā situācija Spānijā un Itālijā uzturēja bažas par eiro zonas valsts parāda krīzes padziļināšanos, 2. pusgadā tika novērota pakāpeniska ekonomiskās situācijas un noskaņojumu uzlabošanās, stabilizācija eiro zonas finanšu tirgū un tirgus finansējuma labāka pieejamība bankām, valdībām un nefinanšu sabiedrībām. 2013. gada 4. ceturkšņa IKP dati apstiprina, ka eiro zonas tautsaimniecība jau trīs ceturkšņus pēc kārtas pieaug un recesija eiro zonā ir beigusies. Apsteidzošie ekonomiskie rādītāji turpina palielināties un kopš 2013. gada decembra atrodas virs savām vēsturiski vidējām vērtībām, liecinot par pakāpenisku eiro zonas tautsaimniecības atveseļošanos arī 2014. gadā (sk. 1.1. att.). Gaidāms, ka 2014. gadā kopumā eiro zonas IKP izaugsme kļūs pozitīva un varētu sasniegt 1.0% (ECB jūnija prognoze). Arī citu attīstīto reģionu izaugsmes perspektīvas ir uzlabojušās, izņemot Japānu, kurai SVF 2014. gadā sagaida lēnāku, nekā iepriekš prognozēts, IKP pieaugumu. Kopumā SVF prognozē, ka pasaules tautsaimniecības (galvenokārt attīstības valstu) izaugsmes temps nedaudz samazināsies.

1.1. attēls

APSTRĀDES RŪPNIECĪBAS IVI

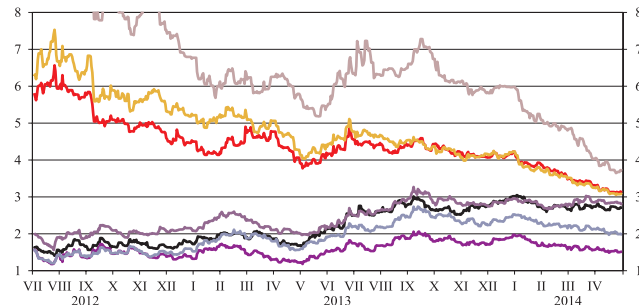

Aktīva centrālo banku darbība un retorika turpina būt finanšu tirgus uzmanības lokā. 2013. gadā ECB divas reizes pazemināja galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi. Zemas inflācijas un vājas kredīvēstības apstākļos ECB Padome 2014. gada jūnija sanāksmē nolēma samazināt galveno refinansēšanas operāciju procentu likmi (uz 0.15%), aizdevumu iespējas uz nakti procentu likmi (uz 0.40%) un noguldījumu iespējas uz nakti procentu likmi (uz -0.10%), kā arī veikt tautsaimniecību papildus stimulējošus pasākumus, t.sk. uzsākt jaunas ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperācijas septembrī. Eiro zonas tautsaimniecības atveseļošanas atbalstošā ECB monetārā politika un retorika par papildu instrumentu izmantošanu nepieciešamības gadījumā veicināja Eiropas finanšu tirgu stabilizēšanos. Eiro zonas valstu iekšējiem politiskajiem notikumiem vēl arvien bija ierobežota ietekme uz finanšu tirgiem. Kopumā valsts parāda apdrošināšanas izmaksas vairākumam Eiropas valstu kopš 2013. gada sākuma samazinājās, perifēriskajās valstīs tika novērots arī būtisks parāda apkalpošanas izmaksu kritums (sk. 1.2. un 1.3. att.).

1.2. attēls

VALDĪBAS 10 GADU OBLIGĀCIJU PEĻŅAS LIKMES (%)

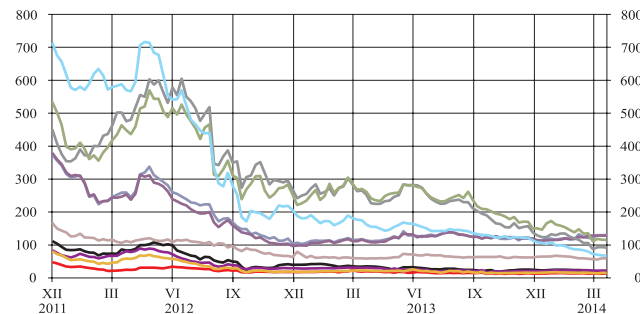
— ASV
— Vācija
— Itālija
— Spānija
— Zviedrija
— Norvēģija
— Portugāle

1.3. attēls

VALDĪBAS 5 GADU OBLIGĀCIJU KREDĪTRISKA MIJMAIŅAS LĪGUMU CENAS (bāzes punktos)

— Vācija
— Somija
— Norvēģija
— Zviedrija
— Latvija
— Lietuva
— Igaunija
— Spānija
— Itālija
— Īrija

2013. gadā pasaules finanšu tirgos ātri attīstījās riska prēmijas pārvērtēšanas un ar to saistītais procentu likmju kāpuma risks. Pēdējos gados centrālo banku stimulējošo pasākumu rezultātā izveidojies likviditātes pārpalikums finanšu tirgos un investoru "drošās ostas" meklējumi veicināja drošu valdības vērtspapīru peļņas likmju kritumu. Tas savukārt veicināja ieguldītāju interesi par riskantākām un līdz ar to arī ienesīgākām valdības un korporatīvajām obligācijām un izraisīja peļņas likmju kritumu arī šajā obligāciju segmentā. Ņemot vērā valdības un korporatīvā parāda procentu likmju zemā līmeņa neatbilstību fundamentāliem rādītājiem, 2013. gada pavasarī aktivizējās diskusijas par iespējamiem riska prēmijas pārvērtēšanas un procentu likmju kāpuma riskiem. Turklāt 2013. gadā parādījās vērā ņemamas pasaules vadošo centrālo banku politikas atšķirības, kas būtiski ietekmēja norises globālajos finanšu tirgos un turpina uzturēt spriedzi finanšu tirgos arī 2014. gadā. Galvenais notikums bija FRS 2013. gada decembrī uzsāktā pakāpeniskā vērtspapīru piršanas programmas apjoma samazināšana. Lai gan bažas par šā FRS lēmuma graužošo ietekmi uz pasaules finanšu tirgiem neīstenojās, pasaulē aktivizējās riska uztveres pārvērtēšanas procesi, pastiprinot kapitāla aizplūdi no attīstības valstīm un svārstības valūtu tirgos. Šo valstu atbildes reakcija uz kapitāla aizplūdi un nacionālās valūtas pavājināšanos bija dažāda. Vairāku attīstības valstu centrālās bankas palielināja procentu likmes un veica apjomīgas intervences, vienlaikus pavājinot savas ekonomiskās attīstības perspektīvas.

Līdz šim šiem procesiem bijusi ierobežota ietekme uz eiro zonas finanšu tirgiem.

Ekonomisko rādītāju uzlabošanās un investoru ekspansīvas ECB politikas gaidas tuvākajā nākotnē nodrošināja eiro zonai "drošās ostas" statusu un veicināja ieguldītāju vēlmes riskēt pieaugumu eiro zonas finanšu tirgos, t.sk. arī problemātiskajās valstīs. Tāpēc šo valstu parāda finansēšanas un apdrošināšanas izmaksas ievērojami saruka, fragmentācija eiro zonas finanšu tirgos turpināja mazināties, un Itālijai, Spānijai un Grieķijai izdevās izdevīgi piesaistīt finansējumu obligāciju tirgos.

Tomēr, ņemot vērā eiro zonas tautsaimniecības vēl joprojām trauslo stāvokli, ģeopolitisko spriedzi saistībā ar Krievijas un Ukrainas konfliktu un ieguldītāju mainīgo noskaņojumu, šīs pozitīvās tendences varētu izrādīties nenoturīgas. Uz augošo spriedzi norāda neliels ECB saliktā sistēmiskā stresa rādītāja (CISS) pieaugums pēc krituma 2013. gadā līdz zemajam 2007. gada sākuma līmenim. Riska prēmijas pārvērtēšana Eiropā nozīmētu dārgāku finansējumu un/vai tā ierobežotāku pieejamību valdībām, nefinanšu sabiedrībām un bankām, pastāvot augstām refinansēšanas vajadzībām 2014. un 2015. gadā, kā arī bankām nelabvēlīgu vērtspapīru portfeļa pārvērtēšanu un kredītportfeļa kvalitātes pasliktināšanos vājākas uzņēmumu finanšu situācijas dēļ ar ietekmi uz banku peļņas rādītājiem.

Par strauji augošu ārējā pieprasījuma pasliktināšanās risku gan Latvijā, gan vairākās Eiropas valstīs kļuva Krievijas makrofinansiālo apstākļu nelabvēlīgā attīstība, ko vēl vairāk veicina pastiprinātā kapitāla aizplūde no Krievijas saistībā ar Krievijas un Ukrainas konfliktu un ekonomisko sankciju draudi. Pēdējos gados Krievijas tautsaimniecības izaugsme vāja eksporta un investīciju apstākļos būtiski palēninājās. 2013. gadā IKP pieaugums bija tikai 1.3% (2012. gadā – 3.4%). Konflikta ieilgšana un ar to saistītā nenoteiktība var būtiski pasliktināt investīciju vidi un veicināt ārvalstu investīciju ievērojamu aizplūdi no abām valstīm. Krievijas rubļa un Ukrainas grivnas vērtība, kā arī abu valstu vadošo fondu biržu indeksi jau būtiski kritušies. Politiskās un ekonomiskās vides pasliktināšanās Krievijā un Ukrainā ir risks Latvijas preču un pakalpojumu eksportētājiem uz šiem tirgiem (Latvijas preču un pakalpojumu eksportā Krievijas un Ukrainas eksports ir attiecīgi 10.8% un 0.4%). Pastarpināti var tikt ietekmēti preču un pakalpojumu eksports arī uz citiem tirgiem, īpaši gadījumā, ja tiktu īstenotas ekonomiskās sankcijas pret Krieviju. Latvijas kredītiestāžu prasības¹ pret Krievijas un Ukrainas rezidentiem nav lielas. 2014. gada martā tās veidoja 4.3% no kredītiestāžu sektora kopējiem aktīviem, un no Krievijas un Ukrainas rezidentiem piesaistītais finansējums bija tikai 4.0% no kredītiestāžu sektora kopējiem aktīviem. Ekonomiskās situācijas pasliktināšanās Krievijā un Ukrainā varētu negatīvi ietekmēt arī eiro zonas tautsaimniecības atveseļošanos. Negatīvās ietekmes mērogs būs atkarīgs no situācijas tālākas attīstības un konfliktā iesaistīto pušu rīcības.

Latvijas lielāko kredītiestāžu mītnes zemēs Zviedrijā un Norvēģijā turpinās samērā lēna attīstība, kas tomēr ir spēcīgāka nekā citās Eiropas valstīs. 2013. gada beigās Zviedrijas ekonomiskā izaugsme paātrinājās noturīga iekšzemes patēriņa ietekmē, un IKP pieaugums gadā kopumā sasniedza 1.5%. Norvēģijas IKP pieauguma temps 2013. gadā nedaudz palēninājās (2.0%).

Vienlaikus Zviedrijā un Norvēģijā turpināja uzkrāties riski saistībā ar nesabalansētu majsaimniecību parāda un mājokļu tirgus attīstību. Zviedrijā mājokļu tirgū turpināja palielināties cenu pieauguma temps. Īpašas bažas saglabājās par atsevišķu mājokļa veidu pārmērīgu cenu kāpumu. Majsaimniecībām izsniegto kredītu apjoms turpināja palielināties. Savukārt Norvēģijā mājokļu cenu pieaugums apsīka, un 2013. gada pēdējos mēnešos mājokļu cenas pat saruka. Tomēr šie procesi vēl neatspoguļojās majsaimniecību kredītiēšanas tempā, un majsaimniecību parāds turpināja augt. Svarīgi atzīmēt, ka gan Zviedrijā, gan Norvēģijā tiek īstenoti uzraudzības pasākumi risku mazināšanai un saglabājas augsta aizņēmēju maksāspēja.

Saistībā ar riska prēmijas pārvērtēšanas riska pieaugumu pasaulē aug bažas par Ziemeļvalstu banku atkarību no īstermiņa tirgus finansējuma un tirgus konfidences. Līdz šim riska prēmijas pārvērtēšanas procesiem bija ierobežota ietekme uz Zviedrijas

¹ Līdzekļi korespondentbankās, izsniegtie kredīti un ieguldījumi vērtspapīros.

un Norvēģijas finanšu tirgiem. 2013. gadā abu valstu valdības obligāciju peļņas likmes pieauga atbilstoši tendencēm attīstīto valstu obligāciju tirgū, savukārt kopš 2013. gada septembra Zviedrijas valdības obligāciju peļņas likmes pakāpeniski sarūk. 2013. gadā abu valstu CDS cenas joprojām bija ļoti zemas. Pastāvot svārstībām finanšu tirgos, 2014. gada janvārī mātes banku CDS cenas nedaudz pieauga, tomēr ātri atgriezās vēl zemākā līmenī nekā iepriekš. Kopumā Skandināvijas valstu un to lielāko banku kredītrisks saglabājas zems.

1.2. Iekšzemes makrofinansialā vide

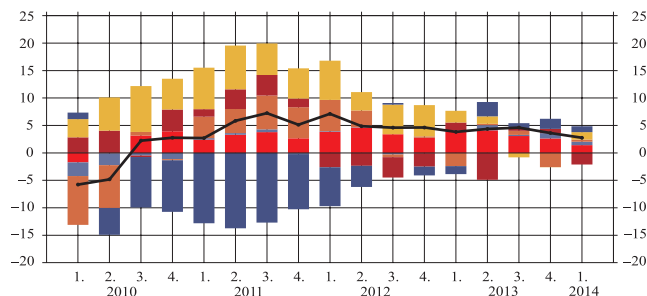
2013. gadā ar iekšējo makrofinansialo vidi saistītie riski pakāpeniski samazinājās. Ekonomiskā izaugsme bija noturīga, un Latvijas IKP pieauga par 4.1%, taču IKP kāpuma temps bija nedaudz lēnāks nekā iepriekšējos gados. 2014. gadā tiek prognozēta mērena ekonomiskā izaugsme (3.3%). Situācijas uzlabošanās darbaspēka tirgū un reālās darba samaksas pieaugums zemas inflācijas un mēreni augoša nominālā atalgojuma apstākļos sekmē nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību maksātspējas pakāpenisku uzlabošanu. Risku mazināšanos veicina arī Latvijas pievienošanās eiro zonai. 2014. gada 1. pusgadā vairākas starptautiskās kredītreitingu aģentūras paaugstināja Latvijas kredītreitingu, apliecinot ekonomiskās attīstības stabilitāti. Iekšzemes faktori turpmākai ekonomiskajai izaugsmei kopumā saglabājas labvēlīgi, bet pastiprinās ārējie riski saistībā ar Krievijas un Ukrainas konfliktu un vājāku pieprasījumu Krievijā, kas varētu negatīvi ietekmēt konfidenci un investīciju dinamiku.

2012. gadā IKP izaugsmi līdzīgā mērā nodrošināja eksports, investīcijas un privātais patēriņš, bet 2013. un 2014. gadā galvenais IKP kāpuma noteicējs ir privātais patēriņš. Tā pieaugumu galvenokārt nodrošina rīcībā esošo ienākumu pieaugums, ko nosaka vidējās darba samaksas un nodarbinātības palielināšanās. Atšķirībā no pirmskrīzes perioda ienākumu kāpuma izaugsme ir ilgtspējīgāka un pamatojas uz atbilstošu darba ražīguma uzlabošanu. 2013. gadā svarīgs patēriņu veicinošs faktors bija arī uzkrājumu tērēšana. Lai arī eiro ieviešanas gaidās iedzīvotāji daļu skaidrās naudas uzkrājumu noguldīja norēķinu kontos, tomēr daļa šo iekrājumu, tos aktīvāk tērējot, stimulēja arī patēriņu (sk. 1.4. att.).

1.4. attēls

IKP PIEAUGUMS UN TĀ KOMPONENTU DEVUMS KOPĒJĀ PIEPRASĪJUMA REĀLAJĀ GADA PIEAUGUMĀ (procentu punktos)

- Preču un pakalpojumu imports
- Preču un pakalpojumu eksports
- Krājumu pārmaiņas
- Kopējā pamatkapitāla veidošana
- Sabiedriskais patēriņš
- Privātais patēriņš
- IKP gada pārmaiņas (%)

Kā neiepriecinoša tendence minama vājā investīciju izaugsme – kopējā pamatkapitāla veidošana 2013. gadā saruka. Nefinanšu investīciju dati rāda, ka straujāk auguši sabiedriskā sektora ieguldījumi – investīcijas sabiedriskajās ēkās, ceļu infrastruktūrā, maģistrālajos cauruļvados u.c., ko veicina ES fondu izmantošana. Savukārt privāto investīciju attīstība bija vājāka, un to 2013. gadā lielā mērā noteica nenoteiktība ārējā vidē, nogaidoša pozīcija saistībā ar eiro ieviešanu un lielu investīciju projektu pabeigšana. Lai gan 2014. gada sākumā kopējā pamatkapitāla veidošana nedaudz pieauga un 2014. un 2015. gadā tautsaimniecībā būs pieejami lielāki ES fondu līdzekļi, tomēr nenoteiktība ārējā vidē var daļēji saglabāt investoru nogaidošo pozīciju.

Vērojama reālā preču un pakalpojumu eksporta kāpuma tempa samazināšanās. Kopumā eksports 2013. gadā pieauga par 1.4%, līdzīgu dinamiku saglabājot arī 2014. gada sākumā. Lai gan eksportētāju konkurētspēja joprojām ir noturīga, tomēr vājš ārējais pieprasījums ierobežo eksporta apjomu. Turklāt eksportu papildus negatīvi ietekmēja AS "Liepājas Metalurģs" darbības pārtraukšana. Vienlaikus vairāku eksporta preču grupu, t.sk. lielo

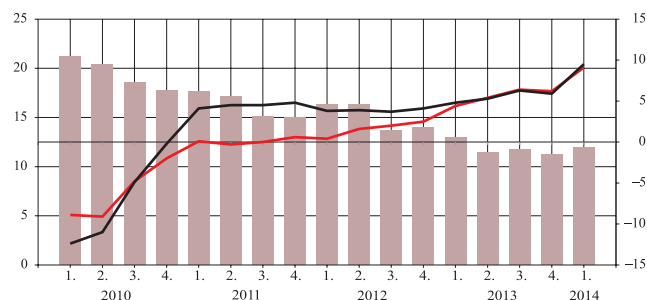
grupu – koksnes, pārtikas produktu, mehānismu un elektroiekārtu-, eksporta kāpums arī 2013. gadā bija pozitīvs. ES valstu tautsaimniecībām pamazām atveseļojoties, atkal bija vērojama Latvijas eksporta paplašināšanās ES valstu virzienā. Saskaņā ar PTO datiem Latvijas eksporta tirgus daļas pasaules importā turpina palielināties. Preču ārējās tirdzniecības deficīta sarukums, kā arī pakalpojumu ārējās tirdzniecības augošais pārpalikums veicināja Latvijas maksājumu bilances tekošā konta deficīta samazinājumu (2013. gadā – -0.8% no IKP). 2014. gada 1. ceturksnī Latvijas maksājumu bilances tekošā konta deficīts bija 2.2% no IKP.

Situācija Latvijas darba tirgū kļūst darba ņēmējiem labvēlīgāka, tādējādi uzturot iedzīvotāju maksātspējas pakāpenisku uzlabošanu. Bezdarbs no maksimālā punkta 2010. gada sākumā saruka gandrīz uz pusi – līdz vēsturiski vidējam līmenim. Saskaņā ar CSP darbaspēka apsekojuma datiem darba meklētāji 2013. gada beigās veidoja 11.3% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita (samazinājums gada laikā – 2.6 procentu punkti; sk. 1.5. att.). Savukārt reģistrētā bezdarba līmenis gada laikā saruka par 1.0 procentu punktu, gada beigās veidojot 9.5% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita. Nodarbināto skaita pieaugums 2013. gada kopumā bija straujš. Nodarbinātības kāpumu nodrošināja jaunu darbvieta veidošana privātajā sektorā, tādējādi nodarbinātības pieaugums ir ilgtspējīgs, nevis mākslīgu pretkrīzes pasākumu rezultāts.

1.5. attēls

DARBA MEKLĒTĀJU ĪPATSVARS UN NETO DARBA SAMAKSAS GADA PIEAUGUMA TEMPS (%)

— Darba meklētāju īpatsvars
— Reālās neto algas gada kāpums (labā ass)
— Nominālās neto algas gada kāpums (labā ass)

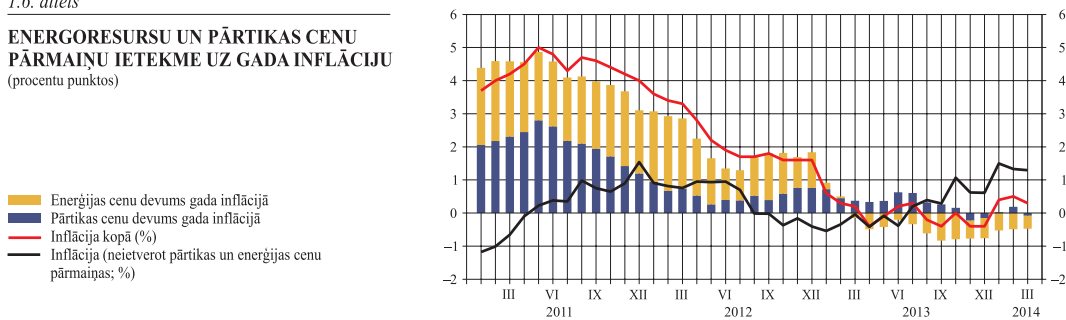
Vidējā darba samaksa tautsaimniecībā par pilnas slodzes darbu atgriežas pirmskrīzes līmenī. Atalgojuma kāpums vērojams visās tautsaimniecības nozarēs. Vienlaikus vidējās mēneša bruto nominālās darba samaksas gada pieaugums nerada nozīmīgu spiedienu uz konkurētspēju un inflāciju. 2014. gada 1. ceturksnī novēroto darba samaksas kāpuma paātrinājumu noteica vairāki vienreizēji faktori. Zema inflācija nodrošina noturīgu algas pirktspējas kāpumu, vienlaikus vidējā termiņā saglabājoties līdzsvaram starp darba samaksu un darba ražīgumu, kas ir svarīgs priekšnosacījums iekšējās makrofinansialās vides labvēlīgai ietekmei uz finanšu stabilitāti Latvijā. Ņemot vērā 2013. gada beigās novēroto nodarbinātības kāpuma palēnināšanos, gaidāms, ka turpmāk tautsaimniecības izaugsme arvien vairāk balstīsies uz darba ražīguma kāpumu, fundamentāli pamatojot atalgojuma palielinājumu. Bezdarba līmeņa kritums Latvijā, kas iepriekšējos trīs gadus bija samērā straujš, 2014. gadā palēnināsies. 2014. gada 1. ceturksnī bezdarba līmenis nedaudz pieauga. Latvijā ilgtspējīgs bezdarba sarukums iespējams saistībā ar strukturālā bezdarba samazināšanos, ko var veicināt ne tikai noturīga tautsaimniecības attīstība, bet arī aktīvu darba tirgus politikas pasākumu īstenošana.

Vēl joprojām trauslas mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību maksātspējas apstākļos pozitīvi vērtējams, ka inflācijas līmenis saglabājas izaugsmes apstākļiem netipiski zems, ko galvenokārt nosaka ārējie un piedāvājuma puses faktori (sk. 1.6. att.). Lai gan tautsaimniecības izaugsme varētu radīt papildu spiedienu uz cenām, tāds netiek novērots. Pieprasījuma spiedienu uz patēriņa cenu līmeni mazina samērīgs darba ražīguma un darba samaksas kāpums, kurš tādējādi nekļūst arī par izmaksu faktoru, kas palielinātu cenas. Savukārt tādi būtiski izmaksu faktori kā enerģijas un pārtikas cenas nerada spiedienu uz citu nozaru ražoto patēriņa preču un pakalpojumu cenām. Pasaules energoresursu cenu tendences labvēlīgi ietekmē energoresursu cenas arī iekšzemē, savukārt dažu pārtikas preču cenas pasaules tirgū sarūk. 2013. gadā gan vidējā inflācija saskaņā ar nacionālo

metodoloģiju, gan saskaņotais patēriņa cenu indekss (SPCI) bija 0.0%, savukārt ražotāju cenu vidējais gada pieauguma temps rūpniecībā 2013. gadā saruka līdz 1.5%. 2014. gadā inflācija saglabājas zema, taču tuvojas izaugsmes apstākļiem raksturīgam līmenim un atgriežas pozitīvajā sektorā. Tomēr kopumā cenu pieauguma ietekme uz aizņēmēju maksātspēju ir maza.

1.6. attēls

ENERGORESURSU UN PĀRTIKAS CENU PĀRMAIŅU IETEKME UZ GADA INFLĀCIJU (procentu punktos)

Kopējie izdevumi 2013. gadā auga straujāk nekā ieņēmumi, un valsts konsolidētajā kopbudžetā saskaņā ar naudas plūsmas principu bija deficīts (0.6% no IKP), bet saskaņā ar uzkrāšanas principu (EKS 95) gaidāmais deficīts ir 1.7% no IKP. Saskaņā ar naudas plūsmas principu 2013. gadā salīdzinājumā ar 2012. gada pārpalikumu deficītu ietekmēja mazāks pamatbudžeta pārpalikums un augstāks pašvaldību budžeta deficīts, bet valsts speciālajā budžetā deficīta apjoms gandrīz nemainījās. 2013. gadā tika paaugstināts pensijas kapitāla iemaksu apjoms pensiju sistēmas 2. līmenī, kas ietekmēja budžeta bilanci, kā arī noteica atkāpi no 2012. gadā sasniegtā strukturālā deficīta (0.5% no IKP). 2013. gada 6. martā stājās spēkā Fiskālās disciplīnas likums, savukārt gada nogalē tika apstiprināta Fiskālās disciplīnas padome. Tādējādi turpmākā fiskālās politikas īstenošana risināsies saskaņā ar ilgtspējas principiem. 2013. gada beigās valdības parāds saskaņā ar naudas plūsmas principu bija 35.0% no IKP, bet saskaņā ar EKS 95 metodoloģiju – 39.1% no IKP.

Turpina uzlaboties Latvijas ilgtermiņa finansēšanas iespējas, ko lielā mērā apliecināja arī veiksmīgā Latvijas 7 gadu eiroobligāciju emisija 2014. gada janvārī (likme – 2.815%) un 10 gadu eiroobligāciju emisija 2014. gada aprīlī (likme – 2.961%). Kopumā Latvijas 10 gadu valdības obligāciju procentu likme otrreizējā tirgū samazinājās no 4.57% 2012. gadā līdz 3.34% 2013. gadā un 2.80% 2014. gada aprīlī. 2013. gadā LCD reģistrēto korporatīvo parāda vērtspapīru atlikums visās valūtās pieauga par 268.2 milj. eiro (līdz 643.1 milj. eiro), jo kredītiestādes un nefinanšu sabiedrības diversificēja finanšu piesaistes avotus, lai iegūtu savai darbībai nepieciešamos līdzekļus. 2013. gadā iekšējā finanšu tirgus attīstībā nozīmīga bija krājobligāciju ieviešana, tirgū izraisot interesi galvenokārt par ilgtermiņa krājobligāciju piedāvājumu.

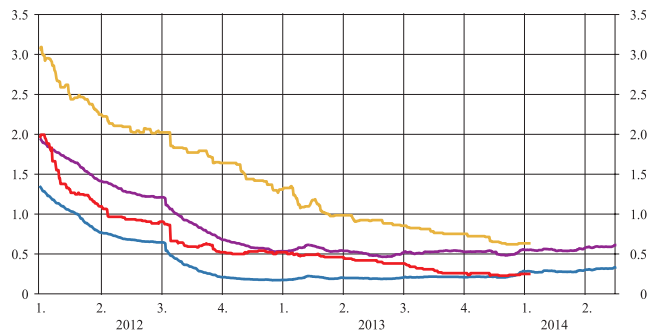
2013. gadā Latvija pārliecinoši izpildīja Māstrihtas kritērijus, uzlabojās valsts kredītreitings un starpbanku tirgū saglabājās augsts latu likviditātes pārpalikums, tāpēc Latvijas starpbanku kredītu procentu likmju indekss RIGIBOR visu gadu turpināja samazināties, sasniedzot rekordzemu līmeni (sk. 1.7. att.). 3 mēnešu RIGIBOR vidēji bija 0.36% un 6 mēnešu RIGIBOR – 0.61%. Arī EURIBOR 2013. gadā bija zemāks nekā 2012. gadā. Tādējādi 2013. gadā kopumā procentu maksājumu slogs rezidentu mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām, kurām kredītu procentu likmes bija piesaistītas latu vai eiro naudas tirgus indeksiem, nedaudz samazinājās. Vienlaikus kopš 2013. gada beigām EURIBOR ir nedaudz pieaudzis, jo samazinājies eiro zonas kredītiestāžu likviditātes pārpalikums. Ņemot vērā starpbanku procentu likmju ļoti zemo līmeni un nenozīmīgu pieaugumu, EURIBOR pieauguma ietekme uz procentu maksājumu slogu un aizņēmēju maksātspēju nav novērojama.

Kopumā par stabilu iekšzemes finanšu sistēmas attīstību liecināja arī FSI dinamika. 2013. gadā FSI vērtība svārstījās ap ilgtermiņa vidējo līmeni (sk. P1. att.).

1.7. attēls

LATU NAUDAS TIRGUS PROCENTU LIKMES UN EIRO NAUDAS TIRGUS PROCENTU LIKMES²
(%)

— 3 mēnešu EURIBOR
— 12 mēnešu EURIBOR
— 3 mēnešu RIGIBOR
— 12 mēnešu RIGIBOR

Iekšzemes faktori turpmākai izaugsmei kopumā joprojām ir labvēlīgi. 2013. gada 4. ceturkšņa tautsaimniecības nozaru rādītāji un 2014. gada 1. ceturkšņa operatīvie rādītāji liecina par noturīgu, lai arī nedaudz lēnāku ekonomisko izaugsmi. Tiek prognozēts, ka 2014. gadā IKP palielināsies par 3.3%. Taču ārējie riski saistībā ar Krievijas un Ukrainas konfliktu un Krievijas tautsaimniecības vājāku attīstību var nelabvēlīgi ietekmēt ekonomisko izaugsmi un noskaņojuma rādītājus reģionā un Latvijā.

1. ielikums. Kredītiestāžu aptauja par riskiem Latvijas finanšu sistēmā

Latvijas Banka 2013. gadā un 2014. gada janvārī turpināja veikt kredītiestāžu aptauju par riskiem Latvijas finanšu sistēmā. Aptaujā piedalījās 14 kredītiestāžu. Saskaņā ar kredītiestāžu ekspertu viedokli kopumā galvenie riski, kas varētu ietekmēt Latvijas finanšu sistēmu tuvāko sešu mēnešu laikā, ir vājas kredītēšanas ieilgšana un ES valsts parāda krīzes padziļināšanās negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību (pilns risku novērtējums apkopots 1.1. tabulā). Vājas kredītēšanas ieilgšanas riska iestāšanās iespējamība un potenciālā ietekme kopumā novērtēta kā vidēja. Lai gan saskaņā ar kredītiestāžu ekspertu viedokli ES valsts parāda krīzes padziļināšanās iespējamība nedaudz samazinājās, kopumā saglabājās vidēja šā riska iestāšanās iespējamība un potenciālā ietekme. Kā svarīgu risku kredītiestādes vēl joprojām norāda nefinanšu sabiedrību maksāspējas pasliktināšanos, novērtējot tā iestāšanās iespējamību un potenciālo ietekmi kā vidēju.

1.1. tabula

IESPĒJAMO RISKU NOVĒRTĒJUMS (2014. GADA JANVĀRĪ VEIKTĀS RISKU APTAUJAS REZULTĀTI)³

Rādītājs	Iestāšanās iespējamība	Potenciālā ietekme
1. Vājas kredītēšanas ieilgšanas risks	3.4	2.9
2. ES valsts parāda krīzes padziļināšanās un tās iespējamā negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību	2.6	3.5
3. Nefinanšu sabiedrību maksāspējas pasliktināšanās	2.6	3.2
4. Mājsaimniecību maksāspējas pasliktināšanās	2.3	3.2
5. Latvijas ekonomiskās situācijas pasliktināšanās	1.9	3.5
6. Straujas nekustamā īpašuma cenu pārmaiņas	1.7	3.5
7. Finansējuma piesaistes nosacījumu pasliktināšanās Latvijas kredītiestādēm	1.9	2.9
8. Pārmērīgi straujš saistību līmeņa samazināšanās process (<i>deleveraging</i>)	1.9	2.6
9. Iedzīvotāju uzticēšanās Latvijas finanšu sistēmas stabilitātei kritums	1.6	2.9

Skala, kur 1 – neliela riska pakāpe, 2 – mazāka par vidēju, 3 – vidēja, 4 – lielāka par vidēju, 5 – liela.

Piezīme. Kvadrātiekvādas – ieskaitot intervāla robežvērtību, apaļās iekavas – neieskaitot intervāla robežvērtību.

[0.0–0.5)

[0.5–1.5)

[1.5–2.5)

[2.5–3.5)

[3.5–4.5)

[4.5–5]

² Ar 2014. gada 1. janvāri Latvijas Banka pārtrauca RIGIBOR aprēķināšanu.

³ Risku iestāšanās iespējamība un potenciālā ietekme ir respondentu sniegto novērtējumu vidējie aritmētiskie rādītāji saskaņā ar riska pakāpju skalu.

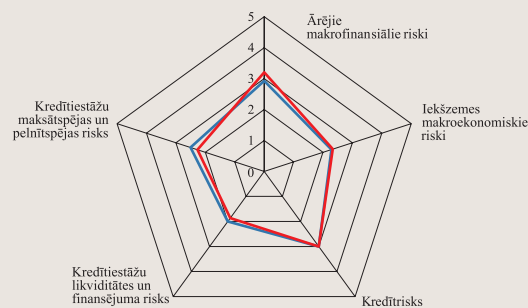
Novērtējot citus riskus un sniedzot komentārus, vairākas kredītiestādes norādīja uz potenciāli lielu juridisko risku ietekmi uz finanšu sistēmu, galvenokārt – iespējamiem kredītēšanas politiku negatīvi ietekmējošiem Maksātspējas likuma grozījumiem⁴.

Novērtējot piecas Latvijas Bankas noteiktās risku kategorijas pēc riska pakāpes, kredītiestādes kā būtiskākos min kredītrisku un ārējās makrofinansiālās vides risku (sk. 1.8. att.). Kopumā šo risku pakāpe tiek novērtēta kā vidēja. Pārējo risku kategoriju – likviditātes un finansējuma riska, peļņitspējas un maksātspējas riska, kā arī iekšzemes makroekonomiskā riska – pakāpi kredītiestādes novērtē kā mazāku par vidēju. Salīdzinājumā ar 2013. gada janvārī veiktās aptaujas rezultātiem kredītiestādes nedaudz paaugstināja maksātspējas un peļņitspējas riska novērtējumu un samazināja ārējās makrofinansiālās vides riska novērtējumu.

1.8. attēls

RISKA KATEGORIJU NOVĒRTĒJUMS PĒC RISKĀ PAKĀPES (NEMOT VĒRĀ RISKĀ IESTĀŠANĀS IESPĒJAMĪBU UN IESPĒJAMO NEGATĪVO IETEKMI TURPMĀKO SEŠU MĒNEŠU LAIKĀ)

— 2013. gads
— 2014. gads

Skala no 1 līdz 5, kur 1 – neliela riska pakāpe, 2 – mazāka par vidēju, 3 – vidēja, 4 – lielāka par vidēju, 5 – liela.

1.3. Kredītiestāžu klientu finansiālā ievainojamība

Kredītiestāžu klientu finansiālā ievainojamība tautsaimniecības stabilas attīstības ietekmē 2013. gadā turpināja mazināties. Darba tirgus uzlabojumi un reālo ienākumu pieaugums veicināja mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību maksātspējas uzlabošanu. Arī nekustamā īpašuma tirgū turpinājās pakāpenisks aktivitātes pieaugums. Tomēr jāatzīmē, ka daļai aizņēmēju maksātspējas uzlabošanās pārmērīgo parādsaistību dēļ notiek lēni.

1.3.1. Mājsaimniecību finansiālā ievainojamība

2013. gadā mājsaimniecību finansiālais stāvoklis turpināja pakāpeniski uzlaboties. To veicināja labāka situācija darba tirgū, kā arī darba samaksas kāpums, kas vienlaikus ar zemo inflāciju sekmēja rīcībā esošo ienākumu pieaugumu. To pierāda arī būtiska privātā patēriņa nozīme IKP izaugsme, kā arī patērētāju ekonomiskā noskaņojuma rādītāja pakāpeniska palielināšanās. Salīdzinājumā ar 2012. gadu samazinājās patērētāju bezdarba gaidas, kā arī bija vērojama mājsaimniecību nākotnes finansiālā stāvokļa novērtējuma uzlabošanās (sk. 1.9. att.). Pozitīva ietekme uz nodarbināto ienākumiem, īpaši zemāko ienākumu grupās, sākot ar 2014. gada 1. janvāri, ir arī minimālās mēneša darba algas palielinājumam līdz 320 eiro, kā arī likuma grozījumiem, kuru rezultātā nedaudz mazinās darbspēka nodokļu slogs, un citiem nodokļu atvieglojumiem⁵.

Tomēr kopumā mājsaimniecību maksātspēja joprojām vērtējama kā trausla, un to iespējas absorbēt finanšu satricinājumus ir ierobežotas. Latvijas Bankas 2013. gadā apkopotās mājsaimniecību kredītņēmēju aptaujas rezultāti liecina, ka finansiāli ievainojamo mājsaimniecību īpatsvars un jutīgums pret ienākumu, procentu likmju un bezdarba šokiem samazinājies tikai nedaudz. Tātad, lai gan ir vērojama vispārēja mājsaimniecību finansiālā

⁴ Latvijas Republikas Saeimas 2. lasījumā izskatītajā likumprojekta redakcijā paredzēta saistību dzēšana pēc nodrošinājuma pārdošanas jeb t.s. nolikto atslēgu princips un būtiski tiktu saīsināts saistību dzēšanas procedūras ilgums. Kredītiestādes pauda nostāju, ka šo grozījumu apstiprināšanas rezultātā no jauna izsniegto kredītu apjoms ievērojami samazinātos, jo tiktu noteikti stingrāki kredītu standarti (piemēram, lielāka pirmā iemaksa mājokļa kredītiem, kā arī augstāka kredītiestāžu pievienotā procentu likme).

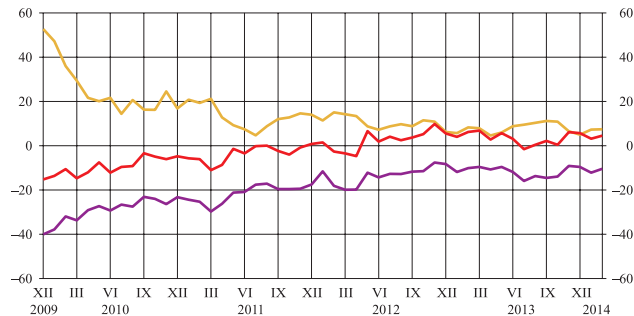
⁵ 06.11.2013. likums "Grozījumi likumā "Par valsts sociālo apdrošināšanu"" (spēkā ar 01.01.2014.) paredz VSAOI likmi darba ņēmējiem samazināt no 11% uz 10.5% un darba devējiem no 24.09% uz 23.59%. Palielināts arī IIN atvieglojums par apgādājamām personām (uz 165 eiro) un neapliekamais iztikas minimums (uz 75 eiro).

stāvokļa uzlabošanās tendence, joprojām saglabājas būtiska finansiāli ievainojamo aizņēmēju daļa, kurai uzlabojumi notiek ļoti lēni (sk. 6. pielikumu).

1.9. attēls

PATĒRĒTĀJU EKONOMISKĀ NOSKAŅŪMA RĀDĪTĀJI (atbilžu neto rezultāts; %)

- Bezdarba novērtējums nākamajiem 12 mēnešiem
- Mājsaimniecības finansiālās situācijas novērtējums nākamajiem 12 mēnešiem
- Patērētāju noskaņojuma rādītājs

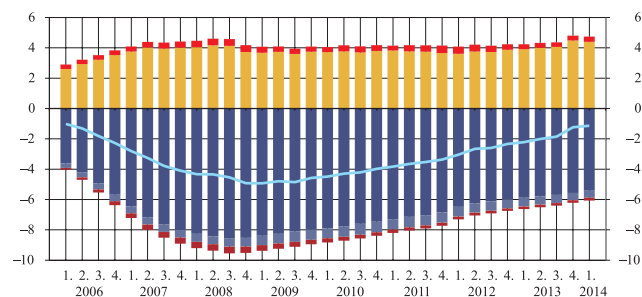

Mājsaimniecību parāda slogs 2013. gadā turpināja sarukt gan nominālā parāda apjoma samazinājuma, gan IKP un rīcībā esošo ienākumu pieauguma ietekmē (sk. 1.10. att.). 2013. gada 4. ceturksņa beigās mājsaimniecību kopējā parāda MFI un līzingsabiedrībām attiecība pret IKP bija 26.7% (samazinājums salīdzinājumā ar 2012. gada beigām – 3.9 procentu punkti). Vienlaikus mājsaimniecību parāda attiecība pret rīcībā esošajiem ienākumiem 2013. gada beigās bija 44.2% (par 6.9 procentu punktiem mazāk nekā 2012. gada beigās). Mājsaimniecību noguldījumi MFI 2013. gada nogalē būtiski pieauga eiro ieviešanas efekta ietekmē. 2013. gada 4. ceturksnī noguldījumu attiecība pret IKP bija 20.7%. Tādējādi mājsaimniecību neto pozīcija pret MFI un līzingsabiedrībām 2013. gada beigās ievērojami uzlabojās un bija 5.3% attiecībā pret IKP. Savukārt 2014. gada 1. ceturksnī mājsaimniecību noguldījumu apjoms nedaudz samazinājās (noguldījumu MFI attiecība pret IKP bija 20.2%), tomēr parāda apjoms MFI un līzingsabiedrībām turpināja sarukt (līdz 25.8% attiecībā pret IKP; 2013. gada 1. ceturksnī – 29.6% attiecībā pret IKP), tādējādi neto pozīcija pret MFI un līzingsabiedrībām turpināja lēnām uzlaboties.

1.10. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU NOGULDĪJUMI MFI, SAISTĪBAS PRET MFI UN LĪZINGA SABIEDRĪBĀM UN TIRĀ (NETO) POZĪCIJA PRET MFI UN LĪZINGA SABIEDRĪBĀM (mljrd. eiro)

- Noguldījumi krājaizdevu sabiedrībās
- Ilgtermiņa noguldījumi kredītiestādēs
- Īstermiņa noguldījumi kredītiestādēs
- Parāds līzingsabiedrībām
- Parāds krājaizdevu sabiedrībām
- Īstermiņa parāds kredītiestādēm
- Ilgtermiņa parāds kredītiestādēm
- Neto pozīcija

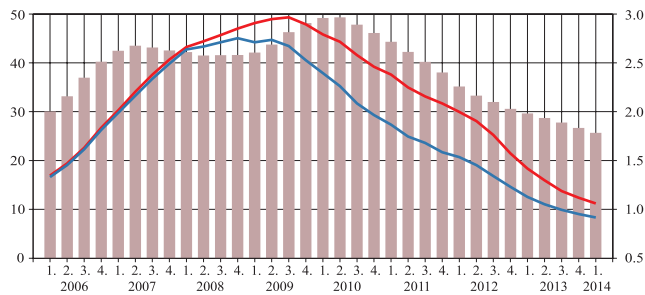
Turpinoties reālo ienākumu pieaugumam un joprojām saglabājoties zemām procentu likmēm, saruka arī mājsaimniecību procentu maksājumu slogs gan absolūtā procentu maksājumu apjoma ziņā, gan arī attiecībā pret rīcībā esošajiem ienākumiem (sk. 1.11. att.). Mājsaimniecību veikto procentu maksājumu attiecība pret IKP 2013. gadā bija 0.95% (2012. gadā – 1.23%). Arī 2014. gada 1. ceturksnī šī tendence turpinājās, un veikto procentu maksājumu attiecība pret IKP bija 0.92%. Mājsaimniecību maksāspējas uzlabošanās atspoguļojās arī atzīto un aprēķināto⁶ procentu maksājumu starpības samazinājumā, kas norāda, ka mājsaimniecības arvien labāk spēj apkalpot savas saistības. Lai gan tuvākajā laikā procentu likmju kāpums netiek prognozēts, to iespējama pieaugums nākotnē no pašreizējā vēsturiski zemā līmeņa var radīt grūtības aizņēmējiem un palielināt finansiāli ievainojamo mājsaimniecību daļu.

⁶ Mājsaimniecībām aprēķinātie procentu maksājumi – mājsaimniecību kopējo veicamo procentu maksājumu novērtējums, kas aprēķināts, ņemot vērā tām izsniegto aizdevumu atlikumu un vidējās procentu likmes attiecīgajā periodā. Starpība starp mājsaimniecību aprēķinātajiem un veiktajiem procentu maksājumiem raksturo MFI saistību atmaksu kavējošo mājsaimniecību dēļ negūtos ienākumus.

1.11. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU PARĀDS MFI UN LĪZINGA SABIEDRĪBĀM UN MĀJSAIMNIECĪBU VEIKTIE UN APRĒĶINĀTIE PROCENTU MAKSĀJUMI MFI (% no IKP)

■ Mājsaimniecību parāds MFI un līzinga sabiedrībām
 ■ Aprēķinātie mājsaimniecību procentu maksājumi (labā ass)
 ■ Veiktie procentu maksājumi par kredītiem mājsaimniecībām (labā ass)

Fizisko personu maksātnespējas pieteikumu skaits 2013. gadā bija svārstīgs, taču gadā kopumā salīdzinājumā ar 2012. gadu tika pasludināts par 14.6% vairāk fizisku personu maksātnespējas lietu (1 571 lieta). Savukārt izbeigto lietu skaits, lai gan joprojām neliels, ievērojami pieauga (172 lietas; 2012. gadā – 92 lietas). Galvenie procesa izbeigšanas iemesli joprojām bija saistību dzēšanas procedūras nepiemērošana pēc bankrota procedūras pabeigšanas vai ierobežojumu konstatēšana tās piemērošanai, kā arī saistību dzēšanas plāna izpilde. Jāatzīmē, ka 2014. gada sākumā joprojām turpinās Maksātnespējas likuma grozījumu izstrāde, kas atkarībā no pieņemtajiem grozījumiem fiziskajām personām varētu padarīt procesu pieejamāku un ātrāku, taču iespējamie kredītiestāžu zaudējumi pārāk atvieglota procesa dēļ rada bažas par kredītu standartu pastiprināšanos.

1.3.2. Nefinanšu sabiedrību finansiālā ievainojamība

Nefinanšu sabiedrību finansiālais stāvoklis 2013. gadā kopumā uzlabojās⁷. Lai gan nozaru attīstība nebija vienmērīga, kopumā uzņēmēji palielināja rentabilitāti, kā arī turpināja samazināt parāda slogu. Tomēr neskaidrības ārējā vidē un vāja investīciju izaugsme var ierobežot turpmāku stabilu un noturīgu nefinanšu sabiedrību finansiālo rādītāju uzlabošanu.

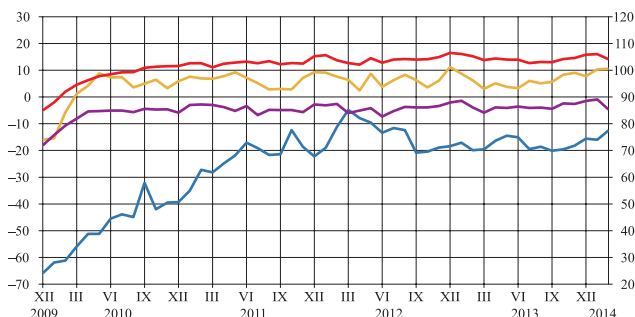
2013. gadā uzņēmēju ekonomiskā noskaņojuma vidējais rādītājs salīdzinājumā ar 2012. gadu uzlabojās ļoti nelielā mērā (sk. 1.12. att.). Attiecībā uz nozaru attīstību gan mazumtirdzniecības, gan būvniecības noskaņojuma rādītājiem 2013. gada 2. pusgadā bija pozitīvas tendences, un tās turpinājās arī 2014. gada pirmajos divos mēnešos. Tomēr apstrādes rūpniecības noskaņojuma uzlabojums ir pavisam neliels, un rādītājs joprojām nespēj sasniegt pozitīva noskaņojuma līmeni. Eksportējošo nozaru turpmāko attīstību noteiks iespējas palielināt eksporta apjomu, kas būtiski ietekmēs arī nefinanšu sabiedrību finansiālo stāvokli.

1.12. attēls

LATVIJAS UZŅĒMĒJU EKONOMISKĀ NOSKAŅOJUMA RĀDĪTĀJS UN NOZARU RĀDĪTĀJI

(punktos; atbilstu neto rezultāts)

■ Mazumtirdzniecības noskaņojuma rādītājs
 ■ Būvniecības noskaņojuma rādītājs
 ■ Apstrādes rūpniecības noskaņojuma rādītājs
 ■ Ekonomiskā noskaņojuma rādītājs (%; labā ass)

2013. gadā kopumā uzlabojās nefinanšu sabiedrību rentabilitāte⁸. Vidējā rentabilitāte 2013. gadā bija 3.5% (palielinājums salīdzinājumā ar 2012. gadu – 0.4 procentu punkti; sk. 1.13. att.). Uzlabojās apstrādes rūpniecības, transporta un uzglabāšanas, izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozares, kā arī operāciju ar nekustamo īpašumu rentabilitāte. Pozitīvi vērtējams, ka visu šo nozaru rentabilitāte bija pozitīva jau otro gadu pēc kārtas. Zemākā bija tirdzniecības un izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozares

⁷ Pamatoties uz CSP nefinanšu sabiedrību apsekojuma datiem.

⁸ Rentabilitāte – peļņas pirms nodokļiem attiecība pret neto apgrozījumu.

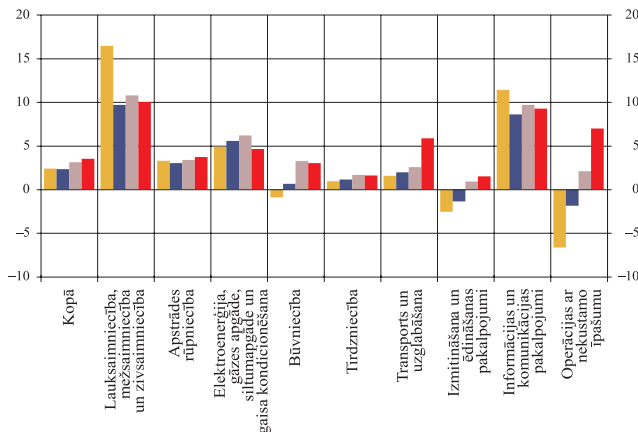
rentabilitāte. To varētu skaidrot ar uzņēmumu spēcīgu konkurenci šajās nozarēs, ko apliecina arī tas, ka visās nozarēs, izņemot enerģētiku, salīdzinājumā ar 2012. gadu palielinājās peļņas un apgrozījuma nominālais apjoms.

1.13. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU RENTABILITĀTE

(attiecīgā gada četrus ceturkšņus vidējais; %)

2010
2011
2012
2013

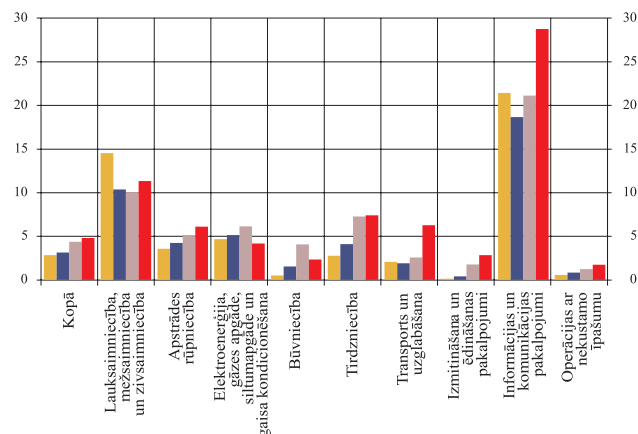
Nefinanšu sabiedrību peļņas pieaugums veicināja arī parāda apkalpošanas spējas uzlabošanu, sasniedzot augstāko vidējo līmeni pēdējo gadu laikā (sk. 1.14. att.). 2013. gada vidējais procentu maksājumu segums⁹ nefinanšu sabiedrībām kopumā pieauga līdz 4.8 reizēm (2012. gadā – 4.3 reizes). Vienīgās nozares, kurās procentu maksājumu segums salīdzinājumā ar 2012. gada vidējiem rādītājiem samazinājās, bija enerģētika, kur nedaudz kritās peļņas rādītāji, un būvniecība, kur procentu maksājumu pieaugums bijis straujāks nekā peļņas kāpums. Finansiāli visievainojamākās nozares attiecībā uz parāda apkalpošanu bija būvniecība, izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi un operācijas ar nekustamo īpašumu. Taču pozitīvi vērtējams, ka visām nozarēm šis rādītājs bija virs kritiskā līmeņa (procentu maksājumu segums <1 norāda uz uzņēmuma problēmām segt savas parāda apkalpošanas izmaksas ar pārskata periodā gūto peļņu).

1.14. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU PROCENTU MAKSĀJUMU SEGUMS

(attiecīgā gada četrus ceturkšņus vidējais; reizēs)

2010
2011
2012
2013

Pozitīvi vērtējams arī nefinanšu sabiedrību parāda sloga pakāpenisks samazinājums, kas turpinājās 2013. gadā (sk. 1.15. att.). Kopējā nefinanšu sabiedrību saistību attiecība pret pašu kapitālu 2013. gada 3. ceturksnī bija 1.9 un 4. ceturksnī sasniedza 1.86 (2012. gada 4. ceturksnī – 2.0). Gandrīz visās lielākajās nozarēs parāda slogs saruka. Izmitināšanai un ēdināšanas pakalpojumiem, kā arī būvniecībai un operācijām ar nekustamo īpašumu joprojām bija vislielākais parāda slogs, tajās bija arī zemāks parāda apkalpošanas spēju līmenis, kas norāda uz šo nozaru trauslāku finansiālo stāvokli.

2013. gadā bija vērojams neliels jaunu sabiedrību dibināšanas kritums. Jaundibināto komercsabiedrību un mazkapitāla SIA skaits samazinājās attiecīgi par 2.8% un 4.1%, bet

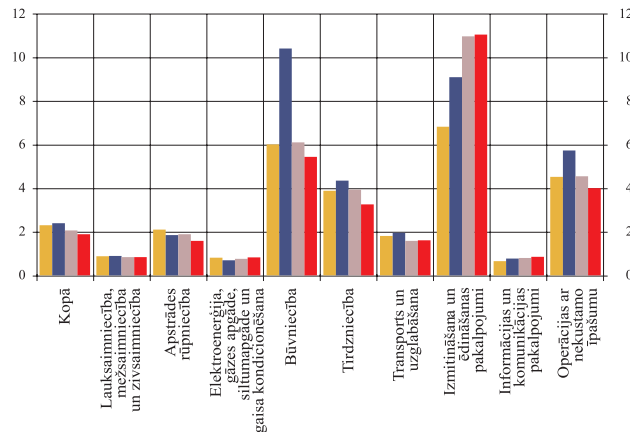
⁹ Procentu maksājumu segums – peļņas pirms nodokļiem un procentu maksājumiem attiecība pret procentu maksājumiem.

jaundibināto SIA skaits salīdzinājumā ar 2012. gadu palielinājās par 3.9%. Mazkapitāla SIA joprojām veidoja būtisku komercsabiedrību daļu (64.6% no jaundibinātajām komercsabiedrībām 2013. gadā). Savukārt 2014. gada 1. ceturksnī šajā jomā bija vērojama neliela aktivitātes palielināšanās.

1.15. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU SAISTĪBU ATTIECĪBA PRET PAŠU KAPITĀLU (attiecīgā gada 3. ceturksņa beigās; reizēs)

2010
2011
2012
2013

Saglabājās svārstīgs juridisko personu maksātspējas procesu lietu skaits. 2013. gadā ierosināto lietu skaits bija par 7.0% mazāks nekā iepriekšējā gadā. 2013. gada beigās novērotais straujais maksātspējas pieteikumu skaita kāpums 2014. gada pirmajos mēnešos neturpinājās un atgriezās vidējā līmenī (aptuveni 70–80 pieteikumu mēnesī).

1.3.3. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība

Aktivitāte nekustamā īpašuma tirgū 2013. gadā turpināja pakāpeniski palielināties. Valsts vienotajā datorizētajā zemesgrāmatā reģistrēto pirkuma līgumu skaits Latvijā salīdzinājumā ar 2012. gadu kopumā palielinājās par 11.7%, t.sk. Rīgā – par 16.8%. Savukārt 2014. gada pirmajos mēnešos bija vērojams neliels ar sezonāliem faktoriem saistīts aktivitātes kritums.

Mājokļu cenu pieaugums 2013. gadā nedaudz paātrinājās. Saskaņā ar CSP mājokļa cenu indeksa datiem 2013. gada 4. ceturksnī salīdzinājumā ar 2012. gada atbilstošo periodu bija vērojams kopējā mājokļu cenu indeksa un lietoto mājokļu cenu indeksa kāpums (attiecīgi 7.9% un 6.8%; sk. 1.16. att.). Arī sērījveida dzīvokļu vidējai cenai Rīgā bija tendence palielināties, un 2013. gada beigās tā sasniedza 613 EUR/m² (2012. gada beigās – 586 EUR/m²), bet gada pieauguma temps palielinājās līdz 4.6%¹⁰. Turklāt 2014. gada 1. ceturksnī vidējās cenas pieaugums turpinājās. Tas liecina par vietējo iedzīvotāju finansiālās situācijas uzlabošanos un augošu interesi par mājokļa iegādi. Savukārt CSP jauno mājokļu indeksa kāpums 2013. gadā nerezidentu augstās aktivitātes dēļ bija vēl straujāks un sasniedza 13.3%. Arī SIA "Latio" jauno projektu cenu vērtējums 2013. gada 4. ceturksnī norādīja uz to, ka gada pieauguma temps nerezidentu iecienītākajos segmentos – jaunajos projektos Rīgas centrā un Vecrīgā – joprojām ir samērā augsts (attiecīgi 14.2% un 7.3%). Bija vērojams arī jauno projektu Rīgas mikrorajonos gada pieauguma tempa paātrinājums (9.5%), kas arī apliecina vietējo pircēju aktivitātes kāpumu un lielāku interesi par jaunākiem un kvalitatīvākiem mājokļiem.

Nekustamā īpašuma tirgus dārgāko segmentu 2013. gadā būtiski ietekmēja nerezidenti. Kopējais 2013. gadā Latvijā veiktais nerezidentu fizisko personu darījumu ar nekustamo īpašumu skaits salīdzinājumā ar 2012. gadā veikto darījumu skaitu pieauga par 43.9%. Turklāt pieprasītais termiņuzturēšanās atļauju skaits atbilstošajā periodā palielinājās par 56.8%. Nerezidentu darījumu īpatsvars visu 2013. gada pirkuma līgumu skaitā Latvijā gada beigās palielinājās līdz 6.8%. Latvijas Republikas Saeima otrreizējā caurlūkošanā pieņēma grozījumus Imigrācijas likumā, kas attiecas uz termiņuzturēšanās atļauju

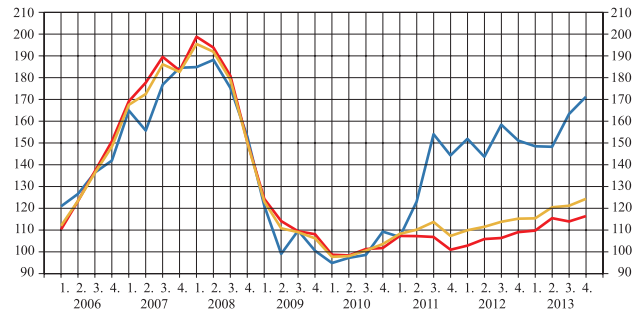
¹⁰ Vidējā cena aprēķināta, izmantojot SIA "Latio", SIA "Arco Real Estate" un SIA "Ober Haus Real Estate" publiskoto informāciju.

izsniegšanu nerezidentiem par nekustamā īpašuma iegādi, un paredzēts, ka tie stāsies spēkā 2014. gada 1. septembrī¹¹. Šie grozījumi potenciāli var ietekmēt darījumu aktivitāti un cenas nerezidentu pieprasītākajos segmentos, kā arī būvniecību un operāciju ar nekustamo īpašumu nozari.

1.16. attēls

MĀJOKĻA CENU INDEKSS (2010 = 100)

— Jaunie mājokļi
— Lietotie mājokļi
— Mājokļi kopā

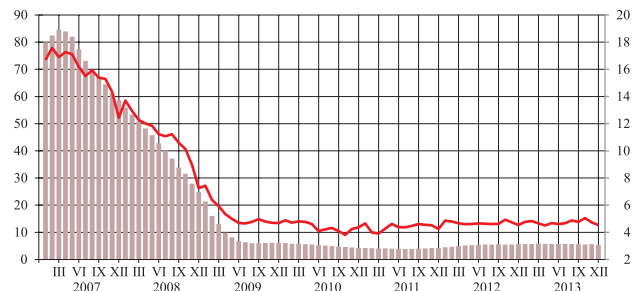
Nekustamā īpašumā tirgū 2013. gadā būtiska nozīme bija arī kredītiestāžu meitas uzņēmumiem, kas nodarbojas ar nekustamo īpašumu pārvaldīšanu. Pretēji iepriekšējiem gadiem šie uzņēmumi vairs neturpināja pārņemt īpašumus un sāka aktīvāk pārdot tiem piederošos nekustamos īpašumus, bieži arī piedāvājot izdevīgākus kreditēšanas nosacījumus šo īpašumu iegādei.

Reālo ienākumu pieaugums un joprojām zemās procentu likmes uzlaboja sērijveida dzīvokļu pieejamību (sk. 1.17. att.). 2013. gada 4. ceturksnī samazinājās gan vidējais laiks, kas nepieciešams pirmās iemaksas sakrāšanai, gan kredīta mēneša maksājuma un vidējās darba algas attiecība (līdz 12.7%). Uzlabojoties maksāspējai, iedzīvotājiem radās lielāka interese arī par jaunajiem projektiem, kuru pieejamība gan ir zemāka un cenas 2013. gada laikā augušas straujāk nekā sērijveida dzīvokļiem.

1.17. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU SĒRIJVEIDA DZĪVOKĻA PIRKTPĒJA PĒC PIRMĀS IEMAKSAS KRĀŠANAS GADU SKAITA UN KREDĪTA MĒNEŠA MAKSĀJUMS PRET VIDĒJO DARBA SAMAKSU DIVIEM STRĀDĀJOŠAJIEM

■ Sērijveida dzīvokļa iegādes pirmās iemaksas sakrāšanai nepieciešamais gadu skaits, ja divi strādājošie katrs var uzkrāt 25% no 12 mēnešu vidējās darba samaksas (labā ass)
— Kredīta mēneša maksājums pret vidējo darba samaksu diviem strādājošajiem (%)

Mājokļu īres tirgus attīstība 2013. gadā arī liecina par mājsaimniecību finansiālās situācijas uzlabošanu. Saskaņā ar SIA "Latio" datiem sērijveida dzīvokļu īres maksa Rīgā turpinājusi pakāpeniski augt un 2013. gada beigās bija 4.3 EUR/m² (par 7.5% vairāk nekā 2012. gada beigās). Iedzīvotāju interese radīja augstu pieprasījumu pēc labiem, kvalitatīviem īres dzīvokļiem, īpaši jaunajos projektos, kur vērojams adekvāta piedāvājuma trūkums, tādējādi dodot iespēju nedaudz palielināt īres cenas. Saskaņā ar CSP datiem īres maksas indeksa pieaugums bija vērojams arī 2014. gada 1. ceturksnī, kas norāda uz augšupejošās tendences turpināšanos.

Komerclatību tirgus 2013. gadā bija aktīvs. Brīvo platību īpatsvars samazinājās, un tirgū bija vērojams kvalitatīvu biroja platību trūkums. Saskaņā ar SIA "Latio" vērtējumu augstākās klases biroja telpu tirgū brīvo platību gandrīz nav. Aktīva jaunu projektu būvniecība pagaidām vēl nenotiek, jo uzņēmēji ir piesardzīgi. Tāpēc pieprasītākajos segmentos nomas maksai ir tendence nedaudz palielināties, taču tā joprojām tiek uzskatīta par nepietiekami augstu, lai uzsāktu jaunus būvniecības projektus. 2014. gadā tiek plānota dažu jaunu biroja ēku atklāšana, kas veicinās brīvo komercplatību pieaugumu.

¹¹ Nozīmīgākais grozījums nosaka, ka nerezidenti varēs saņemt termiņuzturēšanās atļauju, ja iegādāts viens nekustamais īpašums, kura vērtība ir vismaz 250 tūkst. eiro, kā arī 5% no īpašuma iegādes vērtības būs jāiemaksā valsts budžetā.

2. KREDĪTIESTĀŽU SEKTORA ATTĪSTĪBA UN RISKI

Iekšzemes tautsaimniecības izaugsme, veiksmīgā eiro ieviešana, kā arī makrofinansiālās situācijas stabilizēšanās ES valstīs veicina risku mazināšanos un Latvijas kredītiestāžu darbības rādītāju uzlabošanu. Aug kredītportfeļa kvalitāte un kredītiestāžu darbības efektivitāte. Kredītiestāžu kopumā, t.sk. lielākās kredītiestādes, darbojas ar peļņu, to kapitalizācija un šoku absorbētspēja ir augsta. Vienlaikus jaunu kredītu izsniegšana joprojām attīstās gausi, jo gan kredītu piedāvājumā, gan pieprasījumā vērojama piesardzība un potenciālo aizņēmēju loks, kas varētu atbilst kredītiestāžu kredītu piešķiršanas standartiem, ir ierobežots. Turklāt ģeopolitiskie riski Krievijā un Ukrainā vairo nenoteiktību un kredītriska pieauguma varbūtību, ņemot vērā aizņēmēju trauslo maksātspēju un pārstrukturēto kredītu apjomu. Vienlaikus Latvijas Bankas veiktās kredītriska jutīguma analīzes un stresa testu rezultāti liecina, ka Latvijas kredītiestāžu spēja absorbēt kredītriska pieaugumu kopumā un arī saistībā ar iespējamām ārējās makrofinansiālās vides pasliktinājuma šokiem ir augsta. Turpinot samazināties kredītportfelim, likvīdo aktīvu īpatsvars kopējos kredītiestāžu aktīvos palielinājās. Kredītiestāžu pasīvos turpina augt (galvenokārt īstermiņa) noguldījumu atlikums un sarukt Ziemeļvalstu mātes banku finansējums Latvijas meitas kredītiestādēs. Tādējādi palielinās kredītiestāžu aktīvu un pasīvu termiņstruktūras nesabalansētība. Tomēr likviditātes stresa testu rezultāti liecina, ka kredītiestāžu spēja absorbēt finansējuma aizplūdes šokus joprojām ir augsta.

2.1. Kredītu dinamika un kredītrisks

Lai gan turpinās noturīga tautsaimniecības izaugsme, iekšzemes kreditēšana attīstās lēni. Kredītportfeļa kvalitāte un aizņēmēju finansiālo stāvokli raksturojošie rādītāji uzlabojas, norādot uz kredītriska mazināšanos. Tomēr daudzu aizņēmēju joprojām trauslā maksātspēja, nelielās rezerves, lai absorbētu papildu šokus, un nozīmīgs pārstrukturēto kredītu atlikums kredītiestāžu bilancēs uztur kredītrisku līmeni, kas augstāks par vidējo. Risks varētu īstenoties, galvenokārt turpmāk krasi pasliktinoties ārējai videi, kas būtiski ietekmētu arī iekšzemes makrofinansiālo vidi.

Iekšzemes kredītportfelis turpina sarukt, un šo procesu joprojām lielā mērā nosaka krīzes sekas – ilgstoši kavēto kredītu norakstīšana un pakāpeniska mājsaimniecību parāda korekcija. Papildus kreditēšanas samazinājuma tempu ar 2013. gada 2. pusgadu būtiski ietekmēja kredītiestāžu sektora strukturālās pārmaiņas, trim kredītiestādēm atsakoties no kredītiestādes licences¹². 2014. gada martā rezidentiem izsniegto kredītu atlikuma gada sarukuma temps bija 9.1%, bet, neietverot vienreizējo faktoru ietekmi, tas bija 5.8%.

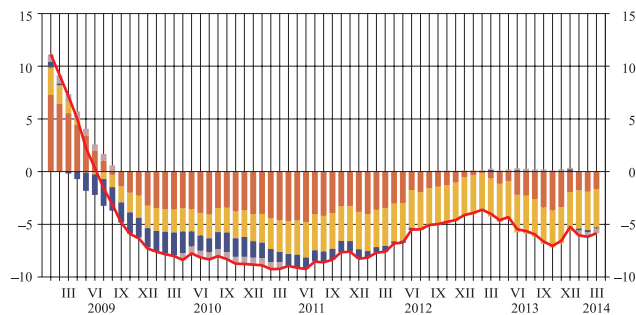
Salīdzinājumā ar 2012. gada beigām–2013. gada sākumu nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikuma samazinājuma temps ir paātrinājies (sk. 2.1. att.), un tas skaidrojams gan ar iepriekš izsniegto lielo īstermiņa kredītu atmaksu, gan ar vājām investīcijām, ko savukārt lielā mērā noteica nenoteiktība ārējā vidē un lielu investīciju projektu pabeigšana. Lai gan mājsaimniecībām no jauna izsniegto kredītu apjoms pakāpeniski aug, tomēr, palielinoties norakstīto kredītu apjomam, mājsaimniecību kredītportfeļa sarukums un tā ieguldījums kopējā iekšzemes kredītportfeļa pārmaiņās bija diezgan nemainīgs.

¹² Kredītiestādes darbības licence tika anulēta AS "GE Money Bank" (2013. gada oktobrī), VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "UniCredit Bank" (ar 2014. gada 1. janvāri), tādējādi to kredītportfelis, sākot ar attiecīgajiem mēnešiem, netika iekļauts kredītiestāžu statistikā.

2.1. attēls

**REZIDENTIEM IZSNIEGTO KREDĪTU
ATLIKUMA GADA PĀRMAIŅU TEMPS
UN TĀ KOMPONENTI SEKTORU
DALĪJUMĀ¹³**
(procentu punktos)

■ Valdība
 ■ Finanšu iestādes
 ■ Mājsaimniecības
 ■ Nefinanšu sabiedrības
 — Kopā (%)

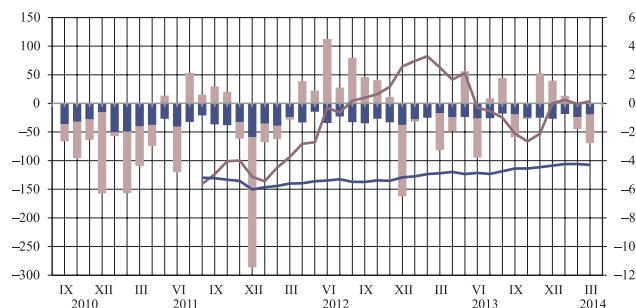

Neiekļaujot kredītiestāžu, kuras atteicās no kredītiestādes licences, vienreizējo ietekmi un arī kredītu norakstīšanas ietekmi, 2013. gadā nefinanšu sabiedrību kredītportfelis nav mainījies, un 2014. gada pirmajos mēnešos gada pārmaiņu temps bija tuvu nullei. Lai gan mājsaimniecību kredītportfeļa sarukums, neiekļaujot norakstīto kredītu ietekmi un licences kredītiestādes darbībai anulēšanas vienreizējo ietekmi, pēdējā laikā palēninājās, tomēr tas joprojām ir negatīvs (2014. gada marta beigās gada pārmaiņu temps bija -4.3%; sk. 2.2. att.). Kredītu norakstīšana neatspoguļo pašlaik tautsaimniecībā vērojamas norises, un šāda korekcija ļauj precīzāk atspoguļot aktuālās tautsaimniecības kreditēšanas tendences. Pēc šīm korekcijām nefinanšu sabiedrību kredītportfelis 2013. gadā kopumā bija nemainīgs. Koriģētais mājsaimniecību kredītportfeļa sarukuma gada temps joprojām bija negatīvs, bet turpināja noturīgi palēnināties, augot no jauna izsniegto kredītu apjomam. Ņemot vērā to, ka kredītiestāžu bilancēs vēl ir nozīmīgs ilgstoši kavēto kredītu atlikums (īpaši mājsaimniecībām), vidējā perspektīvā norakstīto kredītu apjoms turpinās būtiski ietekmēt kredītu atlikuma pārmaiņu dinamiku.

2.2. attēls

**NEFINANŠU SABIEDRĪBU UN
MĀJSAIMNIECĪBU KREDITĒŠANAS
DINAMIKA, NEIETVEROT NORAKSTĪTO
KREDĪTU IETEKMI¹⁴**
(milj. eiro)

■ Nefinanšu sabiedrības (mēneša pārmaiņas)
 ■ Mājsaimniecības (mēneša pārmaiņas)
 — Nefinanšu sabiedrības (gada pārmaiņas; %; labā ass)
 — Mājsaimniecības (gada pārmaiņas; %; labā ass)

Lai labāk izprastu situāciju kreditēšanas tirgū, 2014. gada janvāra kredītiestāžu veiktās kreditēšanas aptaujā tika uzdots jautājums par šķēršļiem kreditēšanas attīstībā. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem kreditēšanu ierobežo vairāku pieprasījuma un piedāvājuma faktoru mijiedarbība. Potenciālo aizņēmēju nespēja izpildīt aizdevuma saņemšanas nosacījumus (nepietiekama naudas plūsma, pašu kapitāls, nodrošinājums) ir galvenais šķērslis no pieprasījuma puses. Arī kredītiestāžu noteiktās kredītu procentu likmes diezgan nozīmīgi ierobežo aizņēmēju kredītu pieprasījumu. Kredītu piedāvājumu ierobežo vairāki faktori: problēmas esošajā kredītportfelī, augsts potenciālo aizņēmēju kredītrisks un kredītiestāžu stratēģisko mērķu sasniegšana. Tomēr kredītiestāžu vērtējumā likumdošanas iniciatīvas Latvijā (galvenokārt plānotie grozījumi Maksātspējas likumā¹⁵) ir nozīmīgākais faktors, kas pašlaik ietekmē kredītu piedāvājumu.

¹³ Salīdzināšanas nolūkā laikrinda koriģēta, izslēdzot ar AS "Parex banka", AS "Latvijas Krājbanka", AS "GE Money Bank", VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "UniCredit Bank" saistītos vienreizējos efektus.

¹⁴ Salīdzināšanas nolūkā laikrindā nav iekļauti AS "Parex banka" un AS "Latvijas Krājbanka" dati, kā arī laikrinda ir koriģēta, izslēdzot ar AS "GE Money Bank", VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "UniCredit Bank" saistītos vienreizējos efektus.

¹⁵ Latvijas Republikas Saeimas 2. lasījumā izskatītajā likumprojekta redakcijā paredzēta saistību dzēšana pēc nodrošinājuma pārdošanas jeb t.s. nolikto atslēgu princips un būtiski tiktu saīsināts saistību dzēšanas procedūras ilgums. Kredītiestādes pauda nostāju, ka šo grozījumu apstiprināšanas rezultātā no jauna izsniegto kredītu apjoms ievērojami samazinātos, jo tiktu noteikti stingrāki kredītu standarti (piemēram, lielāka pirmā iemaksa mājokļa kredītiem, kā arī augstāka kredītiestāžu pievienotā procentu likme).

Gaidāms, ka arī 2014. gadā iekšzemes kredītportfelis turpinās sarukt. Nefinanšu sabiedrību kreditēšana 2014. gadā, visticamāk, būs spēcīgāka nekā 2013. gadā, mēreni palielinoties ar kredītiestāžu aizdotajiem līdzekļiem finansētajiem ilgtermiņa ieguldījumiem. Mērena tautsaimniecības izaugsme veicinātu arī aktīvāku mājsaimniecību kreditēšanu. Tomēr palielinājušies riski, kuru dēļ kreditēšanas atvēršanās varētu tikt ierobežota. Pēdējos mēnešos kļuva aktuāli ārējās vides riski, kas varētu mazināt investoru konfidenci, tādējādi negatīvi ietekmējot nefinanšu sabiedrību kreditēšanas perspektīvas. Joprojām saglabājas arī neskaidrība par Maksātnespējas likuma grozījumiem, kas potenciāli varētu rosināt noteikt vēl stingrākus kredītu izsniegšanas standartus.

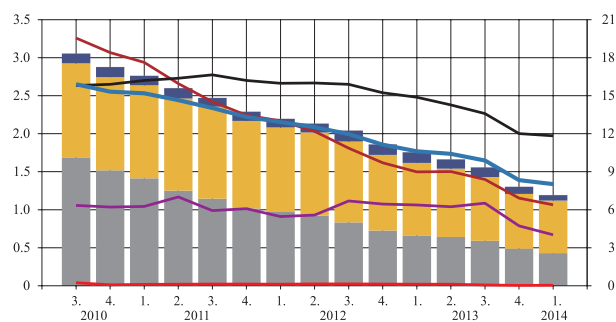
Kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitāte turpina noturīgi uzlaboties. Pakāpeniski atjaunojoties aizņēmēju maksāspējai, kā arī kredītiestādēm nedaudz aktīvāk attīrot bilances, kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām atlikums un to īpatsvars kredītiestāžu kopējā kredītportfelī samazinās (2014. gada marta beigās – 8.0%). Tautsaimniecībai turpinot dinamiski attīstīties, ilgstoši kavēto kredītu atlikums un to īpatsvars sarūk gan mājsaimniecībām, gan visām lielākajām tautsaimniecības nozarēm, kā arī nerezidentu kredītportfelī (sk. 2.3. att.). Arī kopējais kredītu ar maksājumu kavējumu atlikums un īpatsvars pakāpeniski samazinās.

2.3. attēls

KREDĪTI AR MAKSĀJUMU KAVĒJUMU ILGĀKU PAR 90 DIENĀM UN TO ĪPATSVARŠ ATTIECĪGĀS KREDĪTU GRUPAS KOPEJĀ ATLIKUMĀ¹⁶

(mljrd. eiro)

- Pārējie rezidenti
- Nerezidenti
- Rezidentu mājsaimniecības
- Rezidentu nefinanšu sabiedrības
- Rezidentu nefinanšu sabiedrības (īpatsvars; %; labā ass)
- Rezidentu mājsaimniecības (īpatsvars; %; labā ass)
- Nerezidenti (īpatsvars; %; labā ass)
- Pārējie rezidenti (īpatsvars; %; labā ass)
- Kopā (īpatsvars; %; labā ass)

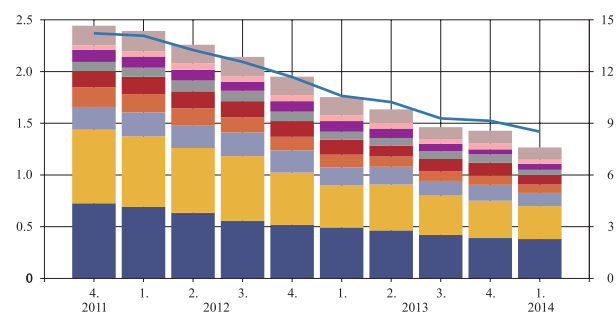
Pozitīvi vērtējams tas, ka pārstrukturēto kredītu atlikums turpina sarukt, tādējādi kredītiestāžu pakļautība kredītportfeļa kvalitātes pasliktināšanās riskam potenciālo šoku gadījumā arvien samazinās. Pārstrukturētie kredīti, lai arī bez nozīmīga maksājumu kavējuma, ir kredītu kvalitātes pasliktināšanās papildu riska faktors, kura īstenošanās varbūtība lielā mērā atkarīga no tautsaimniecības attīstības izredzēm. Ņemot vērā to, ka uzkrājumu līmenis šiem kredītiem salīdzinājumā ar citām problēm kredītu grupām bija zemāks, šo kredītu kvalitātes pasliktināšanās varētu radīt nepieciešamību veidot papildu uzkrājumus. Pārstrukturēto kredītu, kuru maksājumi nav kavēti ilgāk par 90 dienām, īpatsvars kredītiestāžu kopējā kredītportfelī martā saruka līdz 8.5%, turklāt bija vērojams šādu kredītu atlikuma samazinājums visām lielākajām tautsaimniecības nozarēm, mājsaimniecībām un arī nerezidentiem (sk. 2.4. att.).

2.4. attēls

PĀRSTRUKTURĒTIE KREDĪTI, KURU MAKSĀJUMI NAV KAVĒTI ILGĀK PAR 90 DIENĀM, LIELĀKO TAUTSAIMNIECĪBAS NOZARU DALĪJUMĀ UN TO ĪPATSVARŠ KREDĪTIESTĀŽU KOPEJĀ KREDĪTPORTFELĪ¹⁶

(mljrd. eiro)

- Pārējās nozares
- Izmītināšana un ēdināšanas pakalpojumi
- Tirdzniecība
- Būvniecība
- Apstrādes rūpniecība
- Pārējie kredīti mājsaimniecībām
- Nerezidenti
- Operācijas ar nekustamo īpašumu
- Mājsaimniecībām mājokļa iegādei
- Īpatsvars kopējā kredītportfelī (%; labā ass)

Lai gan aizņēmēju finansiālā ievainojamība pakāpeniski samazinās un to finansiālais stāvoklis uzlabojas (to veicina rīcībā esošo ienākumu stabils pieaugums mājsaimniecībām

¹⁶ Salīdzināšanas nolūkā laikrindā nav iekļauti AS "Parex banka" un AS "Latvijas Krājbanka" dati.

un kopumā pozitīvā nefinanšu sabiedrību finansiālo rādītāju dinamika), tomēr trauslā maksātspēja pagaidām ir aktuāla problēma nozīmīgam aizņēmēju lokam. Atsevišķiem aizņēmējiem joprojām ir liels parādu slogs. Kredītiestāžu bilancēs esošais pārstrukturēto kredītu atlikums joprojām tiek uzskatīts par būtisku, un nefinanšu sabiedrībām saglabājas nozīmīga pārstrukturēto kredītu plūsma.

2014. gadā gaidāms turpmāks kredītu kvalitātes uzlabojums, tomēr šis process, visticamāk, palēnināsies. Saskaņā ar bāzes scenāriju tautsaimniecībai turpinot noturīgi augt, aizņēmēju maksātspēja arī turpmāk uzlabosies. Aizņēmēju maksātspējas kāpums vairāk izpaudīsies turpmākā no jauna kavēto kredītu apjoma samazinājumā. Šīs labvēlīgās tendences mazāk skars aizņēmēju, kuru kredītu maksājumi jau pašlaik ir ilgstoši kavēti, maksātspēju (vairākumam šo aizņēmēju parādu slogs ir liels), tādējādi esošo ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu atlikums samazināsies galvenokārt šo kredītu norakstīšanas rezultātā. Pieaugot ārējās vides riskiem, iekšzemes makrofinansiālā vide arī varētu pasliktināties un ierobežot kredītportfeļa kvalitātes uzlabošanu. Ja situācija ārējā vidē attīstīsies saskaņā ar nelabvēlīgu scenāriju, būtiski ietekmējot iekšzemes tautsaimniecības attīstības tempu, aizņēmēju joprojām trauslas maksātspējas risks varētu īstenoties, pasliktinot kredītportfeļa kvalitāti. Krievijas un Ukrainas konflikts arī tiešā veidā var pasliktināt kredītiestāžu nerezidentu kredītportfeļa kvalitāti, tomēr šāda scenārija ietekme ir ierobežota, jo kredītiestāžu prasības pret šīm valstīm nav lielas (Krievijas un Ukrainas rezidentiem izsniegto kredītu atlikuma īpatsvars ir mazāks par 2% no kopējiem aktīviem).

2. ielikums. Eiro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojums

Latvijai ar 2014. gada 1. janvāri kļūstot par pilntiesīgu EMS dalībvalsti, Latvijas Banka pārtrauca veikt kreditēšanas aptauju līdzšinējā veidā un turpmāk veiks eiro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojumu sadarbībā ar ECB, katru ceturksni aptaujājot četras Latvijas kredītiestādes. No 2014. gada aprīļa Latvijas izlasē iekļauto kredītiestāžu atbildes tiek apkopotas eiro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojuma rezultātos. Apsekojuma galvenais mērķis ir veicināt Eirosistēmas izpratni par kreditēšanas nozīmi monetārās politikas transmisijas mehānismā, tādējādi paplašinot informāciju, uz kuru balstās monetārās politikas analīze.

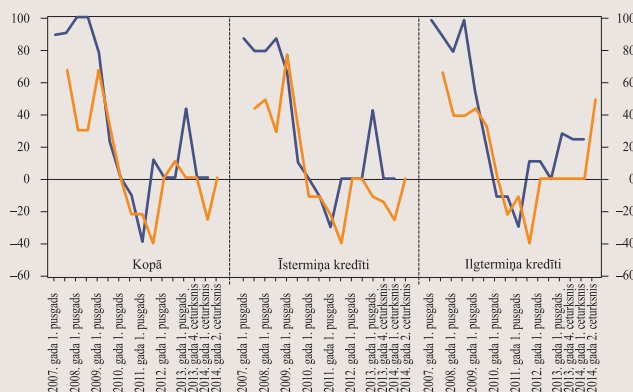
Kredītu standarti un nosacījumi

Apkopotie kredītiestāžu apsekojuma rezultāti liecina, ka 2013. gada 4. ceturksnī un 2014. gada 1. ceturksnī kredītu standarti kopumā nemainījās (sk. 2.5. un 2.6. att.). Dažas kredītiestādes ziņoja par stingrāku standartu noteikšanu atsevišķiem kredītu veidiem nefinanšu sabiedrībām, savukārt viena kredītiestāde noteica mazāk stingrus standartus kredītiem māsaimniecībām mājokļa iegādei.

2.5. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM PIEMĒROTO KREDĪTU STANDARTU PĀRMAIŅAS¹⁷
(par stingrāku kredītu standartu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

— Fakts
— Kredītiestāžu prognoze

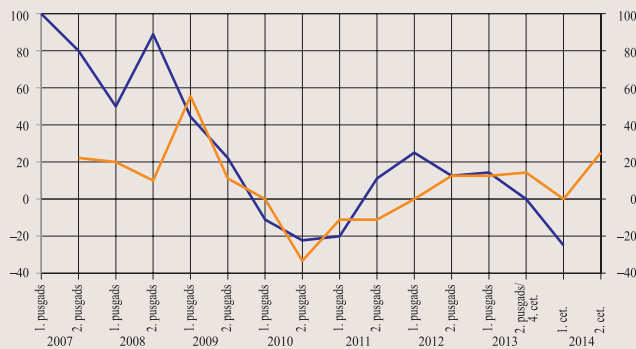

¹⁷ Šeit un turpmāk eiro zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojuma rezultāti uzrādīti no 2013. gada 4. ceturksņa. Tie nav salīdzināmi ar iepriekšējo laikrindu, jo līdz 2013. gada 1. pusgadam attēloti Latvijas Bankas veiktās kredītiestāžu veiktās kreditēšanas aptaujas rezultāti.

2.6. attēls

MĀJSAIMNIECĪBĀM PIEMĒROTO KREDĪTU STANDARTU PĀRMAIŅAS

(par stingrāku kredītu standartu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

— Fakts
— Kredītiestāžu prognoze

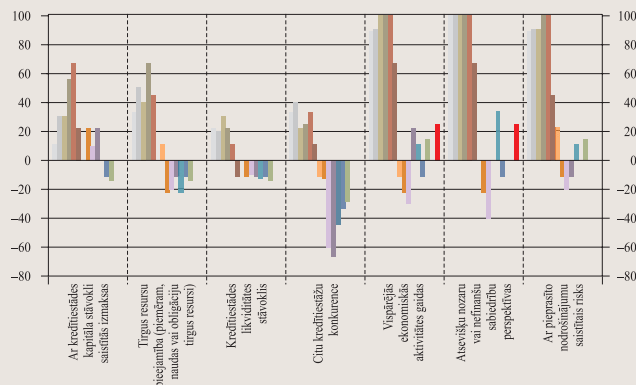
Kredītiestādes norādīja, ka kopumā nebija faktoru, kuri būtiski ietekmēja kredītu standartus (sk. 2.7. un 2.8. att.). 2014. gada 1. ceturksnī stingrāku standartu noteikšanu atsevišķiem kredītu veidiem ietekmēja tautsaimniecības un atsevišķu nozaru un uzņēmumu attīstības perspektīvas. Kredītiestādes arī norādīja, ka Maksātnespējas likuma grozījumu apstiprināšanas gadījumā kredītiestāžu politika attiecībā uz kredītiem mājokļa iegādei tiks būtiski pārskatīta. Tāpat kredītiestādes minēja iespējamo Krievijas un Ukrainas konflikta ietekmi uz tautsaimniecības attīstību un nefinanšu sabiedrību kredītiestāžu Latvijā.

2.7. attēls

FAKTORU IETEKME UZ STINGRĀKU KREDĪTU STANDARTU PIEMĒROŠANU, IZSNIEDZOT NEFINANŠU SABIEDRĪBĀM KREDĪTUS VAI ATVEROT KREDĪTLĪNIJAS

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

2007. gada 1. pusgads
2007. gada 2. pusgads
2008. gada 1. pusgads
2008. gada 2. pusgads
2009. gada 1. pusgads
2009. gada 2. pusgads
2010. gada 1. pusgads
2010. gada 2. pusgads
2011. gada 1. pusgads
2011. gada 2. pusgads
2012. gada 1. pusgads
2012. gada 2. pusgads
2013. gada 1. pusgads
2013. gada 4. ceturksnis
2014. gada 1. ceturksnis

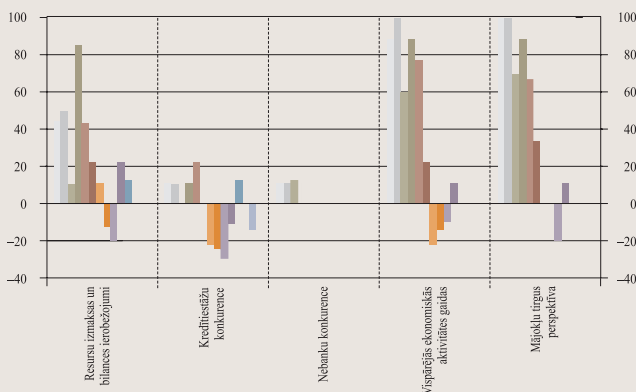

2.8. attēls

FAKTORU IETEKME UZ STINGRĀKU STANDARTU PIEMĒROŠANU KREDĪTIEM MĀJSAIMNIECĪBĀM MĀJOKĻA IEGĀDEI

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu skaits patērētāja un pārējiem kredītiem; neto; %)

2007. gada 1. pusgads
2007. gada 2. pusgads
2008. gada 1. pusgads
2008. gada 2. pusgads
2009. gada 1. pusgads
2009. gada 2. pusgads
2010. gada 1. pusgads
2010. gada 2. pusgads
2011. gada 1. pusgads
2011. gada 2. pusgads
2012. gada 1. pusgads
2012. gada 2. pusgads
2013. gada 1. pusgads
2013. gada 4. ceturksnis
2014. gada 1. ceturksnis

Kredītiestādes turpināja noteikt nedaudz stingrākus nosacījumus aizdevumiem un kredītlīnijām nefinanšu sabiedrībām, atsevišķās kredītiestādēs palielinoties pievienotajai procentu likmei parastiem un/vai riskantiem aizdevumiem, nodrošinājuma prasībām un samazinoties izsniegto kredītu apjomam. Nosacījumi aizdevumiem mājokļa iegādei nav būtiski mainījušies, tikai vienai kredītiestādei mainot pievienoto procentu likmi.

2014. gada 2. ceturksnī kredītiestādes kopumā neplāno mainīt kredītu standartus nefinanšu sabiedrībām un mājokļa iegādei. Vienlaikus kredītiestādes plāno piemērot stingrākus

standartus ilgtermiņa kredītiem nefinanšu sabiedrībām, un viena kredītiestāde plāno noteikt stingrākus standartus kredītiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei.

Kredītu pieprasījums

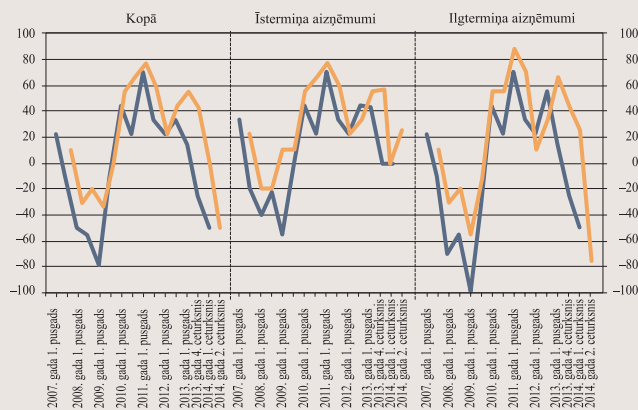
Kredītiestādes ziņoja par nelielu pieprasījuma kritumu atsevišķiem kredītu veidiem nefinanšu sabiedrībām (sk. 2.9. att.). Būtiski, ka kredītiestādes atšķirīgi vērtēja investīciju pamatlīdzekļos ietekmi uz nefinanšu sabiedrību kredītu pieprasījumu. Lai gan 2014. gada 1. ceturksnī kopumā šā faktora ietekme bija neitrāla, tas bija vienīgais faktors, ar ko varētu skaidrot šādu pieprasījuma kritumu. Krājumu un apgrozāmo līdzekļu finansējuma nepieciešamība neveicināja kredītu pieprasījuma kāpumu 2014. gada sākumā, lai gan 2013. gada 4. ceturksnī šā faktora ietekme bija samērā spēcīga.

2.9. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU KREDĪTU VAI KREDĪTLĪNIJU PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS

(par pieprasījuma palielināšanos ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

— Fakts
— Kredītiestāžu prognoze

2013. gada 4. ceturksnī kredītu mājokļa iegādei pieprasījums bija krities, bet 2014. gada 1. ceturksnī situācija kopumā stabilizējās (sk. 2.10. att.). Tomēr kredītiestādes pieprasījumu pēc mājokļa kredītiem vērtēja dažādi, un to galvenokārt var skaidrot ar atšķirīgu kredītiestāžu klientu konfidences vērtējumu. Vēl arvien pieprasījumu pēc mājokļa kredītiem veicina mājokļu tirgus perspektīvas. Savukārt kā pieprasījumu ierobežojošu faktoru kredītiestādes min mājāsaimniecību uzkrājumu līmeni un kredītus citās kredītiestādēs.

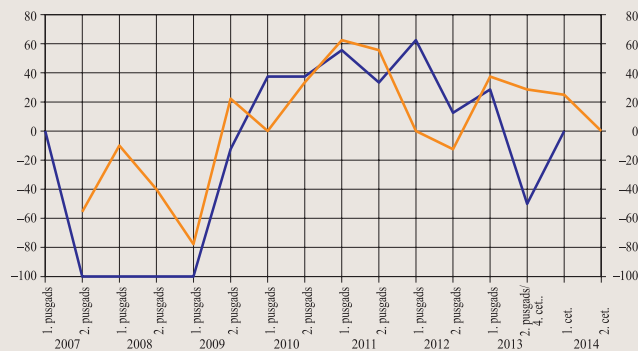
Kredītiestādes prognozē, ka nefinanšu sabiedrību pieprasījums pēc kredītiem, izņemot īstermiņa kredītiem, samazināsies. Savukārt kredītiestāžu prognozes par mājāsaimniecību pieprasījumu pēc kredītiem mājokļu iegādei 2014. gada 2. ceturksnī ir atšķirīgas, tādējādi kopumā mājāsaimniecību pieprasījums varētu saglabāties 1. ceturkšņa līmenī.

2.10. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU KREDĪTU PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS

(par pieprasījuma palielināšanos ziņojušo kredītiestāžu skaits; neto; %)

— Fakts
— Kredītiestāžu prognoze

2.2. Finansējuma un likviditātes risks

2013. gadā un 2014. gada sākumā kopējais kredītiestāžu piesaistīto resursu apjoms turpināja samazināties, un to lielākoties noteica Ziemeļvalstu mātes banku finansējuma sarukums, vienlaikus augot gan rezidentu, gan nerezidentu nebanku noguldījumiem. Straujāku rezidentu noguldījumu pieaugumu ietekmēja gan stabilā tautsaimniecības

izaugsme, gan eiro ieviešana, kas būtiski samazināja skaidro naudu apgrozībā. Savukārt nerezidentu noguldījumu pieauguma temps palēninājās. Palielinoties nebanku īstermiņa noguldījumu īpatsvaram kopējā finansējuma struktūrā un sarūkot mātes banku ilgtermiņa finansējumam, turpina augt kredītiestāžu aktīvu un pasīvu termiņstruktūras nesabalansētība, paaugstinot pārfinansēšanas risku. Šo risku mazina stabila situācija Ziemeļvalstu mātes bankās un FKTK noteiktās paaugstinātās likviditātes un kapitāla prasības kredītiestādēm, kuru pamatdarbība ir nerezidentu apkalpošana. Latvijas Bankas veiktie likviditātes stresa testi liecina, ka pašlaik likviditātes risks gan rezidentus, gan nerezidentus apkalpojošām kredītiestādēm ir ierobežots.

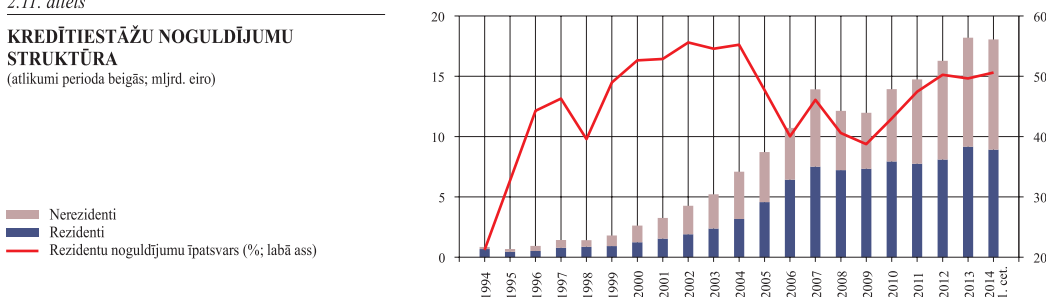
Lai precīzāk analizētu kredītiestāžu finansējuma un likviditātes risku, Latvijas kredītiestādes tika sadalītas divās grupās, kuras atšķiras pēc piesaistīto resursu struktūras un šo resursu izvietošanas (2012. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskatā" lietotais dalījums). 1. kredītiestāžu grupa¹⁸ lielāko finansējuma daļu piesaista no rezidentu nebankām un Ziemeļvalstu mātes bankām, un šīs kredītiestāžu grupas aktīvi veido 60.9% no kopējiem Latvijas kredītiestāžu aktīviem. Savukārt 2. kredītiestāžu grupā ietilpst pārējās kredītiestādes, kuras galvenokārt apkalpo nerezidentus un piesaista nerezidentu noguldījumus, un Ziemeļvalstu banku filiāles, kuras nodrošina iekšējās atbalsta funkcijas savām mātes bankām.

Latvijā vēsturiski kredītiestāžu finansējumā bija nozīmīgs no nerezidentiem piesaistīto noguldījumu apjoms (sk. 2.11. att.), kas veidoja aptuveni pusi no visiem piesaistītajiem nebanku noguldījumiem (vēsturiski lielākais īpatsvars bija 55%). Šie noguldījumi galvenokārt saistīti ar NVS valstu nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām. Kopumā nerezidentu noguldījumi veido gandrīz 40% no IKP, un tas ir daudz zemāks rādītājs nekā daļā citu ES valstu, kuras apkalpo nerezidentus. Kredītiestādes, kuras apkalpo nerezidentus, 2014. gada marta beigās bija piesaistījušas 87.1% no visiem nerezidentu noguldījumiem, un tām nav ciešas saites ar iekšzemes tautsaimniecību. Šajās kredītiestādēs tikai 12% no kopējiem kredītiem izsniegti rezidentiem un rezidentu noguldījumi veido tikai 9% no to kopējiem piesaistītajiem noguldījumiem.

2.11. attēls

KREDĪTIESTĀŽU NOGULDĪJUMU STRUKTŪRA

(atlikumi perioda beigās; mljrd. eiro)

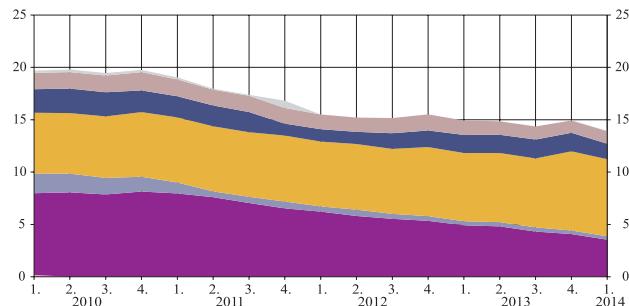
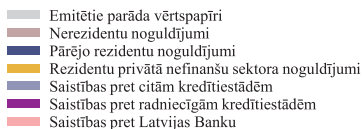
2014. gada 1. ceturksnī 1. kredītiestāžu grupas kopējā finansējuma gada pieauguma temps joprojām bija negatīvs, un to noteica pakāpenisks mātes banku ilgtermiņa finansējuma samazinājums, jo turpināja sarukt rezidentu kredītportfelis. Gaidāms, ka arī turpmāk mātes banku finansējums samazināsies, jo tuvākā nākotnē nav paredzams kredītportfeļa nozīmīgs pieaugums. Savukārt rezidentu noguldījumu atlikums nozīmīgi palielinājās (sk. 2.12. att.), un to veicināja gan stabilā tautsaimniecības izaugsme, gan eiro ieviešana Latvijā. Kopumā rezidentu noguldījumu atlikuma gada pieauguma temps 2014. gada 1. ceturksnī bija 7.3%, t.sk. privātā nefinanšu sektora noguldījumu atlikums palielinājās par 13.1%. 1. kredītiestāžu grupas mātes banku aizdevumi daļēji tika aizstāti ar rezidentu noguldījumiem, tādējādi turpina uzlaboties šo kredītiestāžu kredītu un noguldījumu

¹⁸ Kredītiestādes, kuras rezidentiem izsniedz vairāk nekā 50% kredītu un no nerezidentiem piesaista vairāk nekā 50% noguldījumu. 2014. gada 1. ceturksnī beigās šajā grupā iekļauts 11 kredītiestāžu. Salīdzinājumā ar 2013. gadu no tās izslēgtas kredītiestādes, kuras 2013. gadā un 2014. gada sākumā pārtrauca savu darbību. 2013. gada oktobrī darbību apturēja AS "GE Money Bank", bet ar 2014. gada 1. janvāri saskaņā ar kredītiestāžu iesniegtajiem pieteikumiem tika anulēta licence kredītiestādes darbībai AS "UniCredit Bank" (grupas stratēģijas pārmaiņu dēļ tā aiziet no Baltijas tirgus) un VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" (pārveidota par VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija ALTUM").

attiecība. 2014. gada 1. ceturkšņa beigās tā saruka līdz 118.5% (sk. 2.14. att.), bet rezidentu privātā sektora kredītu un noguldījumu attiecība sasniedza 142.0%.

2.12. attēls

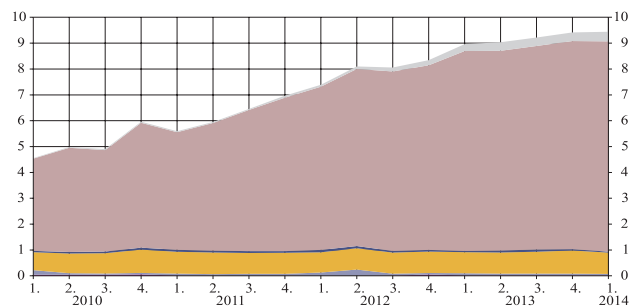
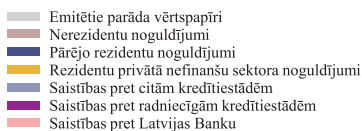
1. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS FINANSĒJUMA DINAMIKA (mljrd. eiro)

Savukārt 2. kredītiestāžu grupā, kuras finansējumā dominē nerezidentu noguldījumi (sk. 2.13. att.), pēdējos ceturkšņos bija vērojama to pieauguma tempa palēnināšanās, neraugoties uz nozīmīgām kapitāla aizplūdēm no Kipras 2013. gada 1. pusgadā un no Krievijas un Ukrainas 2014. gada 1. ceturksnī. 2013. gadā nerezidentu noguldījumu atlikuma gada pieauguma temps kritās un bija mazāks nekā 10% (2014. gada martā – 5.2%). Daļēji nerezidentu noguldījumu atlikuma pieaugumu ierobežo FKTK 2009. gadā noteiktās stingrākas kapitāla prasības kredītiestādēm, kuras piesaista nerezidentu noguldījumus. Lai ierobežotu šo kredītiestāžu pārfinansēšanas un likviditātes risku, 2013. gada sākumā FKTK noteica individuālās minimālās likviditātes rādītāja prasības, kuras atsevišķām kredītiestādēm var sasniegt līdz pat 60% (FKTK standarta minimālā likviditātes prasība ir 30%).

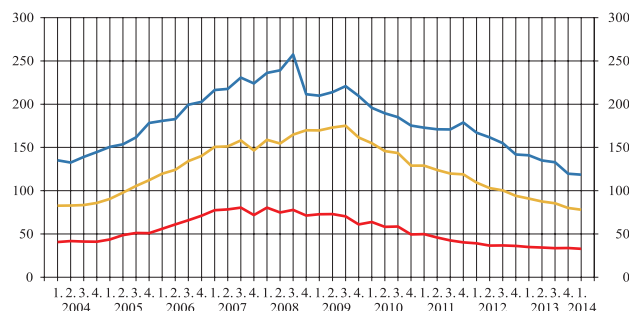
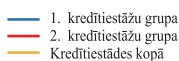
2.13. attēls

2. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS FINANSĒJUMA DINAMIKA (mljrd. eiro)

2.14. attēls

KREDĪTU UN NOGULDĪJUMU ATTIECĪBA (%)

Nerezidentu noguldījumi joprojām bija nozīmīgākais finansējuma avots šīs grupas kredītiestādēm, veidojot vairāk nekā 86% no to kopējā piesaistītā finansējuma. Atsevišķas kredītiestādes turpina emitēt ilgtermiņa parāda vērtspapīrus ar mērķi nedaudz diversificēt piesaistītā finansējuma termiņstruktūru. Emitēto parāda vērtspapīru īpatsvars kopējā finansējumā 2014. gada 1. ceturkšņa beigās veidoja 3.9% (par 0.9 procentu punktiem vairāk nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā). Kredītu un noguldījumu attiecība 2. kredītiestāžu grupai sarukusi līdz 32.9%, un tas rāda, ka kreditēšana nav galvenais šo kredītiestāžu finanšu resursu izvietojuma veids.

Nerezidentu noguldījumu piesaistīšana palielina Latvijas kopējo īstermiņa ārējo parādu un rada tās tautsaimniecībai reputācijas risku, kas saistīts ar iespējamu noziedzīgi iegūtu

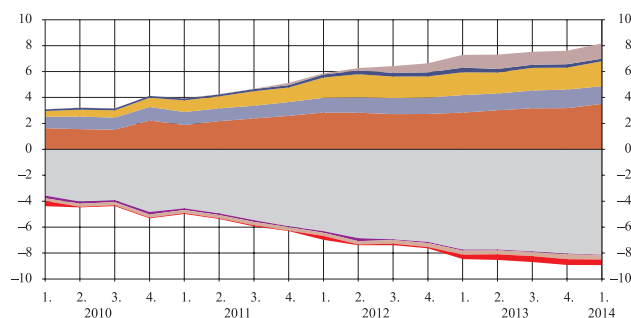
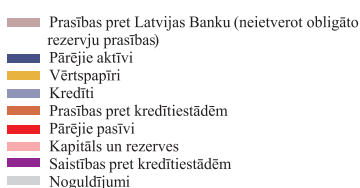
līdzekļu legalizāciju un terorisma finansēšanu. Nerezidentu noguldījumu lielais īpatsvars kopējos kredītiestāžu aktīvos negatīvi ietekmē starptautisko kredītreitingu aģentūru un investoru vērtējumu Latvijai, un tas sadārdzina valsts un privātā sektora aizņēmumus. Lai mazinātu reputācijas risku, tika pastiprinātas noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasības, ieviešot jaunākās starptautiskās normas šajā jomā. Pašlaik Latvijas likumdošanas ietvars un kredītiestādēs izveidotā iekšējās kontroles sistēma atbilst ārvalstu uzraudzības iestāžu un korespondentbanku prasībām¹⁹.

1. kredītiestāžu grupā samazinoties Ziemeļvalstu mātes banku finansējumam, kas galvenokārt bija ilgtermiņa finansējums, termiņstruktūrā turpina augt īstermiņa finansējuma īpatsvars, jo rezidentu noguldījumi galvenokārt ir ar atlikušo atmaksas termiņu līdz 1 gadam (sk. P1.2. att.), bet 55.0% no kopējiem noguldījumiem ir pieprasījuma noguldījumi (2014. gada marta beigās salīdzinājumā ar 2012. gada beigām pieprasījuma noguldījumu īpatsvars pieauga par 12.2 procentu punktiem). Savukārt 1. kredītiestāžu grupas aktīvu pusē būtisku daļu veido kredīti ar daudz ilgāku atmaksas termiņu. Tādējādi pakāpeniski aug šo kredītiestāžu aktīvu un pasīvu termiņstruktūras nesabalansētība. Tomēr šo risku mazina Ziemeļvalstu mātes banku stabilā finansiālā situācija, un no šīm kredītiestādēm piesaistītie finanšu resursi joprojām veido vairāk nekā ceturto daļu no to kopējā finansējuma. Turklāt gandrīz puse no mātes banku piesaistītā finansējuma ir ilgtermiņa finanšu resursi.

Savukārt 2. kredītiestāžu grupas finansējuma termiņstruktūrā dominē īstermiņa noguldījumi (sk. P1.3. att.), kuri piesaistīti galvenokārt no ārvalstīm, t.sk. 86.0% no piesaistītajiem noguldījumiem 2014. gada marta beigās bija pieprasījuma noguldījumi. Šīs grupas kredītiestādes izvieta piesaistītos īstermiņa finanšu resursus augsti likvidos aktīvos, piemēram, Austrijas, Vācijas, Šveices un Lielbritānijas vadošo kredītiestāžu korespondentkontos un Latvijas, ASV, Vācijas un Kanādas valdības vērtspapīros, kā arī daļu – kontos Latvijas Bankā. Latvijai pievienojoties eiro zonai, no 2014. gada šīs kredītiestādes sāka aktīvi piedalīties Eirosistēmas noguldījumu iespēju izsolēs. Tādējādi 2. kredītiestāžu grupas no ārvalstīm piesaistītais īstermiņa finansējums ir kopumā sabalansēts ar ārvalstīs (galvenokārt likvidajos instrumentos) un Eirosistēmā izvietotajiem līdzekļiem (sk. 2.15. att.).

2.15. attēls

2. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS ĀRVALSTU AKTĪVU UN PASĪVU STRUKTŪRA (mijrd. eiro)

Kredītiestāžu likviditātes risks joprojām ir ierobežots, jo tās lielu daļu piesaistīto līdzekļu vēl arvien izvieta likvidos aktīvos. 2. kredītiestāžu grupas lielākās kredītiestādes iepriekšējā gadā būtiski palielināja likvido aktīvu apjomu, un FKTK noteiktā likviditātes rādītāja izpilde uzlabojās²⁰ (sk. 2.16. att.), tādējādi mazinot likviditātes riskus saistībā ar iespējamām īstermiņa resursu aizplūdēm. Arī 1. kredītiestāžu grupas likviditātes rādītājs pieauga, un to ietekmēja straujais rezidentu noguldījumu atlikuma pieaugums saistībā

¹⁹ Eiropas Padomes Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas komitejas (*MoneyVal*) plenārsēdē 2012. gada jūlijā tika izskatīts ziņojums par Eiropas Padomes ekspertu veiktā ceturta novērtējuma noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas rezultātiem. Būtiski trūkumi netika konstatēti ne FKTK, ne Latvijas finanšu sektora darbībā.

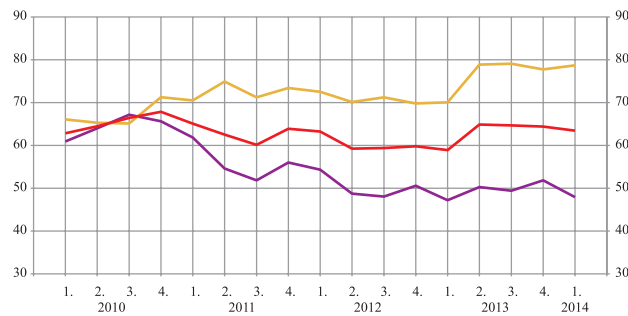
²⁰ Likvidie aktīvi (nauda kasē; tādas prasības pret Latvijas Banku un maksāspējīgām kredītiestādēm, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, un noguldījumi ar citu termiņu, ja līgumā paredzēta iespēja izņemt tos pirms noteiktā termiņa; ieguldījumi finanšu instrumentos, ja tiem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus) nedrīkst būt mazāki par 30% no kredītiestāžu kārtējo saistību, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, kopsummas.

ar eiro ieviešanu un to izvietojums likvidajos aktīvos. Tomēr tas ir vienreizējs faktors, un gaidāms, ka šīs grupas kredītiestāžu likviditātes rādītājs nākotnē varētu atgriezties iepriekšējā līmenī. Kopumā FKTK noteikto kredītiestāžu likviditātes prasību izpilde 2014. gada februārī bija 63.5% (FKTK noteiktā minimālā likviditātes prasība ir 30%).

2.16. attēls

FKTK LIKVIDITĀTES RĀDĪTĀJS KREDĪTIESTĀŽU GRUPU DALĪJUMĀ (%)

— 1. kredītiestāžu grupa
— 2. kredītiestāžu grupa
— Kredītiestādes kopā

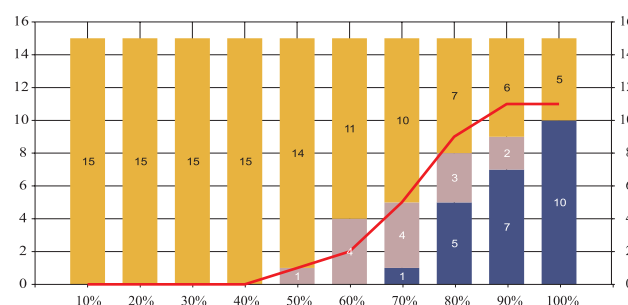

Latvijas Bankas veiktie likviditātes stresa testi, kas novērtē finansējuma aizplūdes iespējamo seku nozīmīgumu, rāda, ka kredītiestāžu likvidajiem aktīviem²¹ turpinot augt, kredītiestāžu spēja izturēt finansējuma aizplūdes šoku uzlabojās²². 2014. gada marta beigās kredītiestādes varēja izturēt vismaz 40% rezidentu noguldījumu aizplūdi (2012. gada beigās – 40%) un vairāk nekā 60% nerezidentu noguldījumu aizplūdi (2012. gada beigās – 40%). 2. kredītiestāžu grupai stresa testi tika papildināti ar iespējamiem šokiem likvidajiem aktīviem ar šādiem pieņēmumiem: nav iespējams iekļāt vai pārdot vērtspapīru portfeli, izņemot valdības vērtspapīrus, kuriem vismaz viens no trim starptautisko kredītreitingu aģentūru noteiktajiem reitingiem²³ nav zemāks par AAA, un Latvijas valdības vērtspapīrus, kuri zaudē 30% no to vērtības, un tos var izmantot Eurosistēmas monetārajās operācijās ar 7.5% diskonta vērtību. Šo papildu stresa nosacījumu piemērošana būtiski nepasliktina stresa testu rezultātus, un 2. kredītiestāžu grupa varētu izturēt ne mazāk kā 40% nerezidentu noguldījumu aizplūdi (sk. 2.17. att.). Kopumā stresa testu rezultāti rāda, ka pašlaik likviditātes risks 2. kredītiestāžu grupas kredītiestādēm ir ierobežots un pat nedaudz samazinājies salīdzinājumā ar 2012. gada beigām (kredītiestādes var izturēt vismaz 60% nerezidentu noguldījumu aizplūdi), jo kredītiestādēm ir pietiekams apjoms augsti likvidu aktīvu.

2.17. attēls

LIKVIDITĀTES STRESA TESTU REZULTĀTI 2. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAI, JA AIZPLŪST NEREZIDENTU NOGULDĪJUMI (31.03.2014.; kredītiestāžu skaits)

■ Kredītiestādes ar pietiekamu likviditātes rādītāju (likviditātes rādītājs lielāks par 30%)
■ Maksāspējīgas kredītiestādes ar nepietiekamu likviditātes rādītāju (likviditātes rādītājs mazāks par 30%)
■ Nelikvidas kredītiestādes (negatīvs likviditātes rādītājs)
— Nelikvidas kredītiestādes, lietojot vērtspapīru šoku (negatīvs likviditātes rādītājs)

2.3. Tirgus risks

2.3.1. Kredītiestāžu valūtas risks

Kopējais kredītiestāžu tiešais valūtas risks saglabājas zems. 2013. gadā un īpaši gada nogalē norises valūtas tirgū būtiski ietekmēja sagatavošanās pārejai no lata uz eiro ar 2014. gada 1. janvāri. Ar eiro ieviešanu Latvijas kredītiestāžu netiešais valūtas risks, kas saistīts ar aizdevumu ārvalstu valūtās lielo īpatsvaru to kredītportfeļos un

²¹ FKTK likviditātes rādītāja aprēķinā definētie likvidie aktīvi.

²² Likviditātes stresa testu rezultāti rāda, cik lielu nerezidentu ne-MFI noguldījumu, rezidentu ne-MFI noguldījumu un kopējā finansējuma (MFI un ne-MFI) ar atlikušo atmaksas termiņu līdz 3 mēnešiem aizplūdi kredītiestādes varētu izturēt, līdz to likviditātes rādītājs sasniegtu 0, ar nosacījumu, ka kredītiestādes neaizņem papildu resursus finansējuma aizplūdes kompensēšanai.

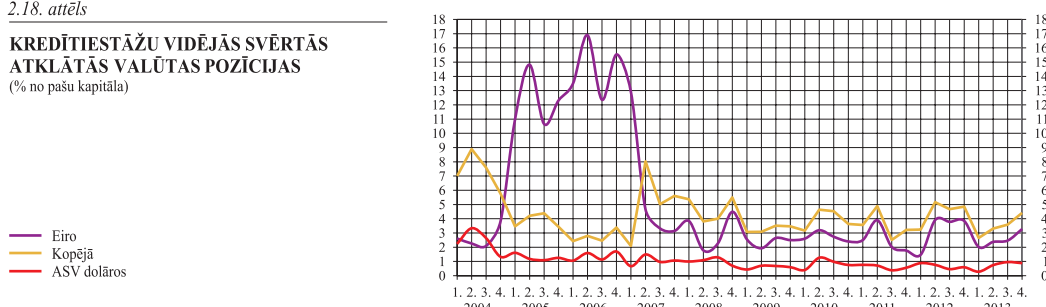
²³ Standard & Poor's, Moody's un Fitch Ratings.

ko nosaka tas, ka atšķiras aizņēmēju ienākumu valūta un saņemto aizņēmumu valūta, būtiski samazinājās.

2013. gadā kredītiestāžu vidējā svērtā atklātā valūtas pozīcija visās valūtās saglabājās zema (4.41% no pašu kapitāla gada beigās; iepriekšējā gada beigās – 4.85%; sk. 2.18. att.). Tuvojoties eiro ieviešanai, vislielākā ietekme uz kopējo atklāto valūtas pozīciju bija tieši eiro atklātās pozīcijas kāpumam. Kredītiestāžu vidējā svērtā eiro atklātā pozīcija pēc krituma 2013. gada 1. ceturksnī gada beigās sasniedza 3.28% no pašu kapitāla jeb 73.7 milj. eiro, un tā bija nedaudz zemāka nekā iepriekšējā gada beigās (3.85%). Arī kredītiestāžu vidējā svērtā ASV dolāru atklātā pozīcija bija zema (0.9% no pašu kapitāla jeb 17.8 milj. eiro).

2.18. attēls

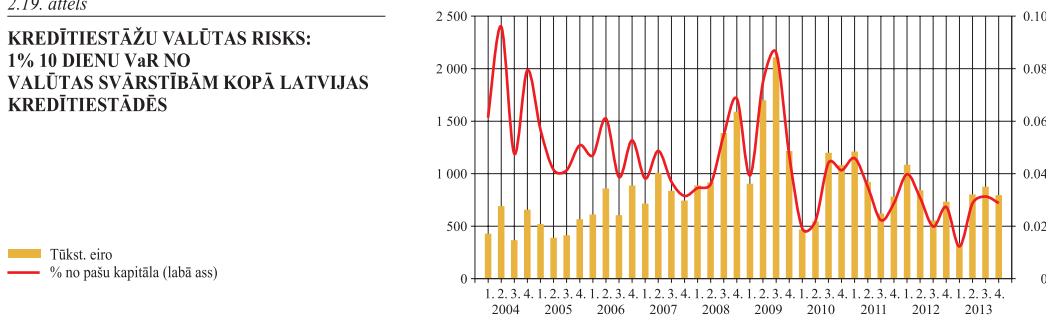
KREDĪTIESTĀŽU VIDĒJĀS SVĒRTĀS ATKLĀTĀS VALŪTAS POZĪCIJAS (% no pašu kapitāla)

Valūtas riska novērtējums ar VaR metodi²⁴ norāda uz nelielu valūtas riska pieaugumu 2013. gadā. Kredītiestāžu potenciālo zaudējumu apjoms 10 dienu laikā ar 1% varbūtību varētu pārsniegt 797.0 tūkst. eiro (iepriekšējā gadā attiecīgais rādītājs bija nedaudz mazāks – 732.5 tūkst. eiro), lai gan attiecībā pret pašu kapitālu, kas vienlaikus palielinājās, šis valūtas riska rādītājs būtiski nemainījās (0.03%; sk. 2.19. att.).

2.19. attēls

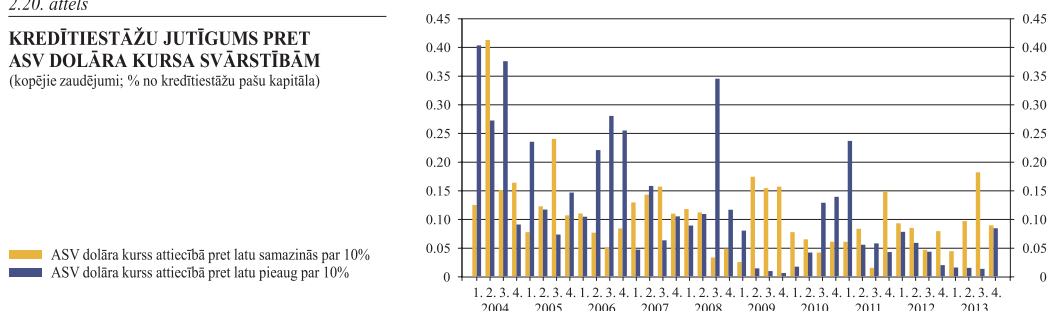
KREDĪTIESTĀŽU VALŪTAS RISKS: 1% 10 DIENU VaR NO VALŪTAS SVĀRSTĪBĀM KOPĀ LATVIJAS KREDĪTIESTĀDĒS

Kredītiestāžu jutīgums pret ASV dolāru, otrās nozīmīgākās valūtas kredītiestāžu valūtas maiņas darījumos, kursa svārstībām 2013. gadā palielinājās galvenokārt ASV dolāra atklātās pozīcijas pieauguma dēļ, tomēr arī tā saglabājās zemā līmenī. Pārskata periodā daudzām kredītiestādēm garā ASV dolāra atklātā pozīcija palielinājās. Taču kredītiestāžu kopējie zaudējumi, ASV dolāra kursam attiecībā pret latu samazinoties par 10%, nepārsniegtu 0.09% no to pašu kapitāla 2013. gada beigās (iepriekšējā gada beigās – 0.08%). Savukārt, ja ASV dolāra kurss attiecībā pret latu pieaugtu par 10%, kredītiestāžu potenciālie zaudējumi 2013. gada beigās nepārsniegtu 0.08% no pašu kapitāla, un tas ir augstāks rādītājs salīdzinājumā ar iepriekšējā gada beigām (0.02%; sk. 2.20. att.). Jūtīguma pret ASV dolāra kursa pieaugumu palielināšanos noteica īsās ASV dolāra atklātās pozīcijas kāpums atsevišķās kredītiestādēs.

²⁴ Kvantitatīvās riska analīzes rādītājs VaR (*Value-at-Risk*) aprēķināts, izmantojot individuālo kredītiestāžu atklātās valūtas pozīcijas datus katrai individuālai valūtai un vēsturiskās valūtas kursa dienas pārmaiņas attiecīgajai valūtai viena gada laikā pirms VaR novērtējuma datuma. Kopš lats piesaistīts eiro, VaR aprēķinā eiro komponents netika iekļauts. Pārskatā izmantotais VaR rādītājs iegūts, summējot individuālo kredītiestāžu VaR rādītājus, savukārt faktiskais kopējais VaR no valūtas kursa svārstībām ir mazāks, jo individuālo kredītiestāžu VaR rādītāji nav savstarpēji absolūti pozitīvi korelēti.

2.20. attēls

**KREDĪTIESTĀŽU JUTĪGUMS PRET
ASV DOLĀRA KURSA SVĀRSTĪBĀM**
(kopējie zaudējumi; % no kredītiestāžu pašu kapitāla)

Saskaņā ar kredītiestāžu pašu kapitāla un minimālo kapitāla prasību aprēķina kopsavilkuma datiem kredītiestāžu tiešā valūtas riska kapitāla prasības īpatsvars kredītiestāžu kopējā riska kapitāla prasībā 2013. gada beigās salīdzinājumā ar iepriekšējā gada beigām nemainījās (0.8%). 2013. gadā tiešā valūtas riska kapitāla prasība kredītiestādēm bija zemāka un svārstījās no 0.4% līdz 0.7%, bet decembrī tā palielinājās galvenokārt saistībā ar ietekmi, ko uz kredītiestāžu valūtas darījumiem un eiro atklāto valūtas pozīciju radīja gatavošanās eiro ieviešanai. Savukārt valūtas riska īpatsvaram kopējā tirgus riska kapitāla prasībā 2013. gadā bija tendence samazināties, bet gada beigās kredītiestāžu valūtas riska īpatsvars atkal palielinājās un sasniedza 44.5% no kopējās tirgus riska kapitāla prasības jeb 9.7 milj. eiro.

2.3.2. Kredītiestāžu procentu likmju risks

Pārskata periodā kredītiestāžu²⁵ pakļautība procentu likmju riskam salīdzinājumā ar 2013. gadu gandrīz nemainījās, vērtējot tirgus procentu likmju pārmaiņu potenciālo ietekmi uz kredītiestāžu gada procentu ienākumiem un ekonomisko vērtību. Līdzīgi kā iepriekšējos gados kredītiestāžu kopējā kumulatīvā PJA un PJS starpība jeb GAP²⁶ saglabājās pozitīva gan īstermiņā (līdz 1 gadam), gan ilgākā termiņā, norādot, ka procentu likmju pieaugumam būtu pozitīva ietekme uz kredītiestāžu tirajiem procentu ienākumiem.

Kumulatīvā 1 gada GAP attiecība pret kredītiestāžu aktīviem palielinājās no 11.6% 2012. gada beigās līdz 12.2% 2013. gada beigās. GAP strauji saruka termiņu intervālā līdz 1 mēnesim, taču termiņu intervālā no 1 mēneša līdz 6 mēnešiem ar uzviju atguva zaudēto (sk. 2.21. att.). GAP procentu likmju riska rādītājs pieauga, PJA palielinoties straujāk nekā PJS. Lielā mērā PJA un PJS pārmaiņas noteica tas, ka garās ārpusbilances pozīcijas, kuras jutīgas pret procentu likmju pārmaiņām, pieauga straujāk nekā atbilstošās īsās pozīcijas. Kredītiestāžu bilances procentu likmju jutīgo pasīvu pusē būtiski palielinājās noguldījumu atlikums termiņu intervālā līdz 1 mēnesim, noguldītājiem 2013. gada beigās kredītiestādēs masveidā noguldot latus, lai atvieglotu to konvertēšanu eiro. Taču aktīvos vēl straujāk pieauga kredītiestāžu noguldījumu atlikums Latvijas Bankā.

Līdzīgs procentu likmju riska rādītājs (kumulatīvā 1 gada PJA un PJS attiecība) gan 2012., gan 2013. gada beigās bija 1.14 (sk. P1.4. att.). Dažādu kredītiestāžu pakļautība procentu likmju riskam atšķiras: uz rezidentu apkalpošanu orientētajās kredītiestādēs kumulatīvā PJA un PJS attiecība lielākajā daļā termiņu intervālu tikai nedaudz pārsniedza 1, savukārt uz nerezidentu apkalpošanu orientētajās kredītiestādēs tā atbilstošajos termiņu intervālos bija augstāka (sk. P1.5. att.).

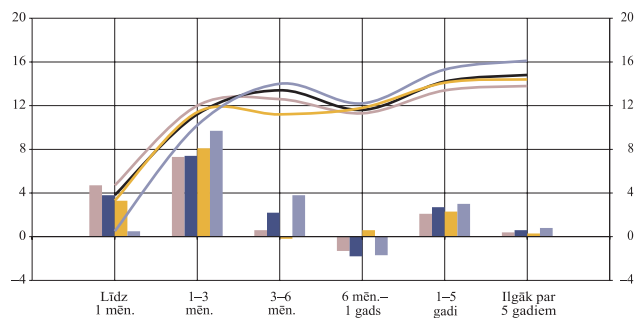
²⁵ Procentu likmju risks novērtēts, balstoties uz 2014. gada sākumā aktīvo kredītiestāžu datiem. Tādējādi AS "UniCredit Bank", VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "GE Money Bank" ietekme nav iekļauta.

²⁶ GAP noteiktā termiņa intervālā ir starpība starp PJA un PJS vērtību konkrētajā termiņa intervālā. Jo lielāka ir GAP, jo lielāka kredītiestādes pakļautība procentu likmju riskam. Ja GAP ir pozitīva, kredītiestāde cietīs zaudējumus no procentu likmju pazemināšanās, jo, tā kā PJA ir lielāki par PJS, kredītiestādes procentu ienākumi samazināsies vairāk nekā izdevumi. Ja GAP ir negatīva, kredītiestāde cietīs zaudējumus no procentu likmju pieauguma, jo, tā kā saistības ir lielākas nekā aktīvi, kredītiestādes procentu izdevumi pieaugs vairāk nekā ienākumi.

2.21. attēls

GAP ĪPATSVARŠ KOPĒJOS KREDĪTIESTĀŽU AKTĪVOS (%)

GAP
 2012. gada 1. pusgads
 2012. gada 2. pusgads
 2013. gada 1. pusgads
 2013. gada 2. pusgads
 Kumulatīvā GAP
 2012. gada 1. pusgads
 2012. gada 2. pusgads
 2013. gada 1. pusgads
 2013. gada 2. pusgads

Avoti: Latvijas Bankas un FKTK dati.

Piezīme: Attēla izveidē izmantoti 2014. gada sākumā aktīvo kredītiestāžu dati, neiekļaujot AS "UniCredit Bank", VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "GE Money Bank" ietekmi.

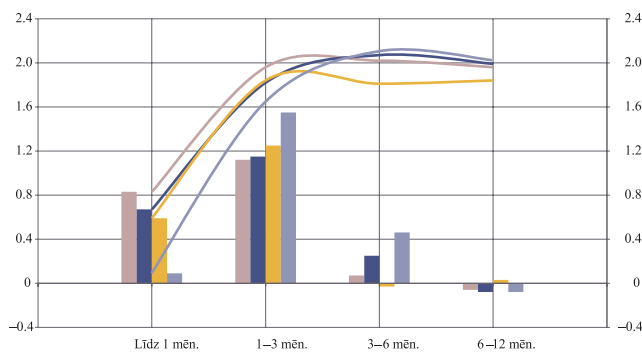
Atbilstoši īstermiņa jutīguma analīzes rezultātiem tirgus procentu likmju pārmaiņu iespējamā ietekme uz kredītiestāžu tīrajiem gada procentu ienākumiem²⁷ 2013. gadā bija tikpat zema kā iepriekšējā gadā. Gan 2013. gada beigās, gan 2012. gada beigās, tirgus procentu likmēm paralēli kāpjot par 200 bāzes punktiem²⁸, kredītiestāžu tīrie gada procentu ienākumi augtu vidēji par 2.0% no pašu kapitāla (sk. 2.22. att.). Savukārt tirgus procentu likmēm paralēli sarūkot tādā pašā apmērā, kredītiestāžu tīrie gada procentu ienākumi samazinātos. 2013. gada beigās kredītiestādes tirgus procentu likmju pārmaiņas sāktu just nedaudz vēlāk, tā kā termiņu intervālā līdz 1 mēnesim kredītiestāžu tīrie procentu ienākumi kļuva mazāk jutīgi pret tirgus procentu likmju pārmaiņām, turpretī ilgākos termiņu intervālos (1 mēnesis–3 mēneši un 3–6 mēneši) to jutība pieauga. Kredītiestāžu tīro gada procentu ienākumu jutīguma saglabāšanos līdzšinējā līmenī var skaidrot ar to, ka GAP procentu likmju riska rādītāja kritumam termiņu intervālā līdz 1 mēnesim ir lielāka nozīme nekā GAP pieaugumam ilgākos termiņu intervālos, jo tirgus procentu likmes pārmaiņas vispirms ietekmē kredītiestāžu ienākumus visīsākajos termiņu intervālos.

2.22. attēls

ĪSTERMIŅA JUTĪGUMA ANALĪZE: PROCENTU LIKMJU PIEAUGUMA PAR 200 BĀZES PUNKTIEM IETEKME UZ KREDĪTIESTĀŽU* TĪRAJĒM GADA PROCENTU IENĀKUMIEM TERMIŅU DALĪJUMĀ

(% no pašu kapitāla)

Ietekme
 2012. gada 1. pusgads
 2012. gada 2. pusgads
 2013. gada 1. pusgads
 2013. gada 2. pusgads
 Kumulatīvā ietekme
 2012. gada 1. pusgads
 2012. gada 2. pusgads
 2013. gada 1. pusgads
 2013. gada 2. pusgads

Avoti: Latvijas Bankas un FKTK dati.

Piezīme: Attēla izveidē izmantoti 2014. gada sākumā aktīvo kredītiestāžu dati, neiekļaujot AS "UniCredit Bank", VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "GE Money Bank" ietekmi.

Kredītiestāžu dalījumā procentu likmju paralēla pieauguma par 200 bāzes punktiem ietekme palielinājās, starpkvartīļu centrālajam intervālam paplašinoties (sk. P1.6. att.). Pakļautībai procentu likmju riskam bija tendence vairāk augt tajās kredītiestādēs, kurām

²⁷ Ietekme uz tīrajiem gada procentu ienākumiem katrā termiņu intervālā tiek aprēķināta, reizinot šā intervāla GAP ar procentu likmju pārmaiņas lielumu un konkrētā termiņu intervāla koeficientu, kas raksturo gada daļu, kad šā intervāla GAP būs aktīva. Koeficienta aprēķinā pieņemts, ka pārcenošana notiks intervāla vidū. Piemēram, 3–6 mēnešu intervāla koeficientu aprēķina šādi: $(12 - 0.5 \times (3 + 6)) / 12 = 0.625$. Kopējā ietekme uz gada peļņu ir pirmo četrus termiņu intervālu ietekmju summa. Tā kā aprēķini balstās uz GAP metodi, netiek ņemta vērā procentu likmju ietekme uz kredītiestādes ekonomisko vērtību un aprēķinu pamats procentu ienākumiem ir kredītiestādes bilances struktūra 2013. gada beigās.

²⁸ FKTK "Procentu likmju riska pārvaldīšanas, ekonomiskās vērtības samazinājuma aprēķināšanas un procentu likmju riska termiņstruktūras pārskata sagatavošanas normatīvie noteikumi" arī ietver procentu likmju negaidītu pārmaiņu parametra lielumu 200 bāzes punktu līmeni.

jau iepriekšējā gadā salīdzinājumā ar citām kredītiestādēm tā bija augstāka. Savukārt vairākas konservatīvākas kredītiestādes centrālajā starpkvartīļu intervālā samazināja savu pakļautību procentu likmju riskam. Kredītiestāžu maksimālais tīro gada procentu ienākumu kāpums, ko varētu radīt tirgus procentu likmju paralēls pieaugums par 200 bāzes punktiem, 2013. gada beigās bija 10.1% no pašu kapitāla (par 1.9 procentu punktiem augstāks nekā iepriekšējā gada beigās), savukārt maksimālais tīro gada procentu ienākumu kritums – 8.1% no pašu kapitāla (par 0.1 procentu punktu lielāks nekā iepriekšējā gadā).

Gaidāms, ka 2014. gadā eiro naudas tirgus procentu likmes būs svārstīgākas. Eiro zonas tautsaimniecības attīstības palēnināšanās vai zemas inflācijas gadījumā tas varētu veicināt tālāku monetārās politikas stingrības mazināšanu eiro zonā. Eiro naudas tirgus procentu likmes varētu augt nedaudz straujāk, ja būs vērojama tāda ģeopolitisko satricinājumu tālāka eskalācija, kuru rezultātā var palielināties procentu likmēs iecenotā riska prēmija. Lai gan īstermiņā eiro naudas tirgus procentu likmes varētu kļūt svārstīgākas, straujš un noturīgs eiro naudas tirgus procentu likmju kāpums vēl ilgāku laiku nav gaidāms – par to liecina Eirosistēmas apņemšanās ilgstoši nodrošināt zemu procentu likmju līmeni un sekot situācijai eiro naudas tirgū un pieņemtais lēmums izmantot vairākus netradicionālus monetārās politikas instrumentus, lai novērstu deflācijas risku.

Vērtējot procentu likmju risku, svarīgi veikt ne tikai uz kredītiestāžu īstermiņa ienākumu jutīgumu balstītu analīzi, bet arī uz kredītiestāžu ilgtermiņa ekonomisko vērtību²⁹ pamatotu jutīguma analīzi³⁰, kas sniedz informāciju par kredītiestāžu aktīvu, saistību un ārpusbilances pozīciju ekonomisko vērtību. Tirgus procentu likmēm pieaugot par 200 bāzes punktiem, kredītiestāžu ekonomiskās vērtības sarukums 2013. gada beigās sasniegtu 2.0% no kopējā kredītiestāžu kapitāla un būtu tikpat augsts kā iepriekšējā gadā (sk. P.1.7. att.). Tirgus procentu likmju paralēls kāpums par 200 bāzes punktiem mazāk ietekmētu kredītiestāžu ekonomiskās vērtības kritumu lielākajā daļā aplūkoto kredītiestāžu. 2013. gada beigās kredītiestāžu ekonomiskās vērtības krituma vērtību centrālais starpkvartīļu intervāls sašaurinājās (no 0.4% līdz 4.2%; 2012. gada beigās – no 0.2% līdz 5.7%). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu sašaurinājās arī attiecīgais 10% un 90% procentiņu intervāls un samazinājās maksimālais iespējamais kredītiestāžu vērtības kritums (no 11.1% līdz 9.8% no pašu kapitāla).

Kopumā Latvijas kredītiestāžu tiešā pakļautība procentu likmju riskam bija ierobežota, un 2014. gadā kredītiestāžu tīrie procentu ienākumi, visticamāk, būtiski nemainīsies. Ņemot vērā kredītiestāžu nozīmi tautsaimniecībā un Latvijas finanšu sistēmā, būtiski, lai tās izvēlētos konservatīvu riska pārvaldīšanas modeli. Lai nepakļautu sevi negaidītām tirgus procentu likmju svārstībām, kredītiestādēm būtiski ne tikai sabalansēt PJA un PJS kādā konkrētā laikā, bet arī pastāvīgi sekot to atbilstībai.

2.4. Pelnītspēja

Līdz ar iekšzemes tautsaimniecības noturīgu izaugsmi kredītiestāžu pelnītspējas rādītāji turpina palielināties, un to veicina tīro procentu ienākumu un tīro komisijas naudas ienākumu kāpums un izdevumu uzkrājumiem nedrošiem parādiem samazinājums.

Kopējā kredītiestāžu solo peļņa 2013. gadā bija 246.2 milj. eiro³¹ (2012. gadā – 174.1 milj. eiro) un konsolidētā peļņa – 262.7 milj. eiro (2012. gadā – 166.3 milj. eiro).

²⁹ Kredītiestādes ekonomiskā vērtība ir no kredītiestādes bilances un ārpusbilances prasībām un saistībām gaidāmās nākotnes tīrās naudas plūsmas diskontētā vērtība.

³⁰ FKTK "Procentu likmju riska pārvaldīšanas, ekonomiskās vērtības samazinājuma aprēķināšanas un procentu likmju riska termiņstrukturāras pārskata sagatavošanas normatīvie noteikumi" nosaka, ka kredītiestādes ekonomiskās vērtības samazinājuma aprēķins tiek veikts, balstoties uz modificētā ilguma (*modified duration*) metodi, ņemot vērā FKTK noteiktos procentu likmju šoka parametrus (procentu likmju negaidītās paralēlās pārmaiņas par 200 bāzes punktiem) un pieņemot, ka aktīvu vai saistību termiņš ir attiecīgā intervāla vidējais lielums un finanšu instrumentu vidējais ienesīgums ir 5%.

³¹ Šajā sadaļā analizēti 2013. gada darbības rezultāti, ietverot arī to kredītiestāžu zaudējumus, kuras savu darbību beidza ar 2014. gada 1. janvāri (VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "UniCredit Bank").

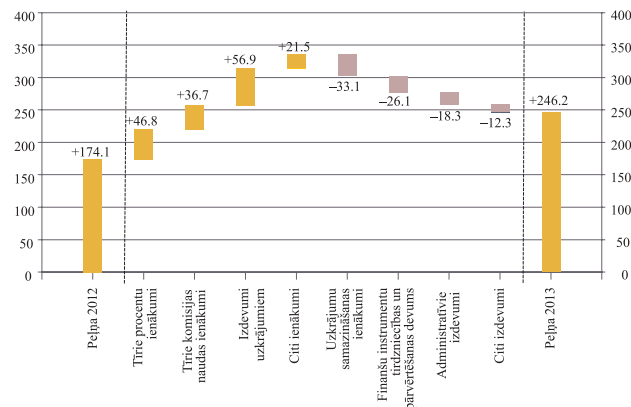
Kredītiestāžu solo darbības rezultāts 2013. gadā, neiekļaujot to divu kredītiestāžu zaudējumus, kuras 2014. gadā darbību neturpināja, bija lielāks (276.0 milj. eiro). Lielākā daļa (15) kredītiestāžu 2013. gadā guva peļņu. To kopējā peļņa bija 333.0 milj. eiro, bet to daļa kredītiestāžu aktīvos – 97%. Nozīmīgo peļņas izaugsmi galvenokārt nodrošināja tīro procentu ienākumu un tīro komisijas naudas ienākumu kāpums, kā arī zemāki izdevumi uzkrājumiem (sk. 2.23. un 2.24. att.). Kredītiestāžu pelnītspēju 2013. gadā negatīvi ietekmēja uzkrājumu samazināšanas ienākumu kritums, mazāks guvums no finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas un administratīvo izdevumu pieaugums. Arī 2014. gads kredītiestādēm kopumā sācies veiksmīgi. Lai gan kredītiestāžu peļņa 2014. gada 1. ceturksnī bija 43.0 milj. eiro (par 34% mazāk nekā 2013. gada 1. ceturksnī), kopējais peļņas samazinājums saistīts ar vienreizēju ietekmi³² un neatspoguļo kopējo finansiālo stāvokli.

2.23. attēls

KREDĪTIESTĀŽU DARBĪBAS REZULTĀTI UN TO PĀRMAIŅAS

(milj. eiro)

■ Peļņu samazinošs postenis
■ Peļņa vai peļņu palielinošs postenis

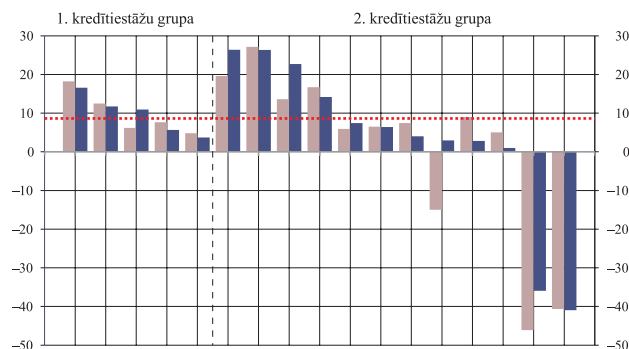

2.24. attēls

KREDĪTIESTĀŽU ROE

(%)

■ 2012 ROE
■ 2013 ROE
..... 2013. gada kredītiestāžu vidējais svērtais ROE

Kopumā kredītiestāžu kapitāla un aktīvu atdeves rādītāji būtiski uzlabojās salīdzinājumā ar 2012. gadu. 2013. gadā ROE bija 8.6% (2012. gadā – 5.6%). Kredītiestāžu vidējā svērtā ROE, neiekļaujot divu to kredītiestāžu darbības rezultātus, kuras 2014. gadā neturpināja darbību, bija 10.4%. 2014. gada 1. ceturksnī kredītiestāžu ROE vēl vairāk uzlabojās (13.1%). Gaidāms, ka šī tendence turpināsies un kredītiestādes meklēs iespējas uzlabot ROE, t.sk. joprojām vairāk uzmanības tiks veltīts efektīvai kapitāla izmantošanai. Turpinās jau novērotā tendence, ka 2. kredītiestāžu grupas atdeves rādītāji ir augstāki nekā 1. kredītiestāžu grupas atdeves rādītāji, taču 2. grupas atdeves rādītāju amplitūda ir relatīvi plašāka (sk. 2.24. att.). Arī ROA 2013. gadā uzlabojās (0.9%; 2012. gadā – 0.6%). 2014. gada 1. ceturksnī ROA bija 0.6%.

Kredītiestāžu izdevumu un ienākumu attiecība 2014. gada 1. ceturksnī nedaudz pasliktinājās minētās vienreizējās ietekmes dēļ (53.5%; 2013. gada decembrī – 50.7%). Paredzams, ka turpmākajos mēnešos tā uzlabosies un pamazām tuvosies pirmskrīzes rādītājiem. Izdevumu un ienākumu attiecības uzlabošanos galvenokārt noteiks ienākumu pieaugums.

³² Vienreizēja ietekme saistīta ar pārmaiņām vienas kredītiestādes struktūrā, kas ietekmēja kredītiestādes uzkrājumu veidošanas politiku grupas līmenī un akciju vērtības pārvērtēšanu un kas nav kredītiestādes saimnieciskās darbības rezultāts.

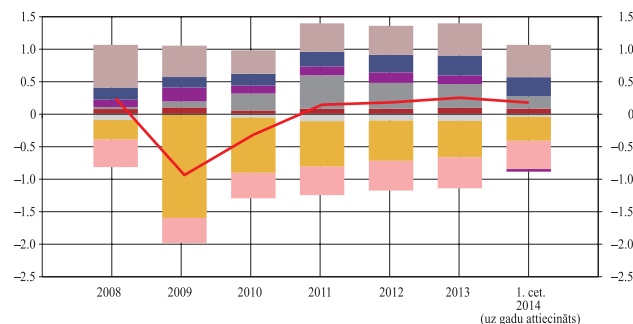
Pamatdarbības peļņa 2013. gadā bija 946.1 milj. eiro, t.i., nedaudz lielāka nekā 2012. gadā (898.6 milj. eiro). Lai gan 2013. gadā pamatdarbības peļņas pieauguma temps palēninājās, tā jau vairākus gadus pēc kārtas turpina palielināties, taču vēl joprojām nav sasniegusi pirmskrīzes līmeni. Vislielāko devumu pamatdarbības peļņas pieaugumā nodrošināja tīro procentu ienākumu un tīro komisijas naudas ienākumu kāpums.

Turpinās jau novērotā vienlaicīgā procentu ienākumu un procentu izdevumu samazināšanās tendence zemo procentu likmju dēļ. Tīrie procentu ienākumi, kas ir nozīmīgākais ienākumu postenis, 2013. gadā pieauga par 10% salīdzinājumā ar 2012. gadu un sasniedza 494.4 milj. eiro, veidojot pusi no pamatdarbības peļņas (sk. 2.25. att.). Arī 2014. gadā vērojams tīro procentu ienākumu kāpums, un tie 1. ceturksnī sasniedza 124.6 milj. eiro (pieaugums salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu – 5%). Procentu ienākumu sarukumu pastiprina arī kredītportfeļa samazinājums, savukārt procentu izdevumu apjomu ietekmēja lētāku finansējuma instrumentu izmantošana.

2.25. attēls

KREDĪTIESTĀŽU IENĀKUMU UN IZDEVUMU SADALĪJUMS UN DARBĪBAS REZULTĀTS (mljrd. eiro)

- Tīrie procentu ienākumi
- Tīrie komisijas naudas ienākumi
- Ienākumi no finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas
- Uzkrājumu samazināšanas ienākumi
- Pārējie ienākumi
- Administratīvie izdevumi
- Izdevumi uzkrājumiem
- Pārējie izdevumi
- Pārskata gada nesadalītā peļņa vai zaudējumi

Tīrie komisijas naudas ienākumi ir otrs nozīmīgākais ienākumu postenis, un tas 2013. gadā sasniedza 306.4 milj. eiro (par 14% vairāk nekā 2012. gadā). Arī 2014. gadā turpinās tīro komisijas naudas ienākumu kāpuma tendence, un 1. ceturksnī tie bija par 8% lielāki nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. Paredzams, ka 2014. gadā komisijas naudas ienākumus pozitīvi ietekmēs ekonomiskā izaugsme, savukārt negatīvi ietekmēs ar valūtas konvertēšanu saistītu komisijas ienākumu zudums pēc eiro ieviešanas, un kopumā tie varētu saglabāties 2013. gada līmenī.

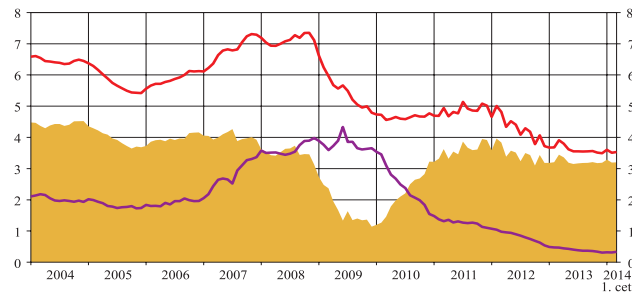
Guvums no finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas 2013. gadā samazinājās par 16% salīdzinājumā ar 2012. gadu un sasniedza 134.9 milj. eiro. Sarukums galvenokārt saistāms ar mazākiem ienākumiem no tirdzniecības ar ārvalstu valūtu un ienākumiem no tirdzniecības ar vērtspapīriem. 2014. gada 1. ceturksnī šis guvums stipri saruka minētās vienreizējās ietekmes un vienas atsevišķas kredītiestādes zaudējumu no tirdzniecības ar vērtspapīriem dēļ. Paredzams, ka 2014. gadā tas varētu saglabāties līdzšinējā līmenī vai nedaudz samazināties, zūdod no latu konvertēšanas eiro gūtajiem ienākumiem.

Vispārējā procentu likmju starpība darījumu atlikumiem (rezidentu nefinanšu sabiedrībām un mājāsaimniecībām) 2013. gada 1. ceturksnī un 2014. gada 1. ceturksnī bija nemainīga un sasniedza aptuveni 3.2 procentu punktus (sk. 2.26. att.). Gan rezidentiem izsniegto kredītu procentu likmes, gan no rezidentiem piesaistīto noguldījumu procentu likmes joprojām bija vēsturiski zemākajā līmenī. Vispārējā procentu likmju starpība jaunajiem darījumiem 2013. gadā nedaudz pieauga un decembrī sasniedza 4.34 procentu punktus (2012. gada decembrī – 3.48 procentu punkti). 2014. gada sākumā tā svārstījās un 1. ceturksnī beigās bija 3.83 procentu punkti. Prognozējams, ka 2014. gadā kredītu un noguldījumu procentu likmes saglabāsies zemas un to pārmaiņas radīs tikai nelielas EURIBOR svārstības.

2.26. attēls

**REZIDENTU NE-MFI IZSNIEGTO
KREDĪTU PROCENTU LIKMJU, TO VEIKTO
NOGULDĪJUMU PROCENTU LIKMJU UN
VISPĀRĒJĀS PROCENTU LIKMJU
STARPĪBAS DINAMIKA
(%)**

■ Vispārējā procentu likmju starpība (procentu punktos)
— Kredītu vidējā svērtā procentu likme
— Noguldījumu vidējā svērtā procentu likme

Kopumā nozares administratīvie izdevumi 2013. gadā pieauga līdz 476.2 milj. eiro, un to daļēji ietekmēja ar eiro ieviešanu saistītie izdevumi. Administratīvo izdevumu kāpums vērojams gan 2. kredītiestāžu grupā, gan arī vairākumā kredītiestāžu no 1. kredītiestāžu grupas, taču 2. kredītiestāžu grupai palielinājums bija būtiskāks, atspoguļojot komercdarbības apjoma pieaugumu nerezidentu apkalpošanas segmentā. Kopumā kredītiestādes turpina iesāktos izdevumu optimizācijas pasākumus, īpašu uzmanību veltot pārejai uz elektronisko pakalpojumu izmantošanu un filiālēs piedāvāto pakalpojumu klāsta ierobežošanu.

Latvijas kredītiestāžu 2013. gada izdevumu uzkrājumiem un ienākumu no uzkrājumu samazināšanas kopējais (neto) apjoms saruka par 11% salīdzinājumā ar 2012. gadu un bija 194.5 milj. eiro. Nelielais kritums galvenokārt vērojams izdevumu uzkrājumiem samazināšanās dēļ. 2014. gadā lielas pārmaiņas nav gaidāmas, kredītportfeļa kvalitāte turpinās uzlaboties un jaunu problēm kredītu plūsma pakāpeniski samazināsies. Tāpēc turpinās sarukt izdevumi uzkrājumiem nedrošajiem parādiem. Vienlaikus arī uzkrājumu samazināšanas ienākumi, visticamāk, būs zemāki, jo kredītportfeļa kvalitātes uzlabošanās daļēji tiks panākta, norakstot bezcerīgos kredītus. Kredītiestāžu uzkrājumu veidošana joprojām bija nevienmērīga.

Saglabājoties līdzšinējām darbības rezultātu tendencēm, kredītiestāžu peļņa 2014. gadā varētu būt 2013. gada līmenī. Turpmāku peļņas pieaugumu ierobežos eiro ieviešanas dēļ zudušie ar valūtas konvertēšanu saistītie ienākumi, t.i., valūtu tirdzniecības peļņa, un zemāki komisijas naudas ienākumi, jo Latvijai jānodrošina, lai komisijas maksas pārrobežu maksājumiem eiro būtu vienādas ar iekšzemes pārskaitījumu cenu³³. Paredzams, ka nozīmīgs ienākumu samazinājums eiro ieviešanas dēļ nav gaidāms, jo kredītiestādes cenšas palielināt ienākumus no citiem pakalpojumiem, lai kompensētu valūtas maiņas darījumu ienākumu sarukumu. 2014. gada 1. ceturkšņa dati rāda, ka valūtu tirdzniecības peļņa salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu kritās par 5.3 milj. eiro jeb 24%, turpretī komisijas naudas ienākumi palielinājās par 5.5 milj. eiro (8%). Papildus peļņaspēju varētu negatīvi ietekmēt gaidāmās zemās procentu likmes un uzkrājumu samazināšanas ienākumu kritums. Peļņaspēju 2014. gadā pozitīvi ietekmēs ekonomiskā izaugsme un darbības efektivitātes uzlabošana. Būtisku daļu no kredītiestāžu kopējās peļņas veidos peļņa no darījumiem ar nerezidentiem.

2.5. Kapitalizācija

Kredītiestāžu kapitāla pietiekamība un neparedzamo zaudējumu absorbētspēja saglabājas augsta.

2013. gada beigās kredītiestāžu KPR un pirmā līmeņa KPR sasniedza vēsturiski augstāko līmeni (attiecīgi 18.9% un 17.3%; sk. 2.27. att.). Gaidāms, ka arī 2014. gadā kredītiestāžu kapitalizācijas līmenis saglabāsies augsts un to veicinās 2013. gada peļņas iekļaušana

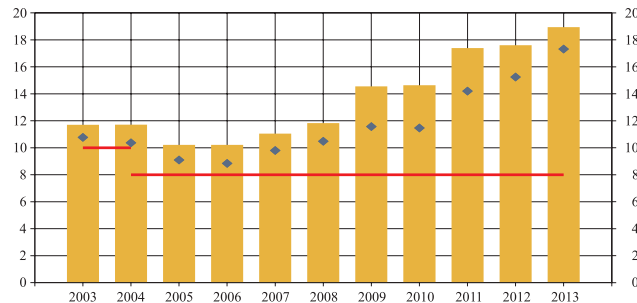
³³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra Regula (EK) Nr. 924/2009 par pārrobežu maksājumiem Kopienā, ar kuru atceļ Regulu (EK) Nr. 2560/2001, veicina vienoto Eiropas maksājumu tirgu, nosakot vienādas komisijas maksas piemērošanu iekšzemes un pārrobežu maksājumiem eiro. SEPA kredīta pārvedumu ieviešana Latvijā veiksmīgi pabeigta ar eiro ieviešanu 2014. gada 1. janvārī, kad visi atbilstošie latu kredīta pārvedumi tika aizstāti ar SEPA kredīta pārvedumiem. Nacionālie tiešā debeta maksājumi līdz 2015. gada 1. janvārim tiks aizstāti ar attiecīgajiem SEPA produktiem, t.i., SEPA kredīta pārvedumiem, kas būs apvienoti ar e-riņķiem vai SEPA tiešo debetu.

kapitāla bāzē, 2014. gadā prognozējamā kredītiestāžu peļņa un atsevišķu kredītiestāžu kapitāla palielināšanas pasākumi.

2.27. attēls

KPR DINAMIKA
(% no RSA)

■ KPR
◆ Pirmā līmeņa KPR
— Minimālā kapitāla prasība

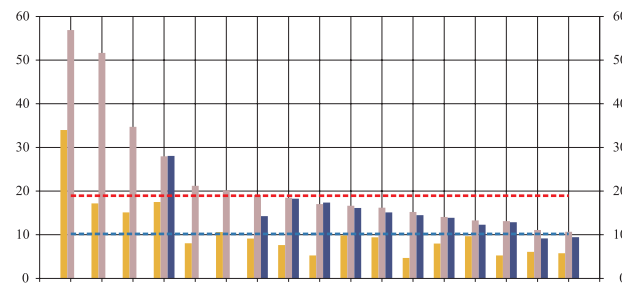
Vairākumam kredītiestāžu konsolidētā līmeņa KPR bija tikai nedaudz zemāks par solo līmeņa rādītājiem (sk. 2.28. att.). Analizējot kredītiestāžu sviras rādītājus³⁴, arī var secināt, ka kredītiestāžu kapitalizācija ir augsta. Nozares vidējais sviras rādītājs 2013. gada decembra beigās bija 10.2% (būtiski lielāks par minimālo Bāzeles III noteikto kritēriju 3%).

2.28. attēls

KREDĪTIESTĀŽU KPR SOLO UN KONSOLIDĒTĀ LĪMENĪ UN SVIRAS RĀDĪTĀJS
(%; 31.12.2013.)

■ Sviras rādītājs*
■ KPR solo līmenī
■ KPR konsolidētā līmenī (ja pastāv)
- - - Kredītiestāžu nozares vidējais sviras rādītājs
- - - Kredītiestāžu nozares vidējais KPR

* Aprēķināts pēc Bāzeles III metodoloģijas.

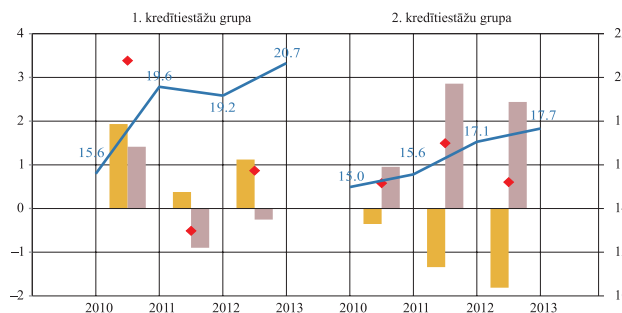

Lai gan 2013. gadā abu kredītiestāžu grupu KPR pieauga, vērojamas atšķirības rādītāju veidojošo elementu devumā KPR dinamikā. 1. kredītiestāžu grupai pēdējos trijos gados RSA samazinājās, pozitīvi ietekmējot KPR (sk. 2.29. att.). 2012. un 2013. gadā 1. grupas kredītiestāžu pašu kapitāls saruka, un tas negatīvi ietekmēja KPR, taču 2013. gadā RSA straujš kritums galvenokārt kredītportfeļa samazināšanās dēļ to kompensēja un KPR pieauga, 2013. gada beigās sasniedzot 20.7%. Turpretī 2. kredītiestāžu grupas KPR palielinājums saistīts ar papildu kapitāla piesaisti. Kapitāla piesaistes devums 2. kredītiestāžu grupai pēdējos trijos gados pārsniedza RSA pieaugumu un šīs kredītiestāžu grupas KPR palielinājās.

2.29. attēls

1. UN 2. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS KPR UN TĀ ELEMENTU DEVUMA KPR DINAMIKĀ SALĪDZINĀJUMS
(procentu punktos)

■ RSA devums KPR pārmaiņās
■ Kapitāla devums KPR pārmaiņās
◆ Kopējās KPR pārmaiņas periodā (RSA un kapitāla devums)
— KPR līmenis (%; labā ass)

³⁴ Ar risku nesaistīts rādītājs, kas noteikts kā pirmā līmeņa kapitāla attiecība pret riska nesvērto riska darījumu kopsummu procentos. Bāzeles III standartos noteiktā minimālā sviras rādītāja prasība ir 3%. CRR prasība paredz šā rādītāja novērošanu, un EEZ, t.sk. Latvijā, no 2014. gada 1. janvāra līdz 2016. gada 31. decembrim noteikts novērošanas periods. Ja monitoringa rezultāti norādīs, ka nepieciešams piemērot sviras rādītāju kā regulējošo prasību, to ievieš ar 2018. gada 1. janvāri. Kredītiestādēm arī noteikta prasība atklāt informāciju par sviras rādītāja lielumu un tā aprēķinam izmantotos datus ar 2015. gada 1. janvāri.

2013. gada beigās kredītiestāžu kopējais pašu kapitāls bija 2.8 mljrd. eiro. Tā apjoms 2013. gadā būtiski nemainījās, jo kredītiestāžu kapitāla bāzes palielināšana no peļņas un investoru līdzekļiem bija gandrīz līdzvērtīga subordinētā kapitāla atmaksai un atsevišķu kredītiestāžu zaudējumiem. Kredītiestāžu apmaksātais pamatkapitāls joprojām ir pašu kapitāla galvenā sastāvdaļa, nodrošinot augstu kredītiestāžu kapitāla kvalitāti. Palielinoties pirmā līmeņa kapitāla apjomam un būtiski samazinoties otrā līmeņa kapitāla apjomam, turpināja uzlaboties kredītiestāžu kapitāla struktūra un kvalitāte. Pirmā līmeņa kapitāls 2013. gada beigās bija 2.5 mljrd. eiro, un tas veidoja 91% no kredītiestāžu pašu kapitāla (2012. gada beigās – 87%).

2013. gadā kredītiestāžu kapitāla palielināšanas darījumu apjoms nedaudz samazinājās salīdzinājumā ar iepriekšējiem periodiem. Gada laikā 11 kredītiestāžu kapitālu kopumā palielināja par 152.8 milj. eiro, t.sk. pamatkapitālu – par 106.7 milj. eiro un subordinēto kapitālu – par 40.3 milj. eiro. Atsevišķas kredītiestādes plāno palielināt kapitālu arī 2014. gadā, šim nolūkam galvenokārt izmantojot nesadalīto peļņu. Atsevišķas 2. grupas kredītiestādes plāno piesaistīt subordinēto kapitālu. Kopējais kapitāla palielināšanas darījumu apjoms varētu būt mazliet mazāks nekā 2013. gadā.

2.6. Kredītiestāžu šoku absorbētspēja

Latvijas Bankas veikto jutīguma analīzes un stresa testu rezultāti liecina, ka Latvijas kredītiestāžu spēja absorbēt kredītriska pieaugumu kopumā, t.sk. saistībā ar iespējamiem ārējās makrofinanssiālās vides pasliktinājuma šokiem, 2014. gada sākumā bija augsta. 2013. gadā svarīgākie augstu kredītriska šoku absorbētspēju noteicošie faktori joprojām bija noturīga kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitātes uzlabošanās tendence, augsta kredītiestāžu kapitalizācija, ko veicināja arī atsevišķu kredītiestāžu veiktā kapitāla palielināšana, un augsts uzkrājumu līmenis.

Latvijas Banka regulāri veic kredītiestāžu jutīguma analīzi un stresa testus. Aprēķinos izmantoti 2013. gada beigu kredītiestāžu solo dati, ņemot vērā kredītiestāžu kapitāla pārmaiņu plānus 2014. gadā. Stresa testu pārvarēšanas kritērijs ir 8.0% KPR.

Jutīguma analīzes rezultāti (sk. 2.30. att.) liecina par kredītiestāžu kredītriska šoku absorbētspējas uzlabošanos 2013. gada laikā. Kopumā kredītiestādes bez papildu kapitāla ieguldījumiem spētu absorbēt potenciālu kredītriska kāpumu, kura rezultātā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kopējos kredītos pieaugtu par 6.8 procentu punktiem jeb nedaudz mazāk nekā par pusi.

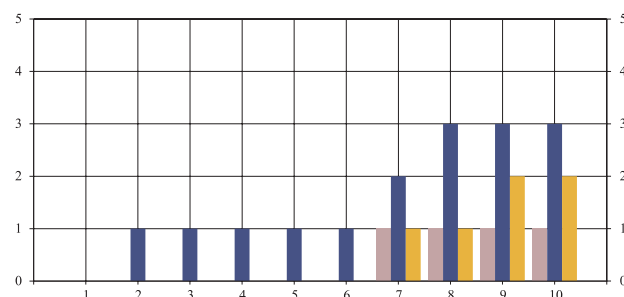
Latvijas Banka regulāri veic makroekonomiskos stresa testus³⁵, lai izvērtētu Latvijas kredītiestāžu izturību pret dažādiem negatīviem makroekonomiskajiem šokiem. Stresa testu kā kredītiestāžu šoku absorbētspējas novērtēšanas metodes būtība paredz, ka šo šoku īstenošanās iespējama, bet ar mazu varbūtību. Kredītriska stresa testu rezultāti ļauj izvērtēt, vai kredītiestāžu kapitāla apjoms ir pietiekams, lai bez papildu kapitāla piesaistes absorbētu zaudējumus, kas var rasties, pieaugot kredītriska līmenim īpaši nelabvēlīgos un pat ekstremālos makroekonomiskajos apstākļos.

2.30. attēls

JUTĪGUMA ANALĪZES REZULTĀTI

(kredītiestāžu skaits ar KPR mazāku par minimālo kapitāla prasību; kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvara pieaugums kopējos kredītos; procentu punktos)

■ 2011. gada 4. cet.
■ 2012. gada 4. cet.
■ 2013. gada 4. cet.

³⁵ Stresa testos tiek iekļautas kredītiestādes, kuru kredītportfeļa lielums pārsniedz 15 milj. eiro.

Latvijas Bankas veikto makroekonomisko stresa testu pamatā ir Latvijas Bankas kredītriska modelis³⁶. 2014. gada sākumā kredītriska modelēšanas rīku pilnveidošanas procesa ietvaros tika mainīta kredītriska modeļa specifiskācija. Atbilstoši jaunajai specifiskācijai modelī ir divi pamatfaktori, kas izskaidro kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvara kopējā kredītiestādes kredītportfelī pārmaiņas. Tie ir reālā IKP gada pieauguma temps (aktuālais un ar viena ceturkšņa kavējumu) un 3 mēnešu EURIBOR (ar divu ceturkšņu kavējumu). Šis indekss tika izvēlēts kā kredītiestāžu finansējuma un attiecīgi to izsniegto aizdevumu apkalpošanas izmaksu rādītājs.

Makroekonomiskajā stresa testā analizēti trīs scenāriji: bāzes scenārijs, stresa scenārijs un īpaši nelabvēlīgs scenārijs.

Bāzes scenārijs balstās uz aktuālajām makroekonomiskajām prognozēm, kas atspoguļotas Latvijas Bankas "Makroekonomisko Noriņu Pārskatā"³⁷. Bāzes scenārijs paredz, ka Latvijas reālā IKP pieauguma temps 2014. gadā, neraugoties uz iespējamo ārējo risku radīto nenoteiktību, saglabāsies samērā augsts un būs 3.3%.

Nosakot hipotētiskajā stresa scenārijā un īpaši nelabvēlīgā scenārijā iekļaujamo šoku klāstu, galvenā uzmanība pievērsta ar ārējās makrofinansiālās vides attīstību saistītajiem riskiem, jo tā šajā pārskatā identificēta kā viens no svarīgākajiem sistēmisko risku avotiem (sk. 1.1. sadaļu). Ārējo risku īstenošanās ietekmētu Latvijas tautsaimniecību caur diviem pamatkanāliem.

Pirmkārt, ārējo šoku ietekme uz Latvijas tautsaimniecību var īstenoties caur ārējās tirdzniecības kanālu. Iespējamās svārstības pasaules finanšu tirgos riska prēmijas pārvērtēšanas un ar to saistītā procentu likmju kāpuma riska īstenošanās gadījumā var veicināt strauju finanšu aktīvu pārdošanas kāpumu ne tikai attīstības valstu, bet arī attīstīto valstu tirgos. Ar to saistītais konfidences un ekonomiskās aktivitātes kritums apdraudētu eiro zonas tautsaimniecības atveseļošanās procesu un palēninātu pārējo reģionu, t.sk. Latvijas galveno tirdzniecības partnervalstu, izaugsmi. Ņemot vērā minētos riska faktorus, iespējama ārējā pieprasījuma kritums negatīvi ietekmētu Latvijas eksporta dinamiku.

Otrkārt, ārējo šoku ietekme uz Latvijas tautsaimniecību var īstenoties caur investīciju kanālu. Ārējās makrofinansiālās vides attīstības nenoteiktība un ar to saistītais negatīvais noskaņojums pašlaik ir arī viens no svarīgākajiem investīciju aktivitāti kavējošiem faktoriem Latvijā. Ārējo risku īstenošanās gadījumā minētā nenoteiktība var būtiski palielināties un arvien vairāk mazināt iekšzemes un ārvalstu investoru konfidenci.

Potenciāli nelabvēlīgas pārmaiņas eksporta un investīciju dinamikā ārējo risku īstenošanās gadījumā ir divi svarīgākie faktori, kuri varētu nelabvēlīgi ietekmēt Latvijas tautsaimniecības izaugsmi un izraisīt kredītriska līmeņa pieaugumu.

Ņemot vērā minēto, hipotētiskajā stresa scenārijā analizēta Latvijas tautsaimniecības reakcija uz divu šoku kombināciju: ārējā pieprasījuma kritumu par 10% un investoru konfidences samazināšanos, kas izraisa investīciju sarukumu par 5%.

Lai izvērtētu kredītiestāžu kredītriska šoku absorbētspēju īpaši nelabvēlīgos apstākļos, analizēts vēl viens hipotētisks īpaši nelabvēlīgs scenārijs. Tas balstīts uz tiem pašiem šokiem, kas minēti stresa scenārijā, bet to lielums divas reizes palielināts.

Reālā IKP pārmaiņu novērtējums atbilstoši scenāriju nosacījumiem (šokiem) iegūts, izmantojot Latvijas Bankas speciālistu izveidoto Latvijas makroekonomisko modeli³⁸. Bāzes scenārijā 3 mēnešu EURIBOR vērtība noteikta, balstoties uz stresa testa perioda 3 mēnešu EURIBOR nākotnes darījumu procentu likmju³⁹ vērtībām. Savukārt stresa scenārijā un īpaši nelabvēlīgā scenārijā pieņemts, ka 3 mēnešu EURIBOR vērtība paliek nemainīga salīdzinājumā ar bāzes scenāriju.

³⁶ Makroekonomiskā stresa testa metodoloģija aprakstīta Latvijas Bankas 2009. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskatā".

³⁷ *Makroekonomisko Noriņu Pārskats*. Rīga : Latvijas Banka, 2014. gada jūnijs.

³⁸ Sk. Beņkovskis, K., Stikuts, D. *Latvijas makroekonomiskais modelis*. Rīga : Latvijas Banka. Pētījums Nr. 2, 2006.

³⁹ Avots: *Bloomberg*.

Stresa testa periods ir četri ceturkšņi laikā no 2014. gada 2. ceturkšņa līdz 2015. gada 1. ceturksnim. Pieņemts, ka stresa testa scenārijos paredzētie šoki īstenojās perioda sākumā, t.i., 2014. gada 2. ceturksnī.

Īstenojoties stresa scenārijā paredzētajiem šokiem, Latvijas reālā IKP pieauguma temps būtiski samazinātos, tomēr saglabātos pozitīvs. Savukārt īpaši nelabvēlīga scenārija īstenošanās gadījumā Latvijas tautsaimniecība nonāktu samērā dziļā recesijā (sk. 2.1. tabulu).

2.1. tabula

MAKROEKONOMISKĀ STRESA TESTA SCENĀRIJU FAKTORU VĒRTĪBAS UN NOVĒRTĒTAIS KREDĪTU AR MAKSĀJUMU KAVĒJUMU ILGĀKU PAR 90 DIENĀM ĪPATSVARS KOPĒJĀ KREDĪTPORTFELĪ KATRĀ SCENĀRIJĀ

(2014. gada 2. cet.–2015. gada 1. cet., %)

Rādītājs	Bāzes scenārijs	Stresa scenārijs	Īpaši nelabvēlīgs scenārijs
Reālā IKP pieaugums (perioda vidējais)	3.8	0.2	-3.4
3 mēnešu EURIBOR (perioda vidējais)	0.2	0.2	0.2
Novērtētais kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kopējā kredītportfelī (2015. gada 1. cet. beigās)	6.9	9.8	13.8

Ņemot vērā iegūtās makroekonomisko faktoru vērtības, kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitātes iespējamā attīstība novērtēta, izmantojot minēto Latvijas Bankas speciālistu izveidoto kredītriska modeli. Atbilstoši bāzes scenārija nosacījumiem gaidāms, ka turpināsies pakāpeniska kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitātes uzlabošanās. Tādējādi kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kopējā kredītportfelī 2015. gada 1. ceturkšņa beigās salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu samazināsies par 1.1 procentu punktu (līdz 6.9%).

Būtiska Latvijas tautsaimniecības izaugsmes palēnināšanās un makrofinansiālās vides pasliktināšanās, īstenojoties stresa scenārijam un īpaši nelabvēlīgam scenārijam, izraisītu kredītriska līmeņa pieaugumu, kas atspoguļotos kredītportfeļa kvalitātes pasliktinājumā. Īstenojoties stresa scenārijam, kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredītiestāžu kopējā kredītportfelī līdz 2015. gada 1. ceturkšņa beigām salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu varētu pieaugt par 1.8 procentu punktiem (līdz 9.8%), savukārt, īstenojoties īpaši nelabvēlīgam scenārijam, – par 5.8 procentu punktiem (līdz 13.8%).

Kredītiestāžu spējas absorbēt kredītriska pieaugumu līdz minētajam līmenim novērtējums liecina par kredītiestāžu augstu izturību pret negatīviem makroekonomiskajiem šokiem. Kredītiestāžu kapitalizācija kopumā ir pietiekama, lai absorbētu samērā lielu papildu uzkrājumu apjomu kredītriska pieauguma dēļ (sk. 2.2. tabulu).

2.2. tabula

APKOPOTIE MAKROEKONOMISKĀ STRESA TESTA REZULTĀTI⁴⁰

Rādītājs	Stresa scenārijs	Īpaši nelabvēlīgs scenārijs
To kredītiestāžu skaits, kuru KPR ir zemāks par 8%	0	0
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	0	0
Papildus nepieciešamie uzkrājumi (milj. eiro)	109.4	401.3
Papildus nepieciešamie uzkrājumi (% no kredītiestāžu kopējiem aktīviem)	0.5	1.6

⁴⁰ Jūtīguma aprēķini veikti, balstoties uz kredītiestāžu solo datiem 2013. gada beigās.

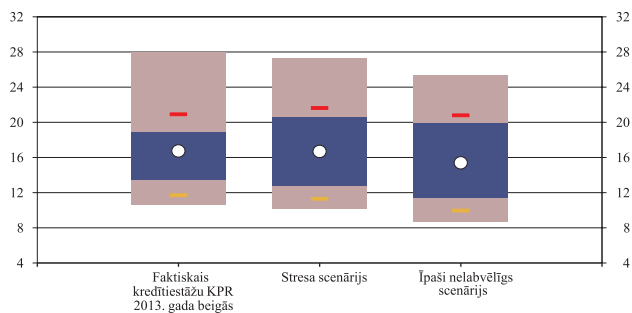
Kredītiestāžu kopējā KPR samazinājums abos scenārijos būtu samērā neliels (0.2 procentu punkti un 1.9 procentu punkti), un tas saglabātos būtiski virs noteiktā minimālā kapitāla pietiekamības līmeņa (sk. 2.31. att.).

2.31. attēls

KPR SADALĪJUMS KREDĪTIESTĀŽU SEKTORĀ

(%, aprēķināts, ņemot vērā kredītiestāžu kapitāla pārmaiņu plānus)

- Minimuma un maksimuma diapazons
- Starpkvartīļu intervāls
- Kopējais KPR
- 10. percentile
- 90. percentile

3. NFS ATTĪSTĪBA

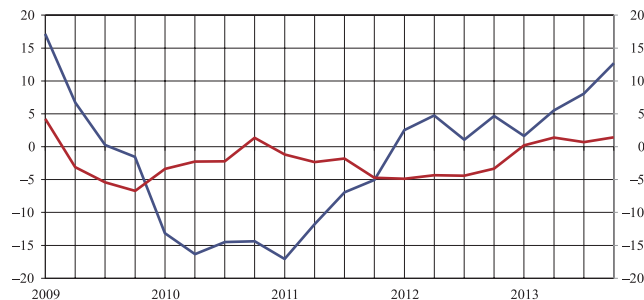
Kopumā NFS sabiedrību sniegums 2013. gadā bija veiksmīgs, un to veicināja pozitīvie darbības rezultāti finanšu tirgos un konfidences uzlabošanās. Gandrīz visos NFS apakšsektoros, kuru pamatdarbība saistīta ar līdzekļu ieguldījumu, sasniegts pozitīvs ienesīgums un pozitīvi peļņas rādītāji. Tomēr dažos NFS apakšsektoros, kuru darbība galvenokārt saistīta ar Latvijas rezidentu nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām, nedaudz palēninājās aktivitāte, lai gan pagaidām pieauguma temps bija pozitīvs. Kopumā samazinājās gan līzīga sabiedrību no jauna izsniegto aizdevumu apjoms, gan arī CFS⁴¹ aizdevumu atlikums, īpaši sarūkot rezidentu nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu atlikumam. Ņemot vērā to, ka NFS nozīme Latvijas finanšu sektorā būtiski nepalielinājās, NFS norīši ietekme uz finanšu stabilitāti joprojām ir samērā ierobežota. Savstarpējās saistības ar rezidentu kredītiestādēm 2013. gadā nedaudz samazinājās gan saistību, gan aktīvu pusē – daudziem NFS apakšsektoriem turpināja sarukt termiņnoguldījumu kredītiestādēs nozīme, bet finansējumā palielinājās kapitāla tirgus instrumentu nozīme.

Kopumā riski NFS turpmākai attīstībai galvenokārt saistīti ar ekonomiskās attīstības tempa iespējamo pavājināšanos, kas var negatīvi ietekmēt pašlaik uzlabojošos kredītu kvalitāti un samazināt pieprasījumu pēc NFS ieguldījumu pakalpojumiem. Joprojām saglabājās arī ar zemu ienesīgumu un finanšu tirgus nosacījumu straujām pārmaiņām saistītie riski.

2013. gadā NFS⁴² aktīvi palielinājās par 12.8% (augstākais pieauguma temps kopš 2009. gada; sk. 3.1. att.). Atsevišķos NFS apakšsektoros kāpuma temps bija paaugstinājies⁴³. NFS aktīvi 2013. gada beigās sasniedza 5.1 mljrd. eiro, bet to īpatsvars kopējā Latvijas finanšu sektorā palielinājās līdz 14.9% (2012. gada beigās – 13.6%, bet 2011. gada beigās – 12.7%).

3.1. attēls

NFS UN KREDĪTIESTĀŽU AKTĪVU GADA PIEAUGUMA TEMPS (%)

2013. gadā aktīvi palielinājās visos NFS apakšsektoros, izņemot nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības (to aktīvi gada laikā samazinājās par 7.0%). Savukārt straujākais aktīvu pieaugums 2013. gadā bija ieguldījumu fondos (25.6%), tādējādi ieguldījumu fondu aktīvi 2013. gadā pārsniedza nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīvus, kļūstot par lielāko institucionālo investoru Latvijā. Diezgan strauji pieauga arī CFS aktīvi, bet CFS īpatsvars nebanku finanšu sektora aktīvos palielinājās līdz 47% (sk. P1.8. att.).

3.1. Līzīga sabiedrības un CFS

No visiem NFS apakšsektoriem līzīga sabiedrības joprojām ir nozīmīgākie nebanku finanšu starpnieki, kas piedalās tautsaimniecības kreditēšanā. Taču 2013. gada laikā to aktivitāte, kas mērāma kā no jauna izsniegto līzīga aizdevumu apjoms, sākusi palēnināties. Visu veidu (finanšu līzings, operatīvais līzings) no jauna izsniegtie līzīga

⁴¹ CFS ietilpst finanšu starpnieku sabiedrības, kuras sniedz finanšu pakalpojumu papildinošas darbības, kā arī pārvaldītājsabiedrības un citi kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji, piemēram, lombardi, ātro kredītu sniedzēji, kā arī maksājumu pakalpojumu sniedzēji.

⁴² NFS analizē izmantots CSP ceturkšņa pārskats par līzīga aizdevumiem "1-līzings" un ceturkšņa pārskats par finanšu aktīviem un pasīviem "3FAP".

⁴³ Piemēram, līzīga sabiedrību aktīvi 2013. gadā palielinājās par 7.8% (iepriekšējā gadā – par 0.1%), ieguldījumu fondu aktīvi pieauga par 25.6% (iepriekšējā gadā tie saruka par 1.7%), bet CFS aktīvi – par 18.4% (iepriekšējā gadā – par 6.4%).

aizdevumi salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu samazinājās. Tomēr pagaidām sarukums jaunajos darījumos nav būtiski ietekmējis līzings aizdevumu portfeļa atlikumu. Tā kā aizdevumi veido 80% no līzings sabiedrību kopējiem aktīviem, šo sabiedrību riski pārsvarā saistīti ar izsniegto aizdevumu kvalitāti. Tie koncentrēti iekšzemes pakalpojumu sektorā (sk. P1.9. att.).

Līzings sabiedrību finanšu līzings un faktūrkreditēšanas aizdevumu⁴⁴ rezidentu un nerezidentu nefinanšu sabiedrībām atlikums, kas pielīdzināms kredītiestāžu izsniegtajiem kredītiem, 2013. gada beigās sasniedza 1 182.1 milj. eiro, tikai par 1.4% pārsniedzot iepriekšējā gada atbilstošo rādītāju. Turklāt kredītiem pielīdzināmo aizdevumu atlikuma samērā nelielo pieaugumu 2013. gadā pārsvarā noteica faktūrkreditēšanas portfeļa straujā kāpums (12%; līdz 108.0 milj. eiro), savukārt finanšu līzings atlikums 2013. gadā pieauga tikai pavisam nedaudz (par 0.4%; līdz 1 074.1 milj. eiro).

Finanšu līzings portfeļa struktūra nozaru daļījumā būtiski nemainījās. Lielākā nozare, kas izmantoja finanšu līzings pakalpojumus, joprojām bija transporta un sakaru nozare. Tās īpatsvars finanšu līzings portfelī 2013. gada beigās bija 23.8% (iepriekšējā gadā – 25.8%). 2013. gadā par 13.6% palielinoties lauksaimniecības, medicīnas, mežsaimniecības un zivsaimniecības sabiedrībām izsniegto līzings aizdevumu atlikumam, līdz 14.0% pieauga šīs nozares īpatsvars finanšu līzings portfelī. Savukārt mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu īpatsvars finanšu līzings portfelī būtiski nemainījās (15.0%). Sabiedrībām tirdzniecības nozarē izsniegto aizdevumu īpatsvars nedaudz palielinājās (no 11.2% līdz 12.9%), savukārt apstrādes rūpniecības nefinanšu sabiedrībām tas nedaudz samazinājās (no 9.4% līdz 8.9%). 2013. gadā saruka nerezidentiem izsniegtā finanšu līzings atlikums, gada beigās sasniedzot 4.8 milj. eiro (samazinājums vairāk nekā par 50%).

Pēc aktīviem (bet ne pēc kredītu atlikuma) nozīmīgākais NFS apakšsektors bija CFS. CFS aktīvi 2013. gada beigās sasniedza 2 418.9 milj. latu, arī to struktūrā notika pārmaiņas – CFS kopējos aktīvos samazinājās aizdevumu īpatsvars (līdz 30.1%; 2012. gada beigās – 40.8%). Par svarīgāku pozīciju CFS aktīvos 2013. gadā kļuva līdzdalība citu nefinanšu sabiedrību kapitālā, ko veicināja pārvaldītājsabiedrību ieguldījumu nefinanšu sabiedrību kapitālā pieaugums un uzņēmējsabiedrību atbalsta sabiedrību darbības paplašināšanās. Līdzdalība citu nefinanšu sabiedrību kapitālā 2013. gada beigās sasniedza 39.0% no CFS aktīviem (2012. gada beigās – 31.1%). Šo finanšu līdzekļu lielākā daļa (82.1%) tika ieguldīta rezidentu nefinanšu sabiedrībās.

CFS aizdevumu portfelis 2013. gada beigās bija 726.8 milj. eiro (par 12.8% mazāks nekā iepriekšējā gadā). Aizdevumi lielākoties tika piešķirti rezidentu nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām, tomēr gandrīz 15% no aizdevumu portfeļa izsniegti kredītos nerezidentiem, pārsvarā ārpus eiro zonas reģistrētajām nefinanšu sabiedrībām. Rezidentu mājsaimniecībām CFS izsniegto aizdevumu atlikums 2013. gadā turpināja palielināties, sasniedzot 217.7 milj. eiro, bet nerezidentu mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu atlikums ievērojami samazinājās (2012. gada beigās – gandrīz 15.6 milj. eiro; 2013. gada beigās – 2.8 milj. eiro). Tādējādi gan līzings sabiedrību, gan CFS izsniegto kredītu atlikumā 2013. gadā parādījās neliela aktivitātes krituma tendence, – īpaši attiecībā uz iekšzemes nefinanšu sabiedrībām izsniegtajiem kredītiem, vienlaikus samazinoties nerezidentiem izsniegto aizdevumu atlikumam. Līdzīgi kā līzings sabiedrībām, arī citiem ar kredītiestāžu saistītiem apakšsektoriem, t.i., atsevišķām CFS nefinanšu sabiedrībām, riski galvenokārt saistīti ar rezidentiem izsniegtā kredītportfeļa kvalitāti.

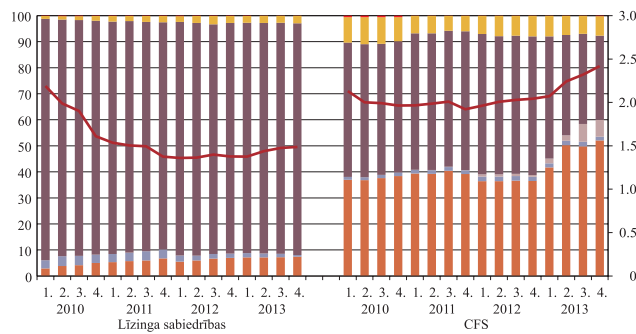
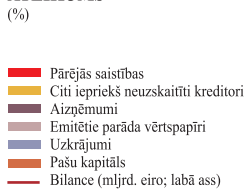
Līzings sabiedrību finansējuma struktūra 2013. gadā nemainījās: pārsvarā līzings sabiedrību darbība tika finansēta, aizņemoties no rezidentu un (vairāk) no nerezidentu MFI – šie aizņēmumi veidoja attiecīgi 30.0% un 60.0% no kopējā saistību atlikuma. Savukārt CFS finansējuma struktūrā 2013. gadā notika ievērojamas pārmaiņas. Nozīmīgi samazinājās CFS aizņēmumi no MFI (par 28.3%), 2013. gada beigās sarūkot līdz 780.6 milj. eiro jeb 32.3% no CFS kopējām saistībām, t.sk. būtiski samazinājās

⁴⁴ Līzings portfeļa analizē izmantots CSP ceturkšņa pārskats par līzings aizdevumiem "I-līzings".

aizņēmumu no nerezidentu MFI īpatsvars kopējās saistībās (no 30.0% 2012. gada beigās līdz 11.0% 2013. gada beigās). Vienlaikus CFS 2013. gadā palielināja kapitālu un aktīvi piesaistīja līdzekļus, emitējot parāda vērtspapirus. 3. ceturksnī emitēto parāda vērtspapīru atlikums CFS saistībās palielinājās līdz 157.9 milj. eiro (gandrīz 7% no kopējām CFS saistībām; sk. 3.2. att.).

3.2. attēls

LĪZINGA SABIEDRĪBU UN CFS SAISTĪBU STRUKTŪRA UN BILANCES PASĪVU ATLIKUMS (%)

3.2. Apdrošināšanas sabiedrības

Norises apdrošināšanas sabiedrību sektorā 2013. gadā bija dinamiskas, ņemot vērā apdrošināšanas gadījumu dažādību un regularitāti (dabas stihijas, ugunsnelaimes u.c. notikumi), kas ietekmēja apdrošināšanas sabiedrību darbības rādītājus. Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību⁴⁵ aktīvi pēc 2009. gadā vērotās lejupslīdes vēl nesasniedza pirmskrīzes līmeni, savukārt dzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīvi tuvojās pirmskrīzes līmenim.

Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīvi 2013. gadā samazinājās par 7.0% (līdz 395.0 milj. eiro). Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību darbības specifika un liels finanšu ieguldījumu īpatsvars aktīvos noteica to, ka nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības bija viens no lielākajiem institucionālajiem investoriem Latvijā.

Ieguldījumi finanšu aktīvos (260.8 milj. eiro) veidoja 94.0% no nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību kopējā ieguldījumu portfeļa. Gandrīz visi pārējie ieguldījumi nefinanšu instrumentos bija saistīti ar nekustamo īpašumu (pamatā ēkas un būves pašu vajadzībām, nevis investīcijām).

Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību ieguldījumu finanšu instrumentos būtiska daļa tika izvietota zema riska vērtspapīros ar fiksēto ienākumu – valsts un pašvaldību emitētajos parāda vērtspapīros 2013. gada beigās bija ieguldīti 64.4% no kopējās ieguldījumu portfeļa vērtības (iepriekšējā gada beigās – 53.3%). Turklāt, lai gan valsts un pašvaldību parāda vērtspapīru portfelī liels bija Latvijas valdības emitēto obligāciju īpatsvars (27.0%), vēl lielāka nozīme bija Lietuvas valdības parāda vērtspapīriem – to īpatsvars kopējā parāda vērtspapīru atlikumā bija gandrīz pusotru reizi lielāks. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ieguldījumu portfelī samazinājās ieguldījumi vērtspapīros ar nefiksēto ienākumu, kam pamatā bija regulētajā tirgū tirgto fondu ieguldījumu apliecībās veiktā ieguldījumu atlikuma kritums. Akcijās un tām pielīdzināmajos finanšu instrumentos 2013. gada beigās nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības ieguldīja vien 2.3% no kopējā ieguldījumu portfeļa vērtības. Ieguldījumu portfelī turpināja samazināties arī noguldījumu kredītiestādēs atlikums, turklāt tas gada laikā saruka gandrīz par trešdaļu, 2013. gada beigās veidojot attiecīgi 17.0% no kopējā finanšu ieguldījumu portfeļa.

2013. gadā Latvijā reģistrētajām nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām neizdevās būtiski palielināt parakstīto prēmiju apjomu, taču nav audzis arī izmaksāto atlīdzību apjoms. Bruto parakstītās prēmijas sasniedza 310.2 milj. eiro (par 2.6% mazāk nekā

⁴⁵ 2013. gada sākumā Latvijas tirgū darbojās sešas nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības, taču gada vidū FKTK pieņēma lēmumu anulēt darbības licenci apdrošināšanas AS "Balva", tādējādi 2013. gada beigās tirgū palika piecas Latvijā reģistrētas risku apdrošināšanas sabiedrības.

iepriekšējā gadā), bet bruto izmaksātās atlīdzības bija 165.1 milj. eiro (par 2.2% mazāk nekā iepriekšējā gadā). Prēmiju parakstīšanas un atlīdzību izmaksas tendences norāda uz nelielu aktivitātes palēninājumu nedzīvības apdrošināšanas tirgū: parakstīto prēmiju apjoms samazinājās 14 veidos no 21 apdrošināšanas veida.

Lai gan bruto parakstīto prēmiju apjoms bija mazāks, nedzīvības apdrošinātāju peļņas tehniskais rezultāts, kas pamatā balstās uz nopelnītām prēmijām un atlīdzību prasībām, kā arī ņem vērā citus ar ieguldījumu pārvaldīšanu nesaistītus izdevumus, 2013. gadā uzlabojās, sasniedzot 10.1 milj. eiro (par 31.9% vairāk nekā 2012. gadā), arī tāpēc, ka nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām izdevās samazināt ar tiešo darbību saistītos izdevumus. Savukārt nedzīvības apdrošināšanas sabiedrību peļņa pirms nodokļiem saruka līdz 9.4 milj. eiro (salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu – par 14.2%). To noteica mazāki ienākumi no ieguldījumu portfeļa, vienlaikus ievērojami pieaugot ieguldījumu portfeļa pārvērtēšanas zaudējumiem.

2013. gadā dzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīvi⁴⁶ palielinājās līdz 135.5 milj. eiro (par 4.7%). Aktīvu pieauguma temps bija lēnāks nekā iepriekšējā gadā. Dzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīvos lielāko daļu veidoja finanšu ieguldījumu portfelis (73.1% no aktīvu kopējās vērtības jeb 99.5 milj. eiro). Cītu ieguldījumu veidu atlikums, piemēram, zemē un nekustamajā īpašumā vai saistītajās nefinanšu sabiedrībās, bija daudz mazāks. 20.2% no kopējiem dzīvības apdrošināšanas sabiedrību aktīviem (27.3 milj. eiro) 2013. gada beigās bija izvietoti ieguldījumu portfelī, kas nošķirts no tradicionāliem dzīvības apdrošināšanas veidiem un kuru ieguldījumu risku uzņemas dzīvības apdrošināšanas polišu īpašnieki, jo klientiem arvien populārāk kļūst iegādāties dzīvības apdrošināšanas polises un pašiem uzņemt ieguldījumu riskus.

Dzīvības apdrošināšanas sabiedrību finanšu ieguldījumu portfelī 2013. gadā pirmo reizi akciju un citu vērtspapīru ar nefiksēto ienākumu īpatsvars pārsniedza ieguldījumus citos finanšu instrumentos, sasniedzot gandrīz 40% no kopējā portfeļa vērtības. Turklāt šo kāpumu pamatā noteica pieaugums ieguldījumu fondu ieguldījumu apliecībās (41% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada beigām). Ieguldījumu fondu apliecības pārsvarā bija reģistrētas Luksemburgā, Lielbritānijā un Īrijā. Kopumā dzīvības apdrošināšanas sektora ieguldījums fondos ir diversificēts valūtu un emitentu valstu dalījumā. Dzīvības apdrošināšanas sabiedrību savulaik nozīmīgākie ieguldījumi – termiņnoguldījumi kredītiestādēs – samazinājās arī 2013. gadā un sasniedza 26.8% no kopējās ieguldījumu portfeļa vērtības. 2013. gadā tikai nedaudz pieauga ieguldījumu īpatsvars parāda vērtspapīros un tiem pielīdzināmos instrumentos: gada beigās ieguldījumu īpatsvars šajos finanšu instrumentos bija 33.4% (iepriekšējā gadā – 30.2%). Turklāt dzīvības apdrošinātāji izvēlējās ieguldīt Latvijas valsts parāda vērtspapīros gandrīz pusi (48.4%) no kopējā ieguldījuma parāda vērtspapīros.

Atšķirībā no nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām dzīvības apdrošinātāji 2013. gadā palielināja bruto parakstīto prēmiju apjomu par 12.5%, tādējādi bruto parakstīto prēmiju apjoms sasniedza 39.0 milj. eiro. Vienlaikus bruto izmaksāto atlīdzību apjoms pieauga daudz straujāk – par 47.4% (līdz 27.6 milj. eiro), negatīvi ietekmējot tehniskās peļņas rādītāju. Tādējādi dzīvības apdrošināšanas sabiedrību zaudējumus 2013. gadā veicināja salīdzinoši zemāki neto ieguldījumu darbības ienākumi un sliktāka nopelnīto prēmiju attiecība pret piekritušo atlīdzību izmaksu. Tā kā sabiedrības, kuras darbojas šajā sektorā, samazināja izdevumus, šo faktoru kopums noteica tikai nelielu negatīvu tehnisko rezultātu (–0.7 milj. eiro). Pārskata periodā kopējo zaudējumu apjomu nedaudz samazināja ieguldījumu (netehniskā) rezultātā gūtie ienākumi, tādējādi dzīvības apdrošinātāju zaudējumi pirms nodokļiem bija 633.2 tūkst. eiro. 2012. gadu apdrošināšanas sabiedrības beidza ar labu peļņu (2.8 milj. eiro).

Apdrošināšanas sabiedrību maksāspējas rādītājs, kas atspoguļo sabiedrību darbības

⁴⁶ 2013. gadā tirgū darbojās divas Latvijā reģistrētas dzīvības apdrošināšanas sabiedrības – AAS "SEB Dzīvības apdrošināšana" un AAS "Citadele Life".

finanšu stabilitāti, 2013. gadā uzlabojās dzīvības apdrošināšanas sabiedrībām un pasliktinājās nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām, tomēr gan vienā, gan otrā apdrošināšanas sabiedrību apakšsektorā maksāspējas rādītājs ievērojami pārsniedza minimāli noteikto līmeni, dzīvības apdrošināšanas sabiedrībām sasniedzot 181.9%, bet nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām – 163.0%.

Apdrošināšanas sabiedrību riski salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu būtiski nemainījās un galvenokārt saistīti ar ieguldījumu portfeļa ienesīgumu zemu procentu likmju vidē. Pēdējā laikā pieaug arī ārējie makroekonomiskie riski: ģeopolitiskās eskalācijas dēļ mazinoties tautsaimniecības izaugsmes tempam, tas var negatīvi ietekmēt apdrošināšanas sabiedrību prēmiju parakstīšanas apjomu.

3.3. Ieguldījumu fondu un privāto pensiju fondu darbība

2013. gadā ieguldījumu fondu tirgū bija vērojamas nozīmīgas pārmaiņas – no tirgus aizgāja vai uzsāka likvidācijas procesu vairāki ieguldījumu fondi un ieguldījumu pārvaldes sabiedrības⁴⁷. Daudzos gadījumos pārmaiņas ieguldījumu fondu ieguldījumu portfelī noteica pārmaiņas tirgus dalībnieku vidū. Kopumā ieguldījumu fondu aktīvi palielinājās par 25.6% (līdz 416.8 milj. eiro).

Ieguldījumu fondu ieguldījumu portfelī 2013. gadā ievērojami (par 79.0%) palielinājās ieguldījumi akcijās un citos instrumentos ar nefiksēto ienākumu. Tādējādi ieguldījumu akciju un tām pielīdzināto vērtspapīru īpatsvars kopējā ieguldījumu fondu portfelī palielinājās no 30.0% 2012. gada beigās līdz 42.7% 2013. gada beigās. Ieguldījumi parāda vērtspapīros 2013. gadā (pretēji iepriekšējā gadā novērotajai tendencei) kopējā ieguldījumu fondu portfelī saruka no 30.9% līdz 28.2%. 2013. gadā, lielāku ienesīgumu meklējot, vairākums parāda vērtspapīru bija tieši komercsabiedrību emitētie parāda vērtspapīri (to atlikums 2013. gada beigās bija 77.0 milj. eiro jeb 65.4% no kopējā parāda vērtspapīru atlikuma ieguldījumu fondu portfelī), lai gan vēl iepriekšējā gadā starp visiem ieguldījumiem fiksētā ienākuma instrumentos dominēja valsts un pašvaldību emitētie parāda vērtspapīri (šo vērtspapīru īpatsvars kopējā parāda vērtspapīru atlikumā bija pat 51.8%, savukārt komercsabiedrību vērtspapīru – 47.9%). Līdzīgi kā citos NFS zemu procentu likmju dēļ turpināja samazināties termiņnoguldījumu atlikuma īpatsvars – 2013. gadā tas saruka līdz 11.7% (iepriekšējā gada beigās – 15.3%). Būtiski samazinājās arī pieprasījuma noguldījumu apjoms (sk. P1.10. att.).

Ieguldījumu fondu ieguldījumu portfelī 2013. gadā palielinājās Latvijā reģistrēto emitentu finanšu instrumentu atlikums. Vienlaikus Latvijas emitentu finanšu instrumentu īpatsvars portfelī samazinājās līdz 54.2% (2012. gada beigās – 59.5%). Palielinājās ieguldījumi Krievijas emitentu vērtspapīros (2012. gada beigās šādu ieguldījumu īpatsvars kopējā portfelī bija 10.7%, bet 2013. gadā – 16.5%; sk. 3.3. att.).

Privāto pensiju plānu aktīvi⁴⁸ 2013. gadā palielinājās līdz 236.4 milj. eiro (par 16.3%; iepriekšējā gadā – par 18.6%), tādējādi pensiju kapitāls, kas tiek brīvprātīgi uzkrāts 3. pensiju līmenī, sasniedza 235.7 milj. eiro. Pensiju plāna aktīvi uz vienu plāna dalībnieku 2013. gadā pieauga par 9.4%, bet to kāpuma temps palēninājās, un šo dinamiku, iespējams,

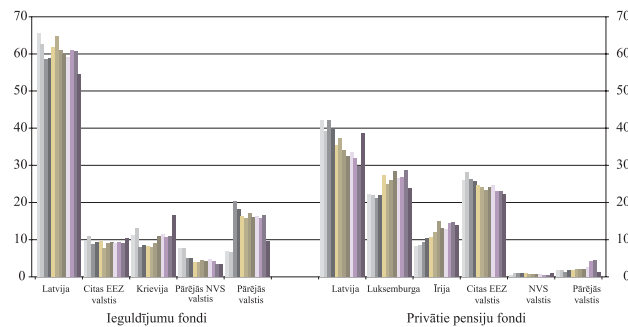
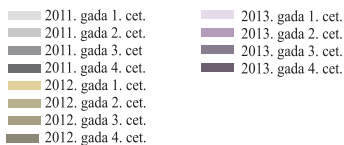
⁴⁷ 2013. gada sākumā ieguldījumu tirgū bija reģistrēti 40 dažādu veidu ieguldījumu fondi, taču gada laikā fondu skaits tirgū saruka līdz 27. Turklāt 2013. gadā no jauna tika reģistrēti seši fondi – trīs obligāciju un trīs akciju fondi. Pārmaiņas ieguldījumu fondu tirgū noteica arī atsevišķu kredītsabiedrību atteikšanās no licences. Tā, piemēram, līdz ar AS "GE Money Bank" aiziešanu no tirgus 2013. gada rudenī tika likvidēti divi no trim ar AS "GE Money Bank" saistītais ieguldījumu pārvaldes sabiedrības "GE Money Asset Management" fondiem, bet trešais tika nodots ieguldījumu pārvaldes AS "Citadele Asset Management". 2013. gadā tika likvidēti divi AS "Ieguldījumu pārvaldes sabiedrība "Hipo Fondi"" ieguldījumu fondi.

⁴⁸ 2013. gada beigās Latvijā bija reģistrēti septiņi privātie pensiju fondi, kas klientiem piedāvāja 18 pensiju ieguldījumu plānus. 2013. gadā divām kredītiestādēm tika anulētas licences, tas savukārt izraisīja nelielas pārmaiņas privāto pensiju fondu tirgū. Tā AS "GE Money Bank" grupai beidzot darbību Latvijā un atbilstoši pozitīvam 2013. gada 22. augusta Konkurences padomes lēmumam Nr. 41 AS "GE Money atklātais pensiju fonds", kurš pārvaldīja divus 3. pensiju līmeņa plānus, tika apvienots ar AS "Citadele atklātais pensiju fonds", tomēr apvienošanās process līdz 2013. gada beigām netika pabeigts.

izraisīja tas, ka privāto pensiju plānu vidējais ienesīgums samazinājās no 8.45% 2012. gadā līdz 2.8% 2013. gadā.

3.3. attēls

IEGULDĪJUMU FONDU UN PRIVĀTO PENSIJU FONDU IEGULDĪJUMU PORTEĻA ĢEOGRĀFISKĀ STRUKTŪRA (%)

Privāto pensiju plānu ieguldījumu portfeli būtisku pārmaiņu 2013. gadā nebija. Līdzīgi kā iepriekšējos gados līdzekļi pārsvarā tika ieguldīti fondu apliecībās (šajos instrumentos ieguldīti 49.0% no kopējās ieguldījumu fondu portfeļa vērtības), turklāt vairākums bija reģistrēts ārpus Latvijas – Īrijā un Luksemburgā. Tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ieguldījumu fondu apliecību īpatsvars portfelī samazinājās (2012. gadā – 55.2%). 2013. gadā palielinājās privāto pensiju fondu ieguldījumu īpatsvars parāda vērtspapīros (no 29.1% līdz 33.6% no ieguldījumu portfeļa vērtības) un nedaudz pieauga noguldījumi kredītiestādēs (no 15.0% līdz 16.5%; sk. P1.10. att.).

Pensiju fondu ieguldījumu ģeogrāfiskā struktūra nedaudz sašaurinājās – 2013. gada beigās privātie pensiju fondi veica ieguldījumus 24 valstīs reģistrēto emitentu instrumentos (2012. gada beigās – 25 valstis, 2011. gada beigās – 29 valstis). Turklāt pēdējā laikā ieguldījumi vairāk novirzīti tuvākajos reģionos (Lietuvā, Igaunijā vai Polijā) vai lielākajos pasaules fondu tirgos (Luksemburgā vai Īrijā). Jau kopš 2012. gada privāto pensiju fondu ieguldījumu portfeli vairs nebija to emitentu finanšu instrumentu, kuri reģistrēti Portugālē, Grieķijā vai Spānijā, samazinājās ieguldījumi Kazahstānā un Azerbaidžānā.

Ņemot vērā ieguldījumu fondu un pensiju fondu darbību, riski šajos apakšsektoros (līdzīgi kā apdrošināšanas apakšsektorā) pamatā saistīti ar zema ienesīguma perioda ilgāku turpināšanos, tādējādi ierobežojot ienesīgumu, ko šie fondi varētu piedāvāt klientiem.

3.4. Krājaizdevu sabiedrības

Lai gan krājaizdevu sabiedrības⁴⁹ Latvijā ir viens no mazākajiem NFS apakšsektoriem, tās katru gadu uzrāda mērenu, bet noturīgu aktīvu pieauguma tempu. 2013. gada beigās Latvijā reģistrēto krājaizdevu sabiedrību aktīvi palielinājās par 9.0%, sasniedzot 21.9 milj. eiro, lai gan pēdējo triju gadu laikā krājaizdevu sabiedrību aktīvu pieauguma temps sāka nedaudz palēnināties (2012. gadā – 9.8%, 2011. gadā – 10.2%).

Krājaizdevu sabiedrību izsniegto kredītu atlikums 2013. gada beigās sasniedza 16.2 milj. eiro (pieaugums – 9.0%), un kredītu attiecība pret aktīviem joprojām bija 72.2%. Līdzīgi kā citiem NFS krājaizdevu sabiedrību noguldījumu atlikuma MFI īpatsvars samazinājās (no 24.3% 2012. gada beigās līdz 21.5% 2013. gada beigās). 2013. gadā krājaizdevu sabiedrībām nedaudz uzlabojās kredītu un noguldījumu sabalansētība termiņstruktūrā: noguldījumu termiņstruktūrā pieauga ilgtermiņa noguldījumu īpatsvars, bet aktīvos saruka ilgtermiņa kredītu īpatsvars un palielinājās īstermiņa kredītu īpatsvars.

2013. gadā bija vērojama krājaizdevu sabiedrību kredītu kvalitātes uzlabojuma tendence. Pirmkārt, kopējā kredītportfelī samazinājās zemstandarta kredītu īpatsvars un nepasliktinājās šaubīgo un zaudēto kredītu īpatsvars. Otrkārt, uzraugāmo kredītu atlikuma pieauguma temps kļuva lēnāks, un zaudēto kredītu atlikuma kāpuma temps būtiski saruka.

⁴⁹ Krājaizdevu sabiedrības sniedz kredītu un noguldījumu pakalpojumus ierobežotam klientu skaitam – saviem biedriem, kuriem krājaizdevu sabiedrības daļēji ir kā kredītiestāžu pakalpojumu aizstājējas. 2013. gadā Latvijas tirgū darbojās 35 kooperatīvās krājaizdevu sabiedrības.

Krājaizdevu sabiedrību peļņa 2013. gadā palielinājās par 55.6%, sasniedzot 353.8 tūkst. eiro. Šāds uzlabojums pamatā saistīts ar labākiem pamatdarbības rezultātiem, palielinoties ienākumam no kredītiem. Krājaizdevu sabiedrību peļņas pieaugumu pozitīvi ietekmēja arī tīro izdevumu uzkrājumiem nedrošajiem kredītiem samazinājums.

Krājaizdevu sabiedrību vidējais KPR nedaudz uzlabojās (21.3%; iepriekšējā gadā – 20.1%). Individuālā dalījumā atsevišķām krājaizdevu sabiedrībām šis rādītājs 2013. gadā tomēr bija sarucis zem 10.0%, bet, veicot nepieciešamos uzlabojumus, vēlāk tas atkal pieauga. Kopumā gada beigās to krājaizdevu sabiedrību skaits, kuru KPR samazinājās un tuvojās noteiktajam minimālo kapitāla prasību līmenim (10.0%), nav palielinājies.

Ņemot vērā krājaizdevu sabiedrību darbības specifiku, pamatā šā NFS riski saistīti ar kredītportfeļa kvalitāti. Tā kā krājaizdevu sabiedrību īpatsvars kopējā finanšu tirgū nav liels, saglabājās samērā ierobežoti kopējās finanšu stabilitātes riski.

4. FINANŠU INFRASTRUKTŪRA

Pārraudzības ietvaros Latvijas Banka arī 2013. gadā veica sistēmiski nozīmīgo finanšu tirgus infrastruktūru SAMS sistēmas un DENOS sistēmas sistēmiskā riska novērtējumu, jo šo infrastruktūru darbības traucējumi var ietekmēt finanšu stabilitāti. Novērtējums apliecināja, ka šajās sistēmās saglabājās zema sistēmiskā riska iespējamība. 2013. gadā šīs norēķinu sistēmas nodrošināja to dalībniekiem un visai finanšu sistēmai efektīvu un drošu maksājumu un norēķinu vidi un to raita darbība veicināja finanšu stabilitāti.

Finanšu tirgus infrastruktūru raita darbība ir nozīmīga finanšu stabilitātes nodrošināšanā. Maksājumu un norēķinu sistēmas ir daļa no finanšu tirgus infrastruktūras, un tās tiek izmantotas finanšu tirgus dalībnieku darījumu norēķinos. Finanšu tirgus dalībnieku likviditātes problēmas maksājumu vai norēķinu sistēmā vai sistēmas darbības pārtraukums gadījumā, kad tā nebūtu pietiekami aizsargāta pret operacionālo risku, var izraisīt tālākus traucējumus sistēmas dalībniekiem vai izplatīt sistēmiskus traucējumus finanšu sistēmā.

4.1. Maksājumu sistēmas

2013. gadā SAMS sistēma bija Latvijā vienīgā sistēmiski nozīmīgā maksājumu sistēma norēķiniem latos, jo tā turpināja nodrošināt reālā laika bruto norēķinus latos – Latvijas Bankas monetārās politikas darījumiem, liela apjoma starpbanku maksājumiem, citu Latvijā darbojošos maksājumu sistēmu galanorēķiniem jeb mijieskaita norēķiniem un steidzamiem klientu maksājumiem.

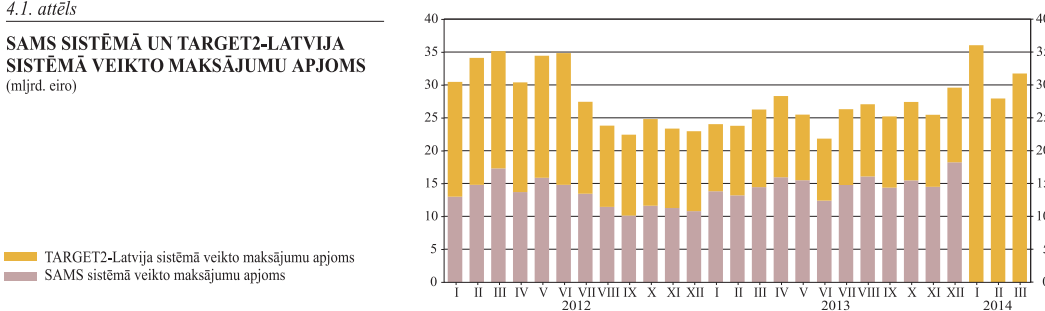
Ar eiro ieviešanas brīdī SAMS sistēmas funkcijas pārņēma TARGET2-Latvija sistēma, un Latvijas Banka pārtrauca SAMS sistēmas darbību. Latvijas Banka nodrošināja SAMS sistēmas dalībniekiem raitu pāreju uz eiro norēķiniem TARGET2-Latvija sistēmā.

Statistiskie dati

SAMS sistēmā apstrādāto maksājumu kopapjoms 2013. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pieauga par 13.0%, sasniedzot 125.6 mljrd. latu (178.7 mljrd. eiro), bet maksājumu kopskaits – par 2.3%, sasniedzot 235.0 tūkst. maksājumu. Apjoma palielinājumu galvenokārt noteica starpbanku maksājumu apjoma pieaugums. Apjoma palielinājums 2013. gada decembrī bija saistīts ar noguldījumu uz nakti izvietošanu gada pēdējās dienās, jo sistēmas darbības pārtraukšanas dēļ gada beigās vairs nebija iespēju noguldīt dalībnieku brīvos norēķinu līdzekļus latos uz septiņām dienām (sk. 4.1. att.). SAMS sistēmā vidēji dienā apstrādāti 936 maksājumi 500.5 milj. latu (712.1 milj. eiro) apjomā. Kopš eiro ieviešanas TARGET2-Latvija sistēmā apstrādāti arī SAMS sistēmā līdz tam latos veiktie maksājumi, un 2014. gada 1. ceturksnī vērojams TARGET2-Latvija sistēmā veikto maksājumu apjoma pieaugums. Apjoma kāpums pārsvarā skaidrojams ar likviditātes pārvedumiem starp Ziemeļvalstu kredītiestāžu Latvijas meitas kredītiestādēm un filiālēm un to mātes kredītiestādēm, kā arī Latvijas kredītiestāžu aktīvu daļību Eirosistēmas termiņnoguldījumu izsolēs.

4.1. attēls

SAMS SISTĒMĀ UN TARGET2-LATVIJA SISTĒMĀ VEIKTO MAKSĀJUMU APJOMS
(mljrd. eiro)

Likviditātes pietiekamība

2013. gadā (tāpat kā 2012. gadā) SAMS sistēmas dalībnieku likviditāte, kas tika izmantota gan maksājumu veikšanai, gan Latvijas Bankas noteikto obligāto rezervju prasību izpildei,

bija augsta, jo gada laikā kredītiestādēm bija būtisks brīvo naudas līdzekļu apjoms, ko tās glabāja norēķinu kontos SAMS sistēmā. Tādējādi naudas līdzekļu apjoms norēķinu kontos vairākkārt pārsniedza maksājumiem nepieciešamo līdzekļu apjomu. SAMS sistēmā neveidojās maksājumu rindas, visi iesniegtie un akceptētie maksājumi tika izpildīti nekavējoties. SAMS sistēmas dalībniekiem bija pieejamas naudas konta dienas pārsnieguma iespējas. Pēc eiro ieviešanas kredītiestāžu kontos TARGET2-Latvija sistēmā tika glabāts ievērojams norēķinu līdzekļu apjoms, kas vairākkārt pārsniedza maksājumu izpildei nepieciešamo līdzekļu apjomu.

Darbības nepārtrauktība

2013. gadā SAMS sistēma nodrošināja 100.0% pieejamību, jo gada laikā sistēmā nebija neviena starpgadījuma, kas izraisītu Latvijas Bankas kritisko procesu izpildes pārtraukumu (sk. 4.1. tabulu).

4.1. tabula

SAMS SISTĒMAS DARBĪBAS NEPĀRTRAUKTĪBAS RĀDĪTĀJI

Rādītājs	2012	2013
Pārtraukumu skaits gadā	0	0
Pārtraukumu ilgums gadā (minūtēs)	0	0
Sistēmas pieejamība (%)	100.0	100.0

Riska novērtējums

Veicot sistēmiskā riska novērtējumu pārskata periodā, analizēti trīs rādītāji, kas kopsakarībā norāda uz sistēmiskā riska īstenošanās iespējamību: 1) sistēmas īpatsvars attiecīgo maksājumu segmentā; 2) koncentrācijas rādītājs; un 3) norēķina efekta rādītājs. Sistēmiski nozīmīgas maksājumu sistēmas īpatsvars attiecīgo maksājumu segmentā, kas pārsniedz 80%, un vienlaikus koncentrācijas rādītājs, kas augstāks par 80%, norāda uz sistēmisko risku gadījumā, ja norēķina efekta rādītājs augstāks par 100%.

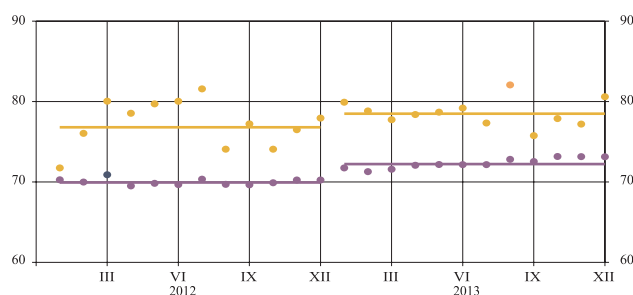
2013. gadā SAMS sistēmā veikti 94.1% no visiem Latvijā uzsāktajiem starpbanku kredīta pārvedumiem latos, un to apjoma īpatsvars bija 95.2% (2012. gadā – attiecīgi 94.3% un 92.0%).

SAMS sistēmas koncentrācijas rādītājs maksājumu skaita ziņā 2013. gadā bija 72.2%, bet apjoma ziņā – 78.5% (2012. gadā – attiecīgi 69.9% un 76.8%; sk. 4.2. att.). Koncentrācijas rādītājs apjoma ziņā augstā un decembrī pārsniedza 80%, bet tā lielāko daļu veidoja Latvijas Bankas maksājumi, un Latvijas Banka kā valsts centrālā banka sistēmā nerada kredīta un likviditātes risku.

4.2. attēls

SAMS SISTĒMAS KONCENTRĀCIJAS RĀDĪTĀJI (%)

— Skaita gada rādītājs
 ● Skaita mēneša rādītājs
 — Apjoma gada rādītājs
 ● Apjoma mēneša rādītājs

SAMS sistēmas norēķina efekta rādītājs, kas bruto norēķinu sistēmas gadījumā raksturoja norēķinu līdzekļu izmantošanu, 2013. gadā bija 27.0% (2012. gadā – 30.7%; sk. 4.3. att.). Tas aprēķināts, attiecinot gada vidējo vienā dienā dalībnieku nosūtīto maksājumu apjomu SAMS sistēmā pret vidējiem dalībnieku kontu dienas atlikumiem Latvijas Bankā. 2013. gadā tie bija attiecīgi 315.6 milj. latu un 1.2 mljrd. latu⁵⁰. Norēķina efekta rādītājs joprojām bija zems (efektīvās sistēmās dienā veikto maksājumu apjoms var pat vairākas

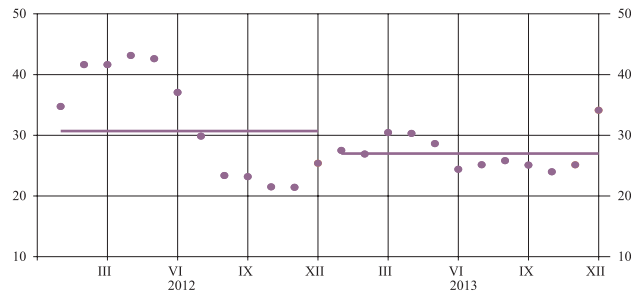
⁵⁰ Latvijas Bankas nosūtītie maksājumi aprēķinos netiek ņemti vērā.

reizes pārsniegt kontos pieejamo līdzekļu apjomu). Šādu norēķina efekta rādītāju noteicamas, ka SAMS sistēmas dalībnieku kontos bija ievērojami norēķinu līdzekļu atlikumi, kas būtiski pārsniedza norēķiniem nepieciešamo līmeni.

4.3. attēls

SAMS SISTĒMAS NETO NORĒĶINA EFEKTA RĀDĪTĀJI (%)

— Gada rādītājs
● Mēneša rādītājs

SAMS sistēmas īpatsvars attiecīgo maksājumu segmentā joprojām norādīja uz ļoti augstu sistēmas nozīmību liela apjoma starpbanku maksājumu segmentā un praktisku neaizstājamību. Tas nozīmēja, ka SAMS sistēma varēja radīt ievērojamu ietekmi uz valsts finanšu sistēmu gadījumā, ja SAMS sistēmas dalībnieka vai vairāku dalībnieku saistību neizpilde izraisītu domino efektu un SAMS sistēmas darbība tiktu traucēta. Tomēr koncentrācijas rādītāji bija zemāki par 80% un arī norēķina efekta rādītājs bija zems (27.0%), kopsakarībā norādot uz zemu sistēmiskā riska iespējamību.

4.2. Vērtspapīru norēķinu sistēmas

2013. gadā LCD uzturētā vērtspapīru norēķinu sistēma DENOS bija vienīgā sistēmiski nozīmīgā vērtspapīru norēķinu sistēma Latvijā, jo tā tika izmantota Latvijas Bankas monetārās politikas operācijām un monetārās politikas operāciju dalībnieku vērtspapīru ķīlu mobilizēšanai dienas kredīta saņemšanai SAMS sistēmā. DENOS sistēmas ar finanšu instrumentiem saistītie norēķini latos tika veikti SAMS sistēmā.

Lai ar eiro ieviešanu DENOS sistēmu un tajā reģistrētos Latvijas vērtspapīrus varētu izmantot Eirosistēmas monetārās politikas operāciju veikšanā, Latvijas Banka sadarbībā ar Eirosistēmu veica DENOS sistēmas atbilstības novērtējumu ECB "Standartiem ES vērtspapīru norēķinu sistēmu izmantošanai Eiropas Centrālo banku sistēmas kredītooperācijās". DENOS sistēma tika atzīta par atbilstīgu izmantošanai Eirosistēmas monetārās politikas un dienas kredīta operācijās ar 2014. gada 1. janvāri un tika iekļauta ECB publicētajā atbilstīgo vērtspapīru norēķinu sistēmu sarakstā.

Latvijas Banka konsultēja LCD, lai nodrošinātu DENOS sistēmas raitu pāreju uz eiro TARGET2-Latvija sistēmā. LCD laikus pievienojās TARGET2-Latvija sistēmai, pirms tam pabeidzot nepieciešamos testus un pielāgojot DENOS sistēmas noteikumus norēķiniem eiro.

Statistiskie dati

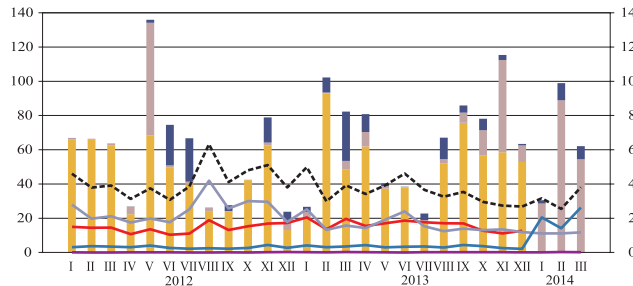
2013. gadā DENOS sistēmā apstrādāto finanšu instrumentu pārvedumu (tālāk tekstā DENOS sadaļā – pārvedumi) DVP kopapjoms gadā kopā bija 587.8 milj. latu (836.4 milj. eiro; par 16.3% lielāks nekā 2012. gadā), bet pārvedumu skaits bija 42.7 tūkst. (par 15.1% mazāks nekā 2012. gadā), t.sk. DVP – 23.5 tūkst., bet FOP – 19.2 tūkst. DENOS sistēma 2013. gadā vidēji dienā apstrādāja 170 pārvedumu un DVP 2.4 milj. latu apjomā (3.3 milj. eiro). Pārvedumu skaita samazinājumu lielākoties noteica FOP pārvedumu sarukums, jo 2013. gadā vairs netika veikti pārvedumi no AS "Latvijas Krājbanka", kuras finanšu pakalpojumu sniegšana bija apturēta un kuras darbība nozīmīgi palielināja FOP pārvedumu skaitu 2012. gadā. DVP pārvedumu apjoma palielinājums pārsvarā saistīts ar valsts parāda vērtspapīru izsoļu darījumu apjoma pieaugumu, kas skaidrojams ar Latvijas valdības iekšējā aizņēmuma vadības politiku un kredītiestāžu likviditātes palielinājumu. DVP pārvedumu apjoma pieaugumu 2013. gada februārī un novembrī noteica atsevišķi lieli darījumi, jo DVP pārvedumu skaits šajos mēnešos samazinājās. 2014. gada janvārī

pārvedumu apjoms saruka, jo janvārī nenotika valsts parāda vērtspapīru izsoles, savukārt februārī apjoma pieaugumu noteica atsevišķi lieli darījumi (sk. 4.4. att.).

4.4. attēls

DENOS SISTĒMAS APSTRĀDĀTO PĀRVEDUMU APJOMS UN SKAITS (milj. eiro)

■ Citu valūtu DVP pārvedumu apjoms
 ■ Eiro DVP pārvedumu apjoms
 ■ Latu DVP pārvedumu apjoms
 — Latu DVP pārvedumu skaits (tūkst.; labā ass)
 — FOP pārvedumu skaits (tūkst.; labā ass)
 — Citu valūtu DVP pārvedumu skaits (tūkst.; labā ass)
 — Eiro DVP pārvedumu skaits (tūkst.; labā ass)
 - - - - - Skaits kopā (tūkst.; labā ass)

Likviditātes pietiekamība

DENOS sistēmas latos veiktie norēķini notika SAMS sistēmā, kur dalībniekiem bija ievērojami norēķinu līdzekļu atlikumi. 2013. gadā nebija gadījumu, kad norēķini būtu aizkavējušies naudas līdzekļu nepietiekamības dēļ, tāpēc var secināt, ka LCD dalībnieki nodrošināja latos veikto DVP pārvedumu naudas norēķiniem nepieciešamo likviditāti 100% apmērā.

Arī 2014. gada 1. ceturksnī LCD dalībnieki nodrošināja latos veikto DVP pārvedumu naudas norēķiniem nepieciešamo likviditāti 100% apmērā TARGET2-Latvija sistēmā.

Darbības nepārtrauktība

2013. gadā DENOS sistēma nodrošināja 99.3% pieejamību (2012. gadā – 99.6%; sk. 4.2. tabulu). 2013. gadā DENOS sistēmā bija divi pārtraukumi, kuru laikā LCD izmantoja alternatīvo datu apmaiņas kanālu, neietekmējot DENOS sistēmas norēķinu veikšanu.

4.2. tabula

DENOS SISTĒMAS DARBĪBAS NEPĀRTRAUKTĪBAS RĀDĪTĀJI

Rādītājs	2012	2013
Pārtraukumu skaits gadā	2	2
Pārtraukumu ilgums gadā (minūtēs)	560	1 040
Sistēmas pieejamība (%)	99.6	99.3

Saskaņā ar Latvijas Bankas veikto novērtējumu DENOS sistēmas darbības pārtraukumi neradīja ietekmi uz SAMS sistēmu un tās papildsistēmām, kā arī uz Latvijas Bankas monetārās politikas un dienas kredīta operācijām.

2014. gada 1. ceturksnī DENOS sistēma darbojās bez pārtraukumiem.

Riska novērtējums

Vērtspapīru norēķinu sistēmās riski var būt saistīti gan ar naudas, gan ar finanšu instrumentu norēķiniem. Latvijas Banka veica sistēmiskā riska īstenošanās iespējamības novērtējumu DENOS sistēmas 2013. gada pārvedumiem latos, jo šādi norēķini varētu ietekmēt SAMS sistēmas darbību.

a) Naudas norēķini

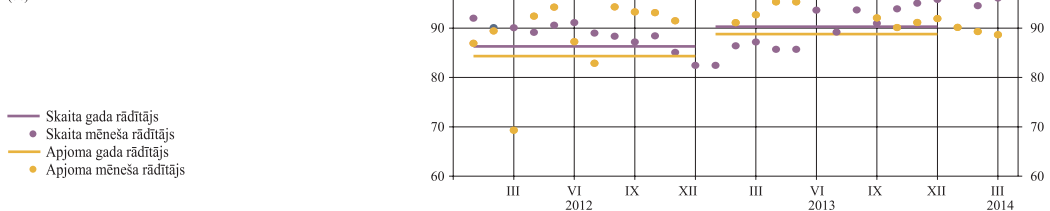
Veicot sistēmiskā riska novērtējumu DENOS sistēmas naudas norēķiniem, analizēti divi rādītāji, kas kopsakarībā norāda uz sistēmiskā riska īstenošanās iespējamību: 1) koncentrācijas rādītājs; 2) DENOS sistēmas maksājumu apjoma īpatsvars SAMS sistēmā. Uz riska īstenošanās iespējamību norāda koncentrācijas rādītājs, kas augstāks par 80%, ja DENOS sistēmas naudas norēķinu apjoms SAMS sistēmā ir nozīmīgs.

2013. gadā DENOS sistēmas apstrādāto bruto un neto DVP pārvedumu latos gada koncentrācijas rādītājs skaita ziņā bija 90.3%, bet apjoma ziņā – 88.8% (2012. gadā –

attiecīgi 86.3% un 84.3%; sk. 4.5. att.). DENOS sistēmai raksturīgi augsti koncentrācijas rādītāji, jo vērtspapīru tirgus Latvijā ir mazāks nekā citās ES valstīs, tāpēc aktīvāki ir daži lielāki tirgus dalībnieki, kas attīstījuši konkurētspējīgāku vērtspapīru darījumu apkalpošanas pakalpojumu segmentu vai arī savā vārdā aktīvāk darbojas vērtspapīru tirgū. Tā kā DENOS sistēmā latos veikto DVP pārvedumu apjomu galvenokārt veido ar valsts parāda vērtspapīru iegādi saistīto darījumu norēķini, koncentrācijas rādītāja palielināšanās skaidrojama ar to, ka 2013. gadā daži lielākie tirgus dalībnieki veica lielākus ieguldījumus valsts parāda vērtspapīros nekā pārējie.

4.5. attēls

DENOS SISTĒMAS VEIKTO DVP PĀRVEDUMU KONCENTRĀCIJAS RĀDĪTĀJI (%)

2013. gadā DENOS sistēmas apstrādāto DVP pārvedumu latos apjoms (tāpat kā 2012. gadā) bija tikai 0.3% no SAMS sistēmā apstrādāto maksājumu kopapjoma. 2013. gadā SAMS sistēmas kontos vidējais dienas atlikums bija 1.2 mljrd. latu, kredītiestāžu naudas norēķiniem vidēji dienā tika izmantoti 315 milj. latu, bet DENOS sistēma veica norēķinus SAMS sistēmā vidēji dienā 1.7 milj. latu apjomā. DENOS sistēmas naudas norēķinu apjoms SAMS sistēmā bija neliels, tāpēc nevarēja ietekmēt SAMS sistēmas darbību.

2014. gada 1. ceturksnī DENOS sistēmā saglabājās augsti mēneša koncentrācijas rādītāji, bet DENOS sistēmas eiro DVP pārvedumu apjoms bija tikai 0.2% no TARGET2-Latvija sistēmā apstrādāto maksājumu kopapjoma.

2013. gadā DENOS sistēmas koncentrācijas rādītāji bija augstāki par 80%, bet DENOS sistēmas naudas norēķinu apjoms SAMS sistēmā bija neliels. Tas kopsakarībā norāda uz zemu sistēmiskā riska īstenošanās iespējamību. Arī 2014. gada 1. ceturksņa rādītāji liecināja par zemu sistēmiskā riska īstenošanās iespējamību.

b) Finanšu instrumentu norēķini

Sistēmiskais risks vērtspapīru norēķinu sistēmās var rasties, ja finanšu instrumentu pārdevējs nenodrošina pircējam finanšu instrumentus norēķinu dienā, bet pircējam šie finanšu instrumenti nepieciešami tālākai saistību izpildei. Veicot sistēmiskā riska novērtējumu DENOS sistēmas finanšu instrumentu norēķiniem, tika analizēts neizpildīto pārvedumu apjoms. Neizpildītie pārvedumi rada nozīmīgu papildu risku, ja to apjoms pārsniedz 5% no vērtspapīru norēķinu sistēmā veikto pārvedumu kopapjoma.

2013. gadā (tāpat kā 2012. gadā) DENOS sistēmā vairāk nekā 99.9% darījumu gan skaita, gan apjoma ziņā tika izpildīti plānotajā norēķinu datumā. Neizpildīto pārvedumu apjoms ir mazāks par 5% no vērtspapīru norēķinu sistēmā veikto pārvedumu kopapjoma, tāpēc neizpildītie pārvedumi nav nozīmīgs riska avots.

Sistēmiskā riska analīze liecināja, ka 2013. gadā kopumā sistēmiskā riska īstenošanās iespējamība DENOS sistēmā joprojām bija zema.

Kopumā sistēmiskā riska iespējamība gan SAMS sistēmā, gan DENOS sistēmā 2013. gadā saglabājās zema, jo norēķiniem nepieciešamā likviditāte bija pietiekama, SAMS sistēmas koncentrācijas rādītāji neliecināja par augstu sistēmisko risku, bet DENOS sistēmas apstrādāto latos veikto DVP pārvedumu kopapjoms veidoja tikai 0.3% no SAMS sistēmā apstrādāto maksājumu kopapjoma, kā arī abas sistēmas 2013. gadā nodrošināja augstu pieejamības procentuālo rādītāju. SAMS sistēma un DENOS sistēma nodrošināja saviem

dalībniekiem un visai finanšu sistēmai efektīvu un drošu maksāšanas un norēķinu vidi, un to raita darbība veicināja finanšu stabilitāti.

Arī 2014. gada 1. ceturkšņa rādītāji liecināja par zemu sistēmiskā riska īstenošanās iespējamību, jo DENOS sistēma darbojās bez pārtraukumiem un DENOS sistēmas eiro veikto DVP pārvedumu apjoms veidoja tikai 0.2% no TARGET2-Latvija sistēmā apstrādāto maksājumu kopapjoma.

1. pielikums KREDĪTIESTĀŽU DARBĪBAS RĀDĪTĀJI

Pl.1. tabula

KOPĒJIE KREDĪTIESTĀŽU DARBĪBAS RĀDĪTĀJI

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 ¹	2012 ¹	2013	2014. gada 1. cet.
Bilances rādītāji										
Kredītiestāžu un ārvalstu kredītiestāžu filiāļu skaits	23	24	23	27	27	29	30	29	28	26
Aktīvu kopsumma (milj. eiro)	15 570	22 634	31 184	33 072	30 845.5	31 256.5	29 775.7	28 784.4	29 192.3	27 871.1
Kredītu īpatsvars aktīvos (%)	63.6	68.3	68.1	71.4	71.2	65.3	62.9	58.0	53.5	53.4
Noguldījumu īpatsvars pasīvos (%)	56.7	48.8	46.4	42.0	44.1	50.6	52.9	61.7	66.8	68.3
Saistību pret MFI īpatsvars pasīvos (%)	29.9	37.3	40.1	41.9	35.9	31.2	24.5	20.5	15.4	14.1
Kredītu un noguldījumu attiecība (%)	112.23	140.14	146.53	169.96	161.6	129.0	119.0	94.1	80.1	78.1
Pelnītspēja										
ROE (%) ²	26.4	25.6	24.2	3.6	-41.6	-19.7	-11.2	5.6	8.6	13.1
ROA (%) ³	2.1	2.1	2.0	0.3	-3.5	-1.6	-0.9	0.6	0.9	0.6
Izdevumu un ienākumu attiecība (%) ⁴	50.4	47.6	45.5	51.7	54.4	72.0	60.3	52.6	50.7	53.5
Peļņas marža (%) ⁵	48.0	53.0	53.7	11.6	-132.3	-77.2	-25.1	24.3	31.4	27.8
Kapitāla pietiekamība										
KPR (%)	10.1	10.2	11.1	11.8	14.6	14.6	17.4	17.6	18.9	-
Pirmā līmeņa kapitāla attiecība (%)	8.8	8.8	9.8	10.3	11.4	11.5	14.2	15.2	17.3	-
Likviditāte										
Likviditātes rādītājs (%) ⁶	52.3	51.1	55.7	52.8	62.8	67.9	63.9	59.8	64.4	63.5
Likvīdo aktīvu īpatsvars aktīvos (%) ⁷	26.7	23.9	25.0	21.6	21.1	27.3	27.4	32.3	36.5	36.2
Aktīvu kvalitāte										
Uzkrājumu nedrošajiem parādiem īpatsvars kredītportfelī (%)	0.7	0.5	0.5	1.9	8.6	11.3	11.5	8.0	6.1	6.1
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredītportfelī (%)	1.1	0.4	0.7	3.6	16.4	19.0	17.5	11.1	8.3	8.0

¹ 2011. un 2012. gada peļņitspējas, kapitāla pietiekamības un likviditātes rādītājos nav iekļauti *Allied Irish Banks Plc* Latvijas filiāles, AS "Latvijas Krājbanka" un AS "Parex banka" dati.

² Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējo kapitālu un rezervēm (rādītāja aprēķinā netiek iekļauti ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati).

³ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējiem aktīviem.

⁴ Izdevumu attiecība pret ienākumiem = (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana)/(tīrie procentu ienākumi + dividenžu ienākumi + neto komisijas naudas + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa vai zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + neto parastie ienākumi + pārdošanai pieejamo finanšu aktīvu vērtības samazinājuma korekcija) x 100.

⁵ Peļņas pirms nodokļiem un finansiālās darbības peļņas attiecība.

⁶ FKTK noteiktie likvīdie aktīvi (nauda kasē; tās prasības pret Latvijas Banku un maksāspējīgām kredītiestādēm, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, un noguldījumi ar citu termiņu, ja līgumā paredzēta iespēja izņemt tos pirms noteiktā termiņa; ieguldījumi finanšu instrumentos, ja tiem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus) nedrīkst būt mazāki par 30% no kredītiestāžu kārtējo saistību, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, kopsummas.

⁷ Likvīdie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu.

Pl.2. tabula

1. UN 2. GRUPAS KREDĪTIESTĀŽU DARBĪBAS RĀDĪTĀJI

	1. kredītiestāžu grupa ⁸					2014. gada 1. cet.	2. kredītiestāžu grupa ⁹					2014. gada 1. cet.
	2009	2010	2011 ¹⁰	2012 ¹⁰	2013		2009	2010	2011 ¹⁰	2012 ¹⁰	2013	
Bilances rādītāji												
Kredītiestāžu un ārvalstu kredītiestāžu filiāļu skaits	13	14	15	14	13	11	14	15	15	15	15	15
Aktīvu kopsumma (milj. eiro)	25 188.0	24 171.7	21 709.0	19 207.5	18 345.0	16 969.9	5 657.5	7 084.8	8 066.6	9 576.9	10 847.3	10 901.2
Kredītu īpatsvars aktīvos (%)	76.5	72.5	73.7	71.8	68.6	70.2	46.8	40.4	33.8	30.5	28.0	27.1
Noguldījumu īpatsvars pasīvos (%)	36.6	41.4	41.2	50.6	57.3	59.2	78.4	83.0	84.9	83.9	83.0	82.5
Saistību pret MFI īpatsvars pasīvos (%)	43.2	39.5	33.1	30.2	24.0	22.8	3.4	1.6	1.0	1.1	0.8	0.6
Kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma attiecība (%)	209.4	175.3	178.9	141.8	119.7	118.5	59.8	48.6	39.8	36.3	33.8	32.9
Pelnītspēja												
ROE (%) ¹¹	-55.4	-26.3	5.7	4.8	6.8	10.3	-3.3	-2.0	5.0	7.6	13.1	18.9
ROA (%) ¹²	-4.2	-1.9	0.5	0.6	0.8	0.0	-0.5	-0.2	0.4	0.6	1.0	1.5
Izdevumu un ienākumu attiecība (%) ¹³	53.7	76.5	55.0	51.6	50.5	55.9	56.5	62.3	57.7	54.6	51.0	50.8
Peļņas marža (%) ¹⁴	-173.7	-112.9	27.3	26.2	29.3	6.4	-11.2	-5.3	15.7	20.9	34.5	55.1
Kapitāla pietiekamība												
KPR (%)	14.1	14.5	18.1	17.9	19.7	-	16.3	15.0	15.6	17.1	17.7	-
Pirmā līmeņa kapitāla attiecība (%)	10.7	11.0	14.9	16.1	19.4	-	14.7	13.2	12.5	13.4	13.8	-
Likviditāte												
Likviditātes rādītājs (%) ¹⁵	60.9	65.6	56.0	50.6	51.9	-	66.4	71.3	73.4	69.8	77.7	-
Likvido aktīvu īpatsvars aktīvos (%) ¹⁶	16.7	21.6	19.8	22.9	25.6	23.3	41.1	47.2	48.2	51.2	54.8	56.2
Aktīvu kvalitāte												
Uzkrājumu nedrošajiem parādiem īpatsvars kredītportfelī (%)	8.9	11.7	12.1	8.0	5.8	5.7	6.8	8.9	8.6	8.1	7.4	7.5
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredītportfelī (%)	16.2	19.4	18.2	10.8	7.8	7.4	17.5	16.2	13.2	12.7	10.4	10.4

⁸ 1. kredītiestāžu grupa – kredītiestādes, kurās vairāk nekā 50% izsniegto kredītu un piesaisīto noguldījumu ir rezidentu kredīti un noguldījumi.

⁹ 2. kredītiestāžu grupa – pārējās kredītiestādes.

¹⁰ 2011. un 2012. gada peļņitspējas, kapitāla pietiekamības un likviditātes rādītājos nav iekļauti *Allied Irish Banks Plc* Latvijas filiāles, AS "Latvijas Krājbanka" un AS "Parex banka" dati.

¹¹ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējo kapitālu un rezervēm (rādītāja aprēķinā netiek iekļauti ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati).

¹² Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējiem aktīviem.

¹³ Izdevumu attiecība pret ienākumiem = (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana)/(tīrie procentu ienākumi + dividenžu ienākumi + neto komisijas naudas + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa vai zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + neto parastie ienākumi + pārdošanai pieejamo finanšu aktīvu vērtības samazinājuma korekcija) x 100.

¹⁴ Peļņas pirms nodokļiem un finansiālās darbības peļņas attiecība.

¹⁵ FKTK noteiktie likvidie aktīvi (nauda kasē; tās prasības pret Latvijas Banku un maksāspējīgām kredītiestādēm, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, un noguldījumi ar citu termiņu, ja līgumā paredzēta iespēja izņemt tos pirms noteiktā termiņa; ieguldījumi finanšu instrumentos, ja tiem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus) nedrīkst būt mazāki par 30% no kredītiestāžu kārtējo saistību, kuru atlikušais termiņš nepārsniedz 30 dienu, kopsummas.

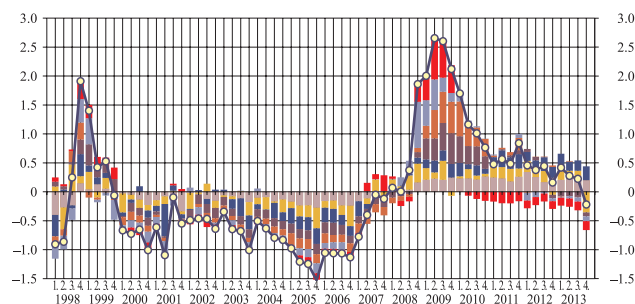
¹⁶ Likvidie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu.

Latvijas finanšu stresa indekss

Pl.1. attēls

FINANŠU STRESA INDEKSS

- Kredīti rezidentiem
- Rezidentu noguldījumi
- Starpbanku noguldījumi
- Valdības vērtspapīru peļņas līkņu starpība
- ROA
- Uzkrājumu norma
- 3 mēnešu RIGIBOR un EURIBOR starpība

Piezīme. Finanšu stresa indeksa vērtības salīdzinoši straujš samazinājums 2013. gada 4. ceturksnī (indekss saruka zem ilgtermiņa vidējā līmeņa) ir vienreizēja efekta rezultāts. To izraisīja netipiski liels rezidentu noguldījumu atlikuma pieaugums eiro ieviešanas procesa ietekmē (sk. arī 2.2. sadaļu).

Kredītiestāžu pelnītspēja un kapitalizācija

Pl.3. tabula

KREDĪTIESTĀŽU PAŠU KAPITĀLS, RISKĀ SVĒRTIE AKTĪVI, KAPITĀLA PRASĪBA UN KPR

(perioda beigās; milj. eiro)

	2011	2012	2013	Gada pārmaiņas (%)
Pašu kapitāls	2 713.3	2 722.9	2 769.2	1.7
Pirmā līmeņa kapitāls	2 215.0	2 358.0	2 532.0	7.4
Otrā līmeņa kapitāls	498.3	365.1	237.2	-35.0
Apmaksātais pamatkapitāls	2 320.0	2 426.7	2 447.6	0.9
Riska svērtie aktīvi	15 595.8	15 465.8	14 618.6	-5.5
KPR (%)	17.4	17.6	18.9	+1.3 procentu punkti
Pirmā līmeņa KPR (%)	14.2	15.2	17.3	+2.1 procentu punkti

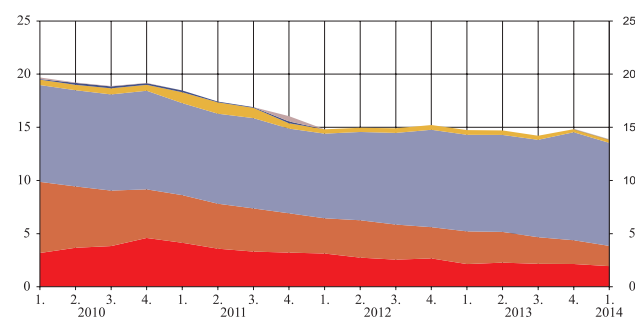
Finansējuma un likviditātes risks

Pl.2. attēls

1. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS FINANSĒJUMA STRUKTŪRA ATLIKUŠĀ TERMIŅĀ DALĪJUMĀ

(mljrd. eiro)

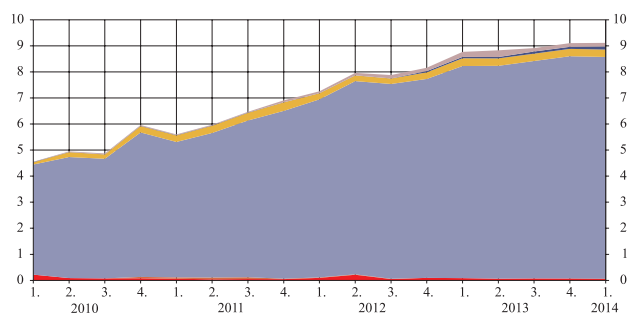
- Emitētie parāda vērtspapīri ar atlikušo termiņu ilgāku par 1 gadu
- Emitētie parāda vērtspapīri ar atlikušo termiņu līdz 1 gadam
- Privātā nefinanšu sektora noguldījumi ar termiņu ilgāku par 1 gadu
- Privātā nefinanšu sektora noguldījumi ar termiņu līdz 1 gadam
- Saistības pret kredītiestādēm ar termiņu ilgāku par 1 gadu
- Saistības pret kredītiestādēm ar termiņu līdz 1 gadam

Pl.3. attēls

2. KREDĪTIESTĀŽU GRUPAS FINANSĒJUMA STRUKTŪRA ATLIKUŠĀ TERMIŅĀ DALĪJUMĀ
(mljrd. eiro)

- Emitētie parāda vērtspapīri ar atlikušo termiņu ilgāku par 1 gadu
- Emitētie parāda vērtspapīri ar atlikušo termiņu līdz 1 gadam
- Privātā nefinanšu sektora noguldījumi ar termiņu ilgāku par 1 gadu
- Privātā nefinanšu sektora noguldījumi ar termiņu līdz 1 gadam
- Saistības pret kredītiestādēm ar termiņu ilgāku par 1 gadu
- Saistības pret kredītiestādēm ar termiņu līdz 1 gadam

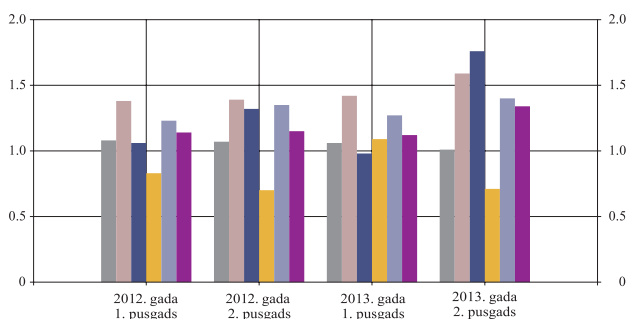

Tirgus risks

Pl.4. attēls

LATVIJAS KREDĪTIESTĀŽU PJA UN PJS ATTIECĪBA

- Līdz 1 mēn.
- 1–3 mēn.
- 3–6 mēn.
- 6–12 mēn.
- 1–5 gadi
- Ilgāk par 5 gadiem

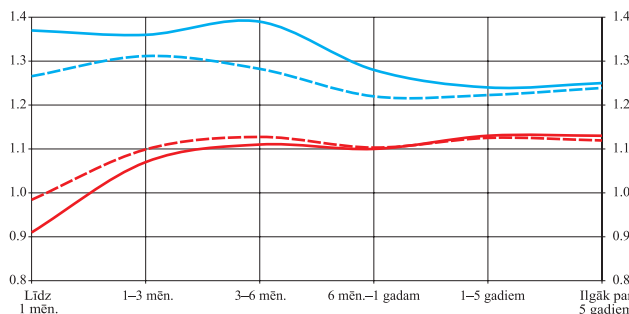

Piezīme. Izmantoti 2014. gada sākumā aktīvo kredītiestāžu dati, neietverot AS "UniCredit Bank", VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "GE Money Bank" ietekmi.

Pl.5. attēls

KREDĪTIESTĀŽU KUMULATĪVĀ PJA UN PJS ATTIECĪBA KREDĪTIESTĀŽU GRUPU DALĪJUMĀ

- 1. kredītiestāžu grupa; 2012. gada 2. pusgadā
- 1. kredītiestāžu grupa; 2013. gada 2. pusgadā
- 2. kredītiestāžu grupa; 2012. gada 2. pusgadā
- 2. kredītiestāžu grupa; 2013. gada 2. pusgadā

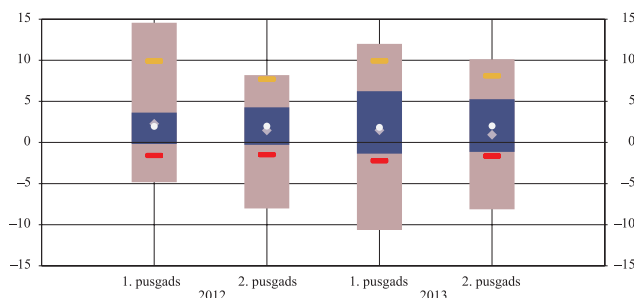

Piezīme. Izmantoti 2014. gada sākumā aktīvo kredītiestāžu dati, neietverot AS "UniCredit Bank", VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "GE Money Bank" ietekmi.

Pl.6. attēls

ĪSTERMIŅĀ JUTĪGUMA ANALĪZE: PROCENTU LIKMJU PIEAUGUMA PAR 200 BĀZES PUNKTIEM IETEKME UZ KREDĪTIESTĀŽU TĪRAJEM GADA PROCENTU IENĀKUMIEM
(% no pašu kapitāla)

- Minimuma un maksimuma diapazons
- Starpkvartīļu intervāls
- ◆ Mediāna
- Vidējais svērtais
- 90. percentile
- 10. percentile

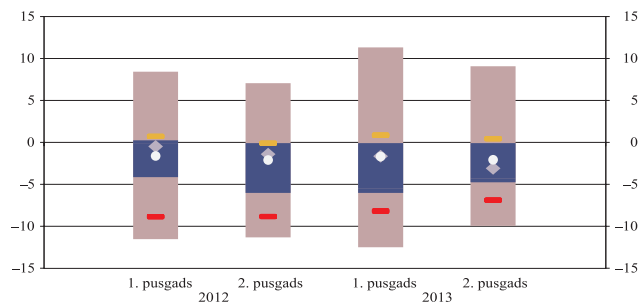

Piezīme. Izmantoti 2014. gada sākumā aktīvo kredītiestāžu dati, neietverot AS "UniCredit Bank", VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "GE Money Bank" ietekmi.

Pl.7. attēls

**ILGTERMIŅA JUTĪGUMA ANALĪZE:
PROCENTU LIKŅU PIEAUGUMA PAR
200 BĀZES PUNKTIEM IETEKME
UZ KREDĪTIESTĀŽU EKONOMISKO
VĒRTĪBU**
(% no pašu kapitāla)

- Minimāla un maksimāla diapazons
- Starpkvartīļu intervāls
- ◆ Medžiāna
- Vidējais svērtais
- 90. procentile
- 10. procentile

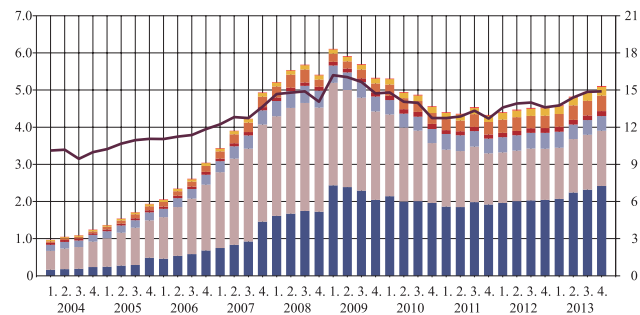
Piezīme. Izmantoti 2014. gada sākumā aktīvo kredītiestāžu dati, neietverot AS "UniCredit Bank", VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" un AS "GE Money Bank" ietekmi.

NFS attīstība

Pl.8. attēls

**NFS APAKŠSEKTORU AKTĪVI UN NFS
ĪPATSVARŠ**
(mljrd. eiro)

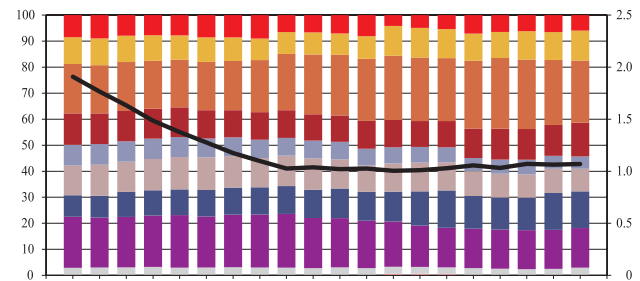
- Krājaizdevu sabiedrības
- Privātie pensiju fondi
- Ieguldījumu fondi
- Dzīvības apdrošināšanas sabiedrības
- Nedzīvības apdrošināšanas sabiedrības
- Līzings sabiedrības
- CFS
- NFS īpatsvars (%; labā ass)

Pl.9. attēls

**LĪZINGA SABIEDRĪBU FINANŠU LĪZINGA
PORTFEĻA ATLIKUMS TAUTSAIMNIECĪBAS
NOZARU DALĪJUMĀ**
(mljrd. eiro; īpatsvars, %)

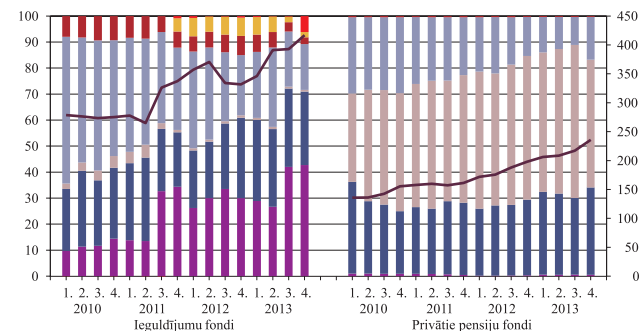
- Citi
- Sabiedriskie, sociālie un individuālie pakalpojumi
- Transports un uzglabāšana
- Tirdzniecība
- Būvniecība
- Apstrādes rūpniecība
- Lauksaimniecība, medicīna, mežsaimniecība un zivsaimniecība
- Mājsaimniecības
- Valdība
- Finanšu iestādes

Pl.10. attēls

**IEGULDĪJUMU FONDU UN PRIVĀTO
PENSĪJU FONDU IEGULDĪJUMU
PORTFELIS UN TĀ STRUKTŪRA**
(%)

- Citi
- Aizdevumi
- Ieguldījumu īpašums
- Noguldījumi un prasības uz pieprasījumu pret kredītiestādēm
- Ieguldījumu fondu ieguldījumu apliecības
- Parāda vērtspapīri un citi vērtspapīri ar fiksētu ienākumu
- Akcijas un citi vērtspapīri ar nefiksētu ienākumu
- Ieguldījumu portfelis (mlj. eiro; labā ass)

2. pielikums

JAUNAJĀ CRD IV/CRR NORMATĪVO AKTU PAKETĒ NOTEIKTĀS KAPITĀLA PRASĪBAS

Eiropas Parlaments un Padome 2013. gada 26. jūnijā pieņēma kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību uzraudzības prasības regulējošos dokumentus (publicēti Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī 27. jūnijā):

1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regula (ES) Nr. 575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr. 648/2012 (tālāk tekstā – CRR);

2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Direktīva 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK (tālāk tekstā – CRD IV).

CRD IV/CRR normatīvo aktu pakete nosaka gan obligātās minimālās kapitāla prasības kredītiestādēm, gan arī papildu kapitāla rezervju prasības (tās papildina uzraugu rīcībā jau esošos otrā pīlāra instrumentus), ko atbildīgās valstu iestādes var lietot, lai mazinātu riskus finanšu sistēmā. Daļa no papildu kapitāla prasībām ES valstīm jānosaka to kredītiestādēm obligāti, bet daļu iespējams noteikt pēc savas iniciatīvas. CRR ir tieši piemērojams normatīvais akts, kas stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī. Savukārt CRD IV prasības ES valstīm jātransponē valsts normatīvajos aktos, un Latvijā tās ir transponētas Kredītiestāžu likumā un Finanšu instrumentu tirgus likumā. CRD IV nosaka, ka papildu kapitāla rezervju prasības nacionālajā līmenī var noteikt ES valsts kompetentā iestāde (Latvijā – FKTK) vai cita ES valsts norīkotā atbildīgā iestāde (*designated authority*). Attiecībā uz visām papildu kapitāla rezervju prasībām par atbildīgo iestādi Latvijā noteikta FKTK.

Minimālās kapitāla prasības ir vienotas visā ES, un tās veido¹ 8.0% pašu kapitāls no RSA, 6% pirmā līmeņa kapitāls no RSA un 4.5% pirmā līmeņa pamata kapitāls no RSA. Grafisks kopsavilkums kapitāla prasībām, kas izriet no CRD IV/CRR normatīvo aktu paketes, sniegts P2.1. attēlā.

P2.1. attēls

CRD IV/CRR NORMATĪVO AKTU PAKETĒ IETVERTĀS KAPITĀLA PRASĪBAS

<i>Kapitāla rezerve, kas uzturēta pēc pašas kredītiestādes ieskatiem</i>	1–2%	}	<i>Cits papildu kapitāls</i>
<i>Rezerves saskaņā ar Bāzeles III otro pīlāru</i>	0–2%		
<i>GSII kapitāla rezerve (obligāta), OSII kapitāla rezerve (pēc ES valsts iniciatīvas) un/ vai sistēmiskā riska kapitāla rezerve (pēc ES valsts iniciatīvas)</i>	0–5%	}	<i>Papildu kapitāla rezerves</i>
<i>Pretcikliskā kapitāla rezerve (obligāta)</i>	0–2.5%*		
<i>Kapitāla saglabāšanas rezerve (obligāta)</i>	2.5%		
<i>Otrā līmeņa kapitāls</i>	2%	}	<i>Minimālais pašu kapitāls</i>
<i>Papildu pirmā līmeņa kapitāls</i>	1.5%		
<i>Pirmā līmeņa pamata kapitāls</i>	4.5%		

* Iespējams noteikt arī augstāku pretciklisko kapitāla rezervi.

¹ CRR 92. pants.

Papildu kapitāla rezervju prasības

1. Kapitāla saglabāšanas rezerve²

Kapitāla saglabāšanas rezerve ir obligāti lietojams instruments un veido 2.5% no RSA. Prasība kredītiestādēm jānodrošina ar pirmā līmeņa pamata kapitālu. Prasības mērķis ir izveidot kapitāla rezerves periodos, kad nav stresa, lai satricinājuma gadījumā kredītiestādes spētu vieglāk absorbēt radušos zaudējumus. Prasība uzturēt kapitāla saglabāšanas rezervi Latvijā ir spēkā no 2014. gada 28. maija.

2. Pretcikliskā kapitāla rezerve³

Pretcikliskā kapitāla rezerve arī ir obligāti lietojams instruments, un tā jāizpilda ar pirmā līmeņa pamata kapitālu. Prasības mērķis ir, ņemot vērā makrofinansiālās vides situāciju (kreditēšanas ciklu un riskus, kurus izraisa pārmērīgs kredītu pieaugums ES valstī), stiprināt kredītiestāžu noturīgumu pret nākotnes zaudējumiem. ES valsts noteiktā atbildīgā iestāde ir atbildīga par pretcikliskās kapitāla rezerves likmes noteikšanu riska darījumiem šajā valstī, ņemot vērā kredīta atlikuma attiecības pret IKP dinamiku un tās novirzi no ilgtermiņa tendences un citus rādītājus saskaņā ar ESRK vadlīnijām (t.sk. par aprēķināšanas metodoloģiju). Prasība ir robežās no 0% līdz 2.5% ar tiesībām atbildīgajai iestādei noteikt prasību, kas pārsniedz 2.5%. Prasība jāpārreķina katru ceturksni, tā jāpublicē un jāpaziņo ESRK. Individuālā pretcikliskās kapitāla rezerves prasība katrai kredītiestādei ir mainīgs lielums, kas izteikts procentos no RSA, ņemot vērā kredītiestādes riska darījumu ģeogrāfisko sadalījumu. Saskaņā ar Kredītiestāžu likumu instruments būs spēkā ar 2016. gadu. Plānots, ka FKTK pirmo paziņojumu par pretcikliskās kapitāla rezerves likmi sniegs 2014. gada beigās vai 2015. gada sākumā, un tā kredītiestādēm būs saistoša gadu pēc paziņošanas brīža.

3. Prasība ES valstīm noteikt kredītiestādēm **GSII un OSII kapitāla rezervi⁴** attiecināma uz GSII vai OSII, kas licencēta ES valsts jurisdikcijā. Gan GSII, gan arī OSII kapitāla prasība kredītiestādēm jāizpilda ar pirmā līmeņa pamata kapitālu.

Katrai GSII konsolidētā līmenī jāizpilda GSII kapitāla rezerves prasība (1.0–3.5% no RSA), ko nosaka GSII apakš kategorija. EBI līdz 2014. gada 30. jūnijam EK jāiesniedz regulējošo standartu projekts, kas ietvers detalizētu metodoloģiju GSII identificēšanai.

Kompetentā vai atbildīgā iestāde var pieprasīt, lai OSII konsolidētā, subkonsolidētā vai solo līmenī uztur OSII kapitāla rezervi, kas nepārsniedz 2.0% no RSA. Atšķirībā no GSII kapitāla rezerves OSII kapitāla rezerve nav obligāti lietojams instruments, bet var tikt aktivizēts pēc atbildīgās iestādes uzskatiem. Tomēr sistēmiski nozīmīgu iestāžu saraksts jāizveido obligāti. Iestādes sistēmisko nozīmīgumu novērtē, pamatojoties uz vismaz vienu no šādiem kritērijiem: a) lielums; b) nozīmīgums ES vai attiecīgās ES valsts tautsaimniecībā; c) pārrobežu darbības nozīmība; d) attiecīgās iestādes vai grupas savstarpējā sasaiste ar finanšu sistēmu. EBI, konsultējoties ar ESRK, līdz 2015. gada 1. janvārim jāpublicē vadlīnijas par kritērijiem, lai attiecībā uz OSII novērtēšanu noteiktu šā punkta piemērošanas nosacījumus. Saskaņā ar Kredītiestāžu likumu instruments būs spēkā ar 2016. gadu. Atbildīgajai iestādei sistēmiski nozīmīgu iestāžu saraksts jāpārskata vismaz vienu reizi gadā un jāpaziņo šo iestāžu nosaukumi EK, ESRK un EBI, kā arī tie jāpublicē.

4. Sistēmiskā riska kapitāla rezerve⁵

Sistēmiskā riska kapitāla rezerves mērķis ir mazināt ilgtermiņa necikliskos sistēmiskos vai makrouzraudzības riskus, kuri nav aptverti citās CRD IV/CRR paketes prasībās. Šī nav obligāta prasība, un to var noteikt kredītiestāžu sektoram kopumā, atsevišķu institūciju grupai vai atsevišķiem riska darījumiem. ES valstis pašas var noteikt prasību, kas nepārsniedz 3.0%, bet tām jālūdz EK viedoklis, ja prasība tiek noteikta 3.0–5.0% apmērā. Prasību virs 5.0% var noteikt tikai ar EK lēmumu. Ja riski, uz ko attiecināta sistēmiskā

² CRD IV 129. pants.

³ CRD IV 130. pants un 136.–140. pants.

⁴ CRD IV 131. pants.

⁵ CRD IV 133. un 134. pants.

riska rezerve un GSII vai OSII rezerve, pārklājas, kredītiestādei jāuztur augstākā no abām prasībām. Saskaņā ar Kredītiestāžu likumu instruments būs spēkā ar 2015. gadu.

5. CRR 458. pants sniedz ES valstīm iespēju uz laiku noteikt **stingrākas nacionālās minimālās prasības**, ja finanšu sistēmas makrouzraudzības vai sistēmisko risku līmenī tiek konstatētas pārmaiņas, kurām var būt nopietna negatīva ietekme uz attiecīgās valsts finanšu sistēmu un reālo tautsaimniecību. Stingrākās prasības var ietvert KPR, riska svarus ar mērķi mazināt aktīvu cenu burbuļu veidošanos mājokļu un komerciālā nekustamā īpašuma tirgū, lielo riska darījumu ierobežojumus, ierobežojumus darījumiem ar finanšu iestādēm, paaugstinātas kapitāla saglabāšanas rezerves prasības, likviditātes prasības un informācijas atklāšanas prasības. CRR 458. pantā minētos instrumentus var lietot tikai tad, ja ES valsts var argumentēt, ka neviens no pārējiem otrā pīlāra vai CRD IV piedāvātajiem papildu instrumentiem nav efektīvs vai nevar būt efektīvs konkrēta sistēmiskā riska mazināšanai. Stingrāku nacionālo prasību noteikšana pirmā pīlāra ietvaros saskaņojama ar Eiropas Parlamentu, Eiropas Padomi, EK, ESRK un EBI. Galīgo lēmumu par stingrāku nacionālo minimālo prasību noteikšanu pieņem Eiropas Padome. Latvijā atbildīgā iestāde par CRR 458. panta izpildi ir FKTK.

Uz vēsturisko laikrindu balstīts precīkliskās kapitāla rezerves aprēķins

Nosakot precīkliskās kapitāla rezerves prasības apmēru rezidentiem izsniegtajiem kredītiem, atbildīgajai institūcijai jāņem vērā privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikuma un IKP pieauguma dinamika, kā arī citi nozīmīgi faktori un ESRK izdotās vadlīnijas. Vairāku pētījumu rezultāti liecina, ka privātajam sektoram izsniegto kredītu atlikuma un IKP pieauguma dinamikas attiecība (BBUK piedāvātā metodoloģija rezervju prasības palielināšanas nepieciešamības noteikšanai) starptautiskā mērogā ir labākais rādītājs pārmērīgas kreditēšanas noteikšanai. Vienlaikus, ņemot vērā katras atsevišķas valsts specifiku, šo rādītāju iespējams uzlabot, papildus izmantojot arī citus rādītājus.

Saskaņā ar BBUK piedāvāto metodoloģiju kapitāla rezervi nosaka atbilstoši kredītu atlikuma un IKP attiecības novirzei no ilgtermiņa tendences (*long term trend*). Rezerve tiek noteikta, ja šī novirze pārsniedz 2 procentu punktus un sasniedz 2.5%, ja novirze no ilgtermiņa tendences ir lielāka par 10 procentu punktiem. Lai aprēķinātu ilgtermiņa tendenci, BBUK iesaka izmantot t.s. vienkāršo⁶ Hodrika–Preskota filtru ar gludinošā parametra vērtību⁷ $\lambda = 400\,000$. Jāatzīmē, ka tendences novērtējums (un līdz ar to arī rezerves lielums) ir būtiski atkarīgs no datu sākumpunkta. Šī iezīme īpaši raksturīga daudzām jaunākām ES valstīm un saistīta ar īso laika periodu tendences novērtēšanai un šo valstu tautsaimniecības strukturālām pārmaiņām.

P2.2. attēlā redzami aprēķina rezultāti⁸, kāds būtu bijis precīkliskās kapitāla rezerves prasības apmērs Latvijā, ja šāda prasība būtu noteikta jau ar 1997. gadu. Aprēķinā tika izmantoti kredītu atlikuma un IKP attiecības dati, sākot ar 1996. gada 1. ceturksni. Simulācijas rezultāti liecina, ka prasība nelielā apmērā būtu tikusi noteikta jau 2002. gada vidū, tad strauji pieaugtu, bet maksimumu (5.49%) sasniegtu 2006. gada 4. ceturksnī. Korektai simulācijas rezultātu interpretācijai jāņem vērā kredītiestāžu sektora struktūra, kurā dominē ES banku meitas kredītiestādes, un institucionālais ietvars. Pēc Latvijas pievienošanās ES darbojas finanšu iestāžu dibināšanas brīvības un pakalpojumu sniegšanas brīvības principi. P2.2. attēls labi ilustrē starptautiskās koordinācijas nepieciešamību precīkliskās kapitāla rezerves prasības piemērošanā. Pastāvot šādai prasībai, laika posmā no 2005. gada līdz 2007. gadam kredītiestādēm Latvijā nāktos piemērot attēlā redzamo rezervju prasību pilnā apmērā, bet kredītiestādēm ārvalstīs vai to filiālēm Latvijā prasība nevarētu pārsniegt 2.5%. Visticamāk, kreditēšanas apjoms un temps būtiski nemainītos,

⁶ Lai aprēķinātu tendenci, tiek izmantota tikai informācija, kas pieejama līdz laika momentam t.

⁷ Jo lielāks parametrs λ , jo gludāks tendences novērtējums. $\lambda = 400\,000$ atbilst finanšu ciklam, kas ir 3–4 reizes ilgāks par ekonomiskās attīstības ciklu.

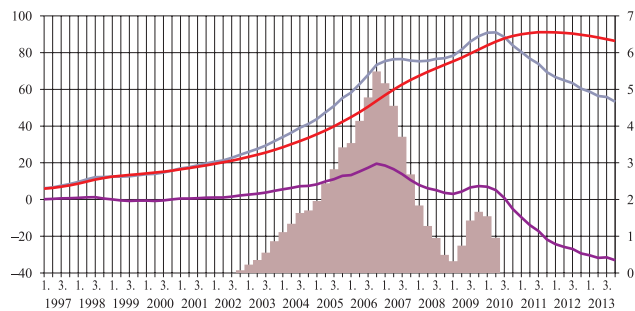
⁸ Aprēķins ir teorētisks. Tas veikts, izmantojot tikai BBUK publicēto metodoloģiju "Countercyclical capital buffer proposal", kas balstās uz izsniegto kredītu atlikuma un IKP izaugsmes dinamikas attiecību. Praksē tiktu ņemti vērā arī citi būtiski faktori. Aprēķinā nav ņemta vērā iespējamība, ka augstāku kapitāla prasību rezultātā varētu palielināties izsniegto kredītu procentu likmes, tādējādi izraisot izsniegto kredītu atlikuma samazināšanos.

bet notiktu tirgus pārdale no Latvijā licencētām kredītiestādēm par labu ES valstu banku filiālēm un pakalpojumu sniedzējiem no EEZ un, iespējams, ES banku meitas kredītiestādes mainītu savu statusu uz filiāli, kuras uzraudzību FKTK ir pilnvarota veikt tikai ierobežotā jautājumu lokā. Vienlaikus, ja tiktu piemērota prasība uzturēt pretciklisko kapitāla rezervi, kredītiestādes būtu labāk kapitalizētas un spētu vieglāk absorbēt zaudējumus krīzes laikā. Kopumā vēsturiskie dati liecina par to, ka BBUK piedāvātā metodoloģija ir piemērota situācijai Latvijā – pamatojoties uz to, pretcikliskās kapitāla rezerves prasība tiktu palielināta tajos laika periodos, kad tika novērota visstraujākā kreditēšanas izaugsme un kredītiestāžu uzturētā papildu pirmā līmeņa kapitāla samazināšanās.

P2.2. attēls

**PRETCIKLISKĀS KAPITĀLA REZERVES
APRĒĶINS LAIKRINDAI NO 1997. GADA
(%)**

- Pretcikliskās kapitāla rezerves likme
(% no RSA; labā ass)
- Kredītu/IKP attiecība (%)
- Kredītu/IKP attiecības tendence (%)
- Novirze no tendences (procentu punktos)

3. pielikums

BBUK UN EBI PRIEKŠLIKUMI PAR SVIRAS RĀDĪTĀJU UN LIKVIDITĀTES RĀDĪTĀJIEM

Jaunie starptautiskie kredītiestāžu darbību regulējošie standarti (Bāzele III) tika sagatavoti, reaģējot uz regulējošo prasību nepilnībām, ko skaidri parādīja 2008. gada globālā finanšu krīze, kuras laikā kredītiestāžu pašu kapitāla kvalitāte, kā arī pašu kapitāla un likviditātes līmenis nebija pietiekami stipri sistēmisku šoku pārvarēšanai. Tāpēc Bāzelē III tika noteikti ne tikai stingrāki kapitāla pietiekamības kvalitatīvie un kvantitatīvie standarti un precīzāki elementi, bet arī no jauna ieviesti kvantitatīvi minimālie likviditātes standarti, lai uzlabotu finansējuma piesaistes un likviditātes riska pārvaldīšanu.

Lai Bāzeles III standartus ieviestu ES, tika pieņemta CRD IV, kas jātransponē ES valstu normatīvajos aktos, un CRR, kas ir tieši piemērojams normatīvais akts, kurš stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī. Atsevišķas CRD IV/CRR normas tiks ieviestas pakāpeniski līdz 2019. gadam. Vienlaikus jāatzīmē, ka CRD IV prasības vairākās ES valstīs vēl nav ieviestas, jo likumdošanas process izrādījās ilgāks, nekā sākumā paredzēts. CRD IV/CRR veido pamatu t.s. vienoto noteikumu kopumam, kura mērķis ir nodrošināt vienotu vai saskaņotu prudenciālo noteikumu kopumu, kuri būs jāievēro bankām visā ES. EBI ir ļoti nozīmīga loma Bāzeles III standartu ieviešanai ES, jo EBI gan sniedza tehnisko ekspertīzi ES institūcijām normatīvo aktu izstrādes procesā, gan arī pašlaik ir pilnvarota izstrādāt vairākus priekšlikumus, vadlīnijas un ziņojumus CRD IV/CRR normatīvo aktu paketes ieviešanai, pamatojoties uz kuriem EK pieņems deleģētos tiesību aktus, kas papildinās CRD IV/CRR prasības.

Bāzeles III standarti paredz starptautiski ieviest šādus jaunus rādītājus:

– sviras rādītāju (*leverage ratio*), ko aprēķina, dalot pirmā līmeņa kapitālu ar riska nesvērto darījumu kopsummu (t.sk. ārpusbilances darījumi). Tādējādi šis rādītājs nepakļausies riska korekcijām un darbosies kā KPR papildinošs rādītājs. Šis rādītājs ir samērā vienkāršs, un tas nodrošinās papildu aizsardzību pret riskiem, kas saistīti ar sarežģītu modeļu izmantošanu kapitāla prasību aprēķinā un novērtēšanas kļūdām. Šā rādītāja minimālais līmenis nedrīkstēs būt zemāks par 3%;

– LSK, ko aprēķina kā bankas augstas kvalitātes likvīdo aktīvu un modelētās neto naudas aizplūdes nākamo 30 dienu periodā¹ attiecību un kas nosaka minimālo summu, kuru bankām nepieciešams glabāt neapgrūtinātos augstas kvalitātes likvīdos aktīvos, lai segtu neto naudas aizplūdi noteiktā 30 dienu ilgā stresa testa scenārijā. LSK ir īstermiņa likviditātes rādītājs, kas paredzēts īstermiņa likviditātes bufera nodrošināšanai negaidīta īstermiņa finansējuma (līdz 30 dienām) aizplūšanas gadījumā. Šis rādītājs nedrīkstēs būt zemāks par 1;

– SFK, ko aprēķina kā attiecību starp pieejamo stabilo finansējumu² un nepieciešamo stabilo finansējumu³. SFK nosaka minimālo stabilā finansējuma summu, kas nepieciešama, ņemot vērā bankas aktīvu vai darbības raksturu. Šis koeficients būs ilgtermiņa likviditātes rādītājs, kurš ierobežos kredītiestāžu iespējas finansēt ilgtermiņa aktīvus ar īstermiņa finanšu resursiem. SFK nedrīkstēs būt zemāks par 1.

ES bankām, sākot ar 2015. gadu, būs jāievēro LSK, bet tā aprēķina metodika tiks noteikta ar speciālu EK deleģēto tiesību aktu. SFK un sviras rādītājs bankām pašlaik jāaprēķina un jāiesniedz attiecīgās ES valsts uzraudzības iestādei tikai informatīviem mērķiem. Paredzēts, ka bankām būs jāievēro sviras rādītājs un SFK, sākot ar 2018. gada 1. janvāri.

¹ Neto naudas aizplūdes aprēķinā izmanto naudas aizplūdi pilnā apjomā, bet naudas ieplūdes aprēķinā iekļauj apjomā, kas nepārsniedz 75% no naudas aizplūdes apjoma.

² Pieejamo stabilo finansējumu veido kapitāls un piesaistītie ilgtermiņa finanšu resursi pilnā apjomā, kā arī daļēji pieprasījuma noguldījumi un cits īstermiņa finansējums ar katras piesaistītā finansējuma kategorijas stabilitātei atbilstošiem svāriem.

³ Nepieciešamo stabilo finansējumu nosaka aktīvu apjoms, kuriem atbilstoši riska kategorijām tiek noteikti riska svāri, kādā apjomā šie aktīvi jāsedz ar pieejamo stabilo finansējumu.

Bāzeles III standartos noteikto sviras rādītāju ar 2015. gada janvāri kredītiestādēm konsolidētajā līmenī jāsāk publicēt arī finanšu pārskatos. 2013. gada jūnijā BBUK publicēja apspriešanai detalizēto rādītāja aprēķināšanas metodoloģiju, kurā tika striktāk definēti darījumi ar atvasinātajiem instrumentiem un ierobežota finansēšanas darījumu ar vērtspapīriem savstarpējais ieskaits (*netting*). Pašlaik notiek plašas diskusijas ar nozari par rādītāja aprēķinā iekļaujamiem komponentiem, un šīs diskusijas visdrīzāk noslēgsies tikai 2017. gadā, kad BBUK būs jānāk klajā ar galīgo rādītāja aprēķina metodoloģiju.

BBUK izstrādātā LSK aprēķina metodoloģija tika nodota publiskai apspriešanai 2013. gada janvārī. EBI 2013. gada beigās publicēja viedokli par LSK aprēķinu, iesaistoties EK deleģēto tiesību aktu izstrādē⁴. Savukārt EK LSK aprēķina galīgās definīcijas plāno pieņemt līdz 2014. gada jūnijam, lai LSK varētu stāties spēkā 2015. gadā, kad tas būs jāizpilda vismaz 60% apjomā, līdz 2018. gadam sasniedzot 100% izpildi. Pirmajā EBI publicētajā ziņojumā par LSK ietekmi uz finanšu stabilitāti ES EBI secināja, ka kopumā BBUK piedāvātais LSK aprēķins ir piemērots ES valstu bankām. Otrajā ziņojumā par īpaši augstas kvalitātes likvīdo aktīvu un augstas kvalitātes likvīdo aktīvu definīciju rekomendē īpaši augstas kvalitātes likvīdajos aktīvos iekļaut visas obligācijas, kuras emitējušas vai kuru emisiju garantējušas EEZ valstis vai to centrālās bankas nacionālā valūtā, kā arī emitējušas vai emisiju garantējušas pārvalstiskas organizācijas (*supranational institutions*). Taču šajā kategorijā iesaka neiekļaut nodrošinātās obligācijas (*covered bonds*). Savukārt augstas kvalitātes likvīdajos aktīvos papildus varētu iekļaut nodrošinātās obligācijas, uzņēmumu obligācijas, ar mājokļa hipotēku nodrošinātos parāda vērtspapīrus (*residential mortgage-backed securities*), obligācijas, kuras emitējušas vietējās pašvaldības, un kapitāla vērtspapīrus ar augstu likviditāti un kredītu kvalitātes kategoriju.

2014. gada janvārī BBUK piedāvāja paplašināt SFK pieejamā stabilā finansējuma tvērumu ar operacionālajiem noguldījumiem, finansējumu ar termiņu līdz 1 gadam neatkarīgi no nodrošinājuma un pārējiem pasīviem ar termiņu no 6 mēnešiem līdz 1 gadam. Savukārt nepieciešamā stabilā finansējuma aprēķinā piedāvāta lielāka savietojamība ar LSK augsti likvīdo aktīvu definīciju, zemāks īpatsvars neapgrūtinājumiem kredītiem mājāsaimniecībām un nelieliem uzņēmumiem ar mazākiem riska svāriem par 35% un vairākiem aktīviem ar riska svāriem lielākiem par 35%, bet augstāks nepieciešamais stabilais finansējums kredītiem nebanku finanšu institūcijām un vērtspapīriem, kas neatbilst augstas kvalitātes likvīdo aktīvu definīcijai, augstas kvalitātes likvīdiem aktīviem, kuri ir apgrūtināti no 6 mēnešiem līdz 1 gadam, un starpbanku darījumiem ar termiņu no 6 mēnešiem līdz 1 gadam. Šīs piedāvātās pārmaiņas atvieglos kredītiestādēm SFK izpildi. BBUK priekšlikums par SFK aprēķinu bija nodots publiskai apspriešanai līdz 2014. gada 11. aprīlim, un jebkurš varēja iesniegt ieteikumus un iebildumus.⁵

⁴ <http://www.eba.europa.eu/-/eba-publishes-reports-on-liquidity>.

⁵ <http://www.bis.org/publ/bcbs271.pdf>.

4. pielikums

BANKU SAVIENĪBAS GALVENIE ELEMENTI UN IEGUVUMI NO DALĪBAS BANKU SAVIENĪBĀ

Banku savienības pirmo divu elementu – VUM un vienotā regulējošo prasību kopuma (*single rule book*) – ieviešanas uzsākšana iezīmē būtiskas strukturālās pārmaiņas Eiropas banku sektora uzraudzības institucionālajā vidē un īstenošanā un kredītiestāžu darbības regulējumā. Euro zonas valstu centrālās bankas un kompetentās iestādes darbosies vienotā sistēmā ar ECB, īstenojot kredītiestāžu mikrouzraudzības un makrouzraudzības funkcijas. Vadošā loma šajā sistēmā paredzēta ECB. Noteikts, ka 2015. gadā VNM papildinās VUM, stiprinot banku savienību.

Nesenā globālā finanšu krīze uzskatāmi parādīja, ka pašreizējā straujas kredītiestāžu pārrobežu aktivitātes paplašināšanas laikmetā vecās nacionāli segmentētās un pārsvarā uz individuālo kredītiestāžu risku novērtēšanu orientētās uzraudzības sistēmas vietā jāradā jauna visaptveroša un kompleksa Eiropas kredītiestāžu uzraudzības un krīzes vadības sistēma. 2012. gadā eiro zonas valstu līderi vienojās par nepieciešamību pārraut negatīvo atgriezenisko saiti, kas izveidojusies starp kredītiestādēm un valdībām, un atjaunot uzticēšanos Eiropas kredītiestādēm. Šajā kontekstā Eiropas banku savienības izveide tika atzīta par galveno prioritāti.

Banku savienības projekts tika uzsākts 2012. gada jūnijā, kad Eiropadomes priekšsēdētājs sadarbībā ar EK priekšsēdētāju, ECB prezidentu un Eiropas grupas prezidentu sagatavoja ziņojumu ar redzējumu par tādu EMS nākotni, kas nodrošinātu ilgtermiņa stabilitāti un labklājību. Ziņojumā tika piedāvāta EMS arhitektūra, kas balstīta uz četriem stūrakmeņiem: integrētu finanšu sistēmu (banku savienību), integrētu budžeta sistēmu, integrētu ekonomiskās politikas sistēmu un stiprinātu demokrātisko leģitimitāti un atbildību. Ziņojumā tika paredzēts, ka šāda EMS arhitektūra tiks izveidota 10 gadu laikā.

Banku savienība ir saistoša visām eiro zonas valstīm, bet atvērta arī citām ES valstīm. Banku savienību paredzēts balstīt uz trim pilāriem: VUM, VNM un Eiropas noguldījumu garantiju sistēmu, kuru gan pašreizējā banku savienības modelī nav paredzēts apvienot. Minētie trīs pilāri kopā ar vienoto regulējošo prasību kopumu un finanšu atbalstiem (*back-stops*) ir galvenie banku savienību veidojošie elementi.

Pašlaik notiek intensīvs VUM ieviešanas darbs. VUM ietvaros ECB sadarbībā ar nacionālajām kompetentajām iestādēm veiks kredītiestāžu mikrouzraudzību un pildīs arī noteiktas makrouzraudzības funkcijas. Paredzēts, ka aptuveni 130¹ eiro zonas kredītiestāžu grupas, kas būs noteiktas par sistēmiski nozīmīgām, nonāks tiešā ECB uzraudzībā. Pārējo eiro zonas kredītiestāžu tiešo uzraudzību veiks attiecīgo ES valstu nacionālās kompetentās iestādes, bet ECB veiks šo kredītiestāžu netiešo uzraudzību, kā arī ECB būs tiesības jebkurā brīdī pārņemt netieši uzraugāmo kredītiestāžu uzraudzību.

ECB mikrouzraudzības jomā noteiktas plašas pilnvaras, t.sk. kredītiestāžu darbības licences izsniegšana un anulēšana, sankciju noteikšana, pārbažu veikšana un krīzes vadības pasākumu piemērošana. Makrouzraudzības jomā ECB varēs iebilst pret ES valstu noteiktajām kapitāla rezervju prasībām. Ja ECB uzskatīs par nepieciešamu, tā varēs piemērot augstākas kapitāla rezervju prasības par attiecīgi nacionāli noteiktajām prasībām.

Pirms mikrouzraudzības uzsākšanas pašlaik ECB sadarbībā ar ES valstu kompetentajām iestādēm veic kredītiestāžu visaptverošo novērtējumu, kura ietvaros tiek veikts uzraudzības risku novērtējums, aktīvu kvalitātes pārbaude un stresa testi kredītiestādēm, kuras paredzēts pakļaut tiešai ECB uzraudzībai. Visaptverošā kredītiestāžu novērtējuma galvenie mērķi ir kredītiestāžu bilanču caurredzamības uzlabošana, nepieciešamo korekciju veikšana, balstoties uz kredītiestāžu aktīvu kvalitātes pārbaudes rezultātiem,

¹ Avots: SSM *Quarterly Report. Progress in the operational implementation of the Single Supervisory Mechanism Regulation*. ECB, 2014/2. Minētais skaits ir aptuvena aplēse. Veicot kredītiestāžu nozīmīguma galavērtējumu, ECB noteiks to kredītiestāžu sarakstu, kuras tā tieši uzraudzīs.

un uzticēšanās Eiropas kredītiestādēm stiprināšana. ECB uzsāks kredītiestāžu uzraudzību 2014. gada 4. novembrī.

ES valstu sarunas par VNM – banku savienības otrā pilāra – izveidi bija daudz sarežģītākas nekā VUM gadījumā, jo ES līgumos pašlaik nav paredzēta ES institūcija, kas varētu uzņemties centralizētu noregulējuma lēmumu pieņemšanu. Papildu grūtības radīja dažādi viedokļi par banku savienības ES valstu vienotā noregulējuma fonda izveides principiem. VNM izveide balstīta uz BRRD paredzētajiem noregulējuma instrumentiem, to lietošanas principiem un noregulējuma finansēšanas mehānismiem, t.sk. iekšējās rekaptalizācijas instrumentu (*bail-in*), kas visām ES valstīm jāievieš normatīvajos aktos līdz 2016. gada 1. janvārim. Izstrādājot minēto direktīvu, viens no galvenajiem principiem bija finanšu grūtībās nonākošo kredītiestāžu problēmu risināšana ar kredītiestāžu sektora finansējumu un, ja neveidojas draudi finanšu stabilitātei, ar kredītiestāžu maksātnespējas procedūrām, vienlaikus līdz minimumam samazinot iespējamu nodokļu maksātāju līdzekļu izmantošanu.

Lai izveidotu VNM banku savienības valstīs, ES likumdošanas procesa ietvaros tika izstrādāts un saskaņots VNM Regulas projekts (tālāk tekstā – VNM regula), kas noteiks arī noregulējuma lēmumu pieņemšanas mehānismus un vienotā noregulējuma fonda izveides principus. ES Padome 2014. gada 27. martā paziņoja par vienošanos ar Eiropas Parlamentu. Pēc minētās vienošanās panākšanas Eiropas Parlaments apstiprināja VNM regulu pirmajā lasījumā. Plānots, ka ar minēto regulu tiks izveidota Vienotā noregulējuma valde, kam būs plašas pilnvaras. Pēc paziņojuma saņemšanas no ECB kā VUM uzrauga par to, ka kredītiestāde ir maksātnespējīga vai, iespējams, kļūs maksātnespējīga, vai pēc savas iniciatīvas šī VNM valde izvērtēs kredītiestādes noregulējuma nepieciešamību un vajadzības gadījumā pieņems noregulējuma shēmu, nosakot noregulējuma instrumentus un, ja nepieciešams, arī vienotā noregulējuma fonda izmantošanu.

Vienotā noregulējuma fonda mērķa apjomu, kas ir 1% no garantētajiem noguldījumiem jeb saskaņā ar pašreizējām aplēsēm aptuveni 55 mljrd. eiro un ko veidos no kredītiestāžu iemaksām, paredzēts pakāpeniski uzkrāt astoņu gadu laikā. Papildus VNM regulai banku savienības valstis apņēmušās apstiprināt un ratificēt starpvaldību līgumu, kas paredzēs kredītiestāžu iemaksu pārskaitīšanu un pakāpenisku apvienošanu vienotajā noregulējuma fondā, paredzot vairākus nosacījumus, lai mazinātu juridiskās un konstitucionālās bažas atsevišķās ES valstīs.

Runājot par banku savienības trešā pilāra izveidi, jāatzīmē, ka pašlaik Eiropas noguldījumu garantiju sistēma balstīta uz DGSD, kas saskaņo noguldījumu garantiju principus visām ES valstīm. Minētā direktīva nosaka vienotu garantēto noguldījumu garantijas summu bankas licences anulēšanas gadījumā un pieprasa katrā ES valstī veidot kredītiestāžu sektora finansētu noguldījumu garantiju fondu. Pašlaik banku savienības ietvaros netiek plānots valstu fondus apvienot vienotā fondā.

Banku darbības un uzraudzības regulējošo prasību bāzi veido CRD IV/CRR normatīvo aktu pakete, kas ir saistoša visām ES valstīm. Kopā ar EBI izstrādātajiem noteikumiem un tehniskajiem standartiem CRD IV/CRR veido t.s. vienoto regulējošo prasību kopumu. Vienotais regulējošo prasību kopums sāka darboties 2014. gada sākumā, kad spēkā stājās CRR un ES valstīm bija jātransponē savā likumdošanā CRD IV prasības. Vienoto regulējošo prasību kopuma galvenais mērķis ir nodrošināt vienotu vai saskaņotu prudenciālo noteikumu kopumu, kuri būs jāievēro kredītiestādēm visā ES. CRR nosaka vienotas minimālās kapitāla prasības ES, paredz pakāpenisku likviditātes seguma koeficienta un sviras rādītāja ieviešanu, kā arī reglamentē darījuma partnera kredītriska, lielo riska darījumu ierobežojumus un informācijas atklāšanas prasības. CRD IV aptver kredītiestāžu darbības uzsākšanu un pārrobežu darbību ES ietvaros, uzraudzības principus, kapitāla rezervju prasības, korporatīvās pārvaldības aspektus un iespējamās sankcijas pārkāpumu gadījumos. Jāatzīmē, ka CRD IV transponēšana valstu normatīvajos aktos daudzām ES valstīm norisinās lēnāk, nekā sākotnēji paredzēts.

Banku savienībā paredzēts arī finanšu atbalsta elements, visbiežāk ar to saprotot ESM izmantošanu tiešai kredītiestāžu rekapitalizācijai. Tomēr pašlaik vēl nav panākta galīgā politiskā vienošanās par šo elementu. ESM kā viens no pagaidu finanšu garantiem tiek arī apsvērts attiecībā uz kredītiestāžu VNM vienoto noregulējuma fondu. 2013. gada jūnijā eiro zonas valstu finanšu ministri apstiprināja galvenos principus ESM izmantošanai tiešai kredītiestāžu rekapitalizācijai, t.sk. par zaudējumu attiecināšanu uz kredītiestāžu akcionāriem un BRRD paredzēto principu izmantošanu. Finanšu ministri paziņoja, ka pēc šāda ESM instrumenta galīgās izstrādes un VUM darbības uzsākšanas ESM varēs finanšu stabilitāti apdraudošu vai sistēmiski svarīgu kredītiestāžu tiešai rekapitalizācijai izmantot līdz 60 mljrd. eiro. 2013. gada decembrī eiro zonas valstu finanšu ministri paziņoja, ka ESM varētu būt viens no pagaidu fiskālajiem garantiem VNM vienotajam noregulējuma fondam.

Svarīgi būtu vērtēt ieguvumus no līdzdalības banku savienībā. Pirmkārt, ieguvumus no eiro zonas tautsaimniecības, kā arī plašas sabiedrības viedokļa var skatīt caur lielākas finanšu stabilitātes, ko veicina banku savienības izveide, prizmu. Jauna prudenciālā regulējuma ieviešana CRD IV/CRR normatīvo aktu paketes ietvaros un ECB vadītās centralizētās kredītiestāžu uzraudzības sistēmas izveide rada jaunu stimulu efektīvai un saskaņotai darbībai finanšu stabilitātes risku un tieksmes pēc bezdarbības mazināšanai gan ES valstu, gan arī ES līmenī. Efektīvāka uzraudzība nozīmē zemāku finanšu krīžu varbūtību nākotnē un atbilstoši zemāku krīzes pārvarēšanas izmaksu slogu sabiedrībai.

Būtisks ieguvums no dalības VUM ir arī lielākas iespējas pretcikliskās politikas īstenošanā, nepieciešamības gadījumā efektīvāk ierobežojot pārlietu ātro kreditēšanas pieauguma tempu. Tas īpaši svarīgi mazām eiro zonas valstīm, kur kredītiestādes potenciāli pakļautas regulatīvās arbitražas riskam ārvalstu kredītiestāžu dominances dēļ.

Otrkārt, no monetārās politikas viedokļa efektīvāka pārrobežu uzraudzība banku savienības ietvaros palīdzēs mazināt Eiropas finanšu tirgus fragmentāciju, kas pēdējos gados izveidojusies eiro zonas valsts parāda krīzes ietekmē. Tas savukārt ļaus novērst šķēršļus eiro zonā īstenotās monetārās politikas transmisijas mehānisma pilnvērtīgai darbībai.

Treškārt, no banku savienības un VUM izveides varētu iegūt ne tikai tautsaimniecība un sabiedrība kopumā, bet arī pašas kredītiestādes. Tā pārrobežu kredītiestāžu grupām, kas vienlaikus darbojas vairākās banku savienības valstīs, VUM un vienotais regulējošo prasību kopums dos iespēju veidot ērtāku darbības vidi un mazināt izmaksas, kas saistītas ar visur vienoto regulējošo prasību, noteikumu un metožu ievērošanu. VUM izveide turpmāk stiprinās sadarbību un palielinās sinerģiju starp ES valstu kompetentajām iestādēm un ECB, ļaus mazināt konkurences kropļojumus kredītiestāžu tirgū, ko rada regulatīvās arbitražas iespējas. Nacionālo atšķirību un subjektivitātes mazināšana tādējādi palīdzēs radīt eiro zonā vienotus spēles noteikumus konkurencē starp lielajām uz pārrobežu darbību orientētajām un mazajām pārsvarā uz vietējo tirgu orientētajām kredītiestādēm.

Paredzēts, ka VNM papildinās VUM, radot papildu ieguvumus eiro zonas valstīm. Pirmkārt, jāatzīmē, ka 2008. gadā sākusies globālā finanšu krīze uzskatāmi parādīja to, kā vājas kredītiestādes var palielināt valsts finansiālo ievainojamību. VNM izveide kopā ar BRRD prasību izpildi palīdzēs nākotnē izvairīties no līdzīgu situāciju atkārošanās, jo sistēmiski nozīmīgo kredītiestāžu noregulējumā tiks izmantots iekšējās rekapitalizācijas instruments, un tā izmaksas segs no kredītiestāžu nozares finansētā vienotā noregulējuma fonda līdzekļiem. Tādējādi ar kredītiestāžu finansiālo problēmu risināšanu saistītas negatīvās ietekmes uz ES valsts finansēm risks tiks pēc iespējas samazināts.

Otrkārt, starp būtiskākajiem VNM izveides ieguvumiem minama iespēja panākt efektīvu lielo pārrobežu kredītiestāžu grupu noregulējumu un kredītiestāžu krīžu negatīvās ietekmes pārneses uz citām valstīm mazināšana.

Treškārt, VNM ietvaros tiks uzkrāta liela pieredze kredītiestāžu noregulējuma jomā, apvienojot ES valstu zināšanas par valstu kredītiestāžu tirgu un normatīvo aktu specifiku ar VNM pieredzi pārrobežu kredītiestāžu grupu noregulējumā visas ES mērogā.

Jāatzīst, ka eiro zonas valstīm dalība banku savienībā neapšaubāmi sniegs ne tikai guvumus, bet būs saistīta arī ar zināmām izmaksām. Plānots, ka tiešās izmaksas saistībā ar dalību VUM un VNM darbību, kā arī noregulējuma fonda līdzekļu uzkrāšanu segs kredītiestādes, nevis nodokļu maksātāji. Tādējādi papildu izmaksu slogs mazinās kredītiestāžu peļņitspēju, kas atbilst pašreizējai eiro zonas valstu politiskajai nostājai par to, ka kredītiestāžu nozarei būtu jāuzņemas ar krīzes novēršanu un pārvaldību saistīto izmaksu segšana.

Kopumā var gaidīt, ka guvumi saistībā ar lielāku finanšu stabilitāti un uzticēšanos ilgtermiņā būtiski pārsniegs izmaksas, kas saistītas ar dalību banku savienībā.

5. pielikums

RISKU DIAGRAMMA KĀ SVARĪGĀKO FINANŠU STABILITĀTES RISKU PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMA UN KOMUNIKĀCIJAS RĪKS

Pēc SVF globālās finanšu stabilitātes kartes izveidošanas 2010. gadā un regulārās publicēšanas *Global Financial Stability Report* ar mērķi grafiski attēlot finanšu stabilitāti ietekmējošos riskus un apstākļus, tīklveida diagrammas kļūst arvien populārāks finanšu stabilitātes novērtējuma un komunikācijas rīks. Pašlaik tīklveida diagrammas izmanto ne tikai SVF, bet, piemēram, arī Norvēģijas, Zviedrijas, Somijas un Jaunzēlandes centrālā banka¹.

2013. gadā, balstoties uz SVF un citu centrālo banku pieredzi, Latvijas Banka izstrādāja tīklveida diagrammu finanšu stabilitātes novērtēšanai Latvijā. Šīs riska diagrammas mērķis ir vienkopus atainot svarīgākos aktuālos finanšu stabilitātes riskus un to pārmaiņu virzienu. Finanšu stabilitātes riski tika sadalīti sešās risku kategorijās:

- iekšzemes makroekonomiskie riski;
- ārējie makrofinansiālie riski;
- nefinanšu sabiedrību kredītrisks;
- mājsaimniecību kredītrisks;
- kredītiestāžu likviditātes un finansējuma risks;
- kredītiestāžu maksāspējas un pelnītspējas risks.

Katrā risku kategorijā iekļauti 7–9 rādītāji, kuri vislabāk raksturo konkrētā riska tendences un pārmaiņas. Aprēķinos tiek izmantoti ceturkšņa dati, sākot ar 2002. gadu (vai ar datu pieejamības brīdi, ja tie pieejami ar vēlāku datumu). Pēc nepieciešamajiem pārveidojumiem katrs rādītājs tiek novērtēts ar vienu no trim metodēm atkarībā no rādītāja laikrindas sadalījuma un tā ekonomiskās interpretācijas². Tādējādi katram rādītājam ir noteikts vērtējums no 0 līdz 10 (augstāks novērtējums nozīmē augstāku risku). Atsevišķos gadījumos, kad tas pamatojams ar īpašiem riska diagrammā neaplūkotiem apstākļiem, rādītāju vērtējums varētu tikt koriģēts ar ekspertu vērtējumu.

Kategorijas kopējais novērtējums ir kategorijā iekļauto rādītāju vērtējumu aritmētiskais vidējais (visiem rādītājiem ir vienāds svars kategorijā³). Risku kategoriju vērtējumu kopsavilkums parādīts P5.1. attēlā. Katras risku kategorijas vērtējums un katrā kategorijā iekļauto atsevišķu rādītāju devumi kopējo risku kategoriju vērtējumos ir attēloti atsevišķos indeksos.

Svarīga ir pareiza vidējā vērtējuma (5) interpretācija. Vērtējums 5 parāda novērojumu vidējo vēsturisko vērtību (*historical benchmark*), t.i., rādītāja līmeni, kas Latvijas tautsaimniecībai bija raksturīgāks novērojuma periodā. Tas nav automātiski uzskatāms par "normālu" riska vai ievainojamības līmeņa novērtējumu, un nav arī interpretējams

¹ Sk. P. Dattels, R. McCaughrin, K. Miyajima un J. Puig. *Can You Map Global Financial Stability?*: SVF, 2009. Pieejams: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10145.pdf>.

Sk. P. Bedford un C. Bloor. *A cobweb model of financial stability in New Zealand. The Reserve Bank of New Zealand*, 2009. Pieejams: http://www.rbnz.govt.nz/research_and_publications/articles/details.aspx?id=4125.

Sk. G. A. Dahl, T. B. Kloster, U. Larsen, K. J. Rakkestad, R. Reiswaag, B. D. Syversten un C. B. Træe. *A cobweb model of financial stability in Norway*: Norges Bank, 2011. Pieejams: <http://www.norges-bank.no/en/about/published/publications/staff-memo/77962/15/>.

Sk. *Financial Stability 2010*: Bank of Finland, 2010. Pieejams: http://www.suomenpankki.fi/en/julkaisut/bulletin/financial_stability/Documents/FinancialStability_2010.pdf un

K. Jönsson and C. Leung. *Cobweb charts as a tool for summarising the stability assessment*: Sveriges Riksbank, 2012. Pieejams: http://www.riksbank.se/Documents/Rapporter/Ekonomiska_kommentarer/2012/rap_ek_kom_nr05_121128_eng.pdf.

² Ja rādītāja sadalījums tuvs normālajam, tiek izmantota standarta metode (sakārtotās laikrindas vērtības sadalītas 11 intervālos ar vienādu novērojumu skaitu, vidējais intervāls satur mediānu un atbilst vērtējumam 5). Ja rādītāja laikrindas sadalījums ir asimetrisks, tiek lietota uz mediānu balstīta alternatīva metode (tiek izvēlēts vidējais intervāls, kas satur mediānu un atbilst vērtējumam 5; pārējie novērojumi sadalīti 10 intervālos; intervālu garums no rādītāja minimālās vērtības līdz vidējam intervālam ir atšķirīgs no intervālu garuma no vidējā intervāla līdz rādītāja minimālajai vērtībai). Dažu rādītāju novērtēšanai tiek izmantots ekspertu vērtējums.

³ Tikai ārējo makrofinansiālo risku kategorijā ECB izstrādātajam saliktajam sistēmiskā stresa rādītājam ir lielāks svars nekā pārējiem rādītājiem, ko pamato tas, kā šis rādītājs novērtē stresa stāvokli nevis vienā, bet vairākos svarīgos eiro zonas finanšu sistēmas segmentos – naudas, obligāciju, akciju un valūtas tirgos, kā arī finanšu sektorā.

kā ilgtermiņa līdzsvara līmenis. Risku diagramma nenovērtē absolūto riska lielumu konkrētajā periodā. Risku kategorijas tiek novērtētas salīdzinājumā ar retrospektīvām vidējām vēsturiskām vērtībām, tādējādi risku līmeņi tiek novērtēti tikai attiecībā pret to vidējo vēsturisko vērtību vai salīdzinājumā ar izvēlēto periodu (iepriekšējais ceturksnis, iepriekšējā gada atbilstošais periods utt.). Tādējādi riska diagramma nosaka nevis finanšu stabilitātes stāvokli, bet tā pārmaiņas virzienu. Kategoriju vērtējumi nav savstarpēji salīdzināmi. Parādītie jaunākajiem rādītāju novērojumiem, kategoriju vērtējumi (arī to vidējās vēsturiskās vērtības) tiek pārvērtēti.

Vēsturisko novērtējumu testēšanas rezultāti bijuši apmierinoši. 2008. un 2009. gadā risku paneļa risku kategoriju vērtējumi signalizēja par draudiem finanšu stabilitātei⁴.

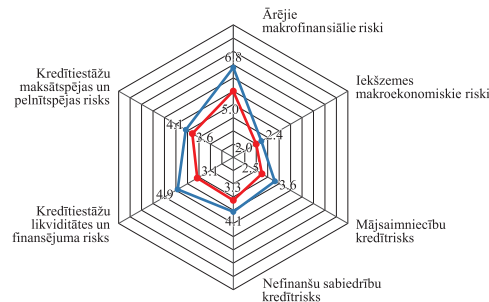
Finanšu stabilitātes risku pārmaiņas 2013. gadā

Kopumā 2013. gadā finanšu stabilitātes riski samazinājās. Būtiski, ka visu risku, izņemot ārējos makroekonomiskos riskus, novērtējums atrodas zem vidējās vēsturiskās vērtības, norādot uz samērā zemu risku līmeni (sk. P5.1. att.).

P5.1. attēls

FINANŠU STABILITĀTES RISKU PĀRMAIŅAS

— 2012. gada 4. ceturksnis
— 2013. gada 4. ceturksnis

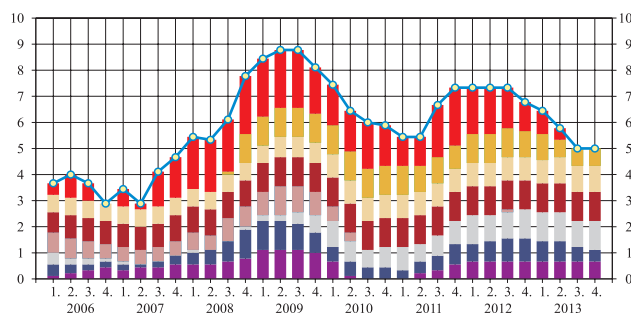

Gada laikā nozīmīgi saruka ārējie makrofinanssiālie riski. To veicināja ES valsts parāda krīzes samazināšanās, finanšu tirgu stabilizācija un ekonomiskās aktivitātes pieaugums eiro zonā (sk. P5.2. att.).

P5.2. attēls

ĀRĒJO MAKROFINANSIĀLO RISKU PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)

— CISS
— Valdības parāds ES (% no IKP; gada pārmaiņas)
— Valdības parāds ES (% no IKP)
— Privātais parāds (% no IKP)
— Privātais parāds (% no IKP; gada pārmaiņas)
— Bezdarba līmenis ES (%)
— (-1)* ESI ES
— (-1)* Imports partnervalstīs
— Ārējo makrofinanssiālo risku indekss

* Rādītājs, kuram ir pretēja sakarība ar risku.

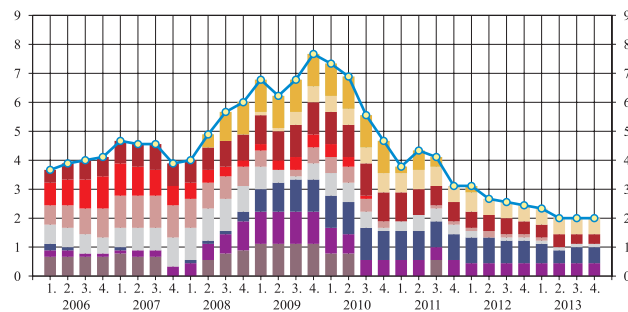
Latvijas iekšējā makroekonomiskā situācija turpināja uzlaboties 2013. gadā. To galvenokārt veicināja noturīgs IKP pieaugums un uzlabošanās pazīmes darbaspēka tirgū (sk. P5.3. att.).

⁴ Ņemot vērā, ka rādītāji ar zināmu nobīdi cits no cita signalizē par riska pieaugumu, tie nereti "kompensē" riska līmeni cits citam, tādējādi kategorijai kopumā par vēsturiski augstāko risku signalizējot pie vērtējumiem 8 un 9, nevis 10.

P5.3. attēls

IEKŠĒJO MAKROEKONOMISKO RISKU PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)
(%)

- Vārdības parāda pārmaiņas (% no IKP)
- Vārdības parāds (% no IKP)
- Rezidentu kredīti (% no IKP)
- Rezidentu kredītu attiecības pret IKP starpība (procentu punktos)
- Tekošā konta bilance (% no IKP)
- PCI inflācija (%)
- Bezdarba līmenis (%)
- (-1)* LV ESI
- Reālā IKP gada pārmaiņas (%)
- Iekšzemes makroekonomisko risku indekss

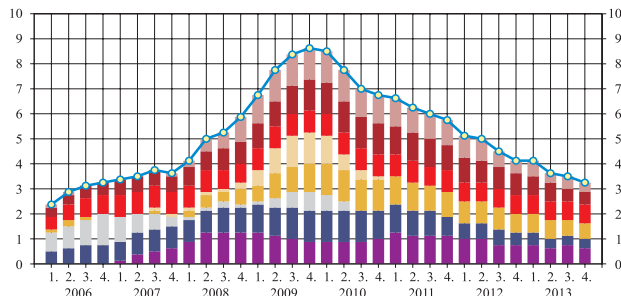
* Rādītājs, kuram ir pretēja sakarība ar risku.

Pakāpeniski turpina samazināties gan nefinanšu sabiedrību, gan mājsaimniecību kredītrisks. Nefinanšu sabiedrību kredītriska samazināšanos veicināja parādsaistību sarukums, labāks procentu maksājumu segums un nefinanšu sabiedrībām izsniegto kredītu kvalitātes uzlabojums (sk. P5.4. att.).

P5.4. attēls

NEFINANŠU SABIEDRĪBU KREDĪTRISKA PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)
(%)

- (-1)* Procentu maksājumu segums
- Nefinanšu sabiedrību parāda attiecība pret pašu kapitālu
- Herfindāla indekss
- Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvara gada pārmaiņas (procentu punktos)
- Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars
- NFS izsniegto kredītu attiecības pret IKP starpība (procentu punktos)
- Kredītu nefinanšu sabiedrībām attiecība pret IKP
- (-1)* Nefinanšu sabiedrību rentabilitāte
- NFS kredītriska indekss

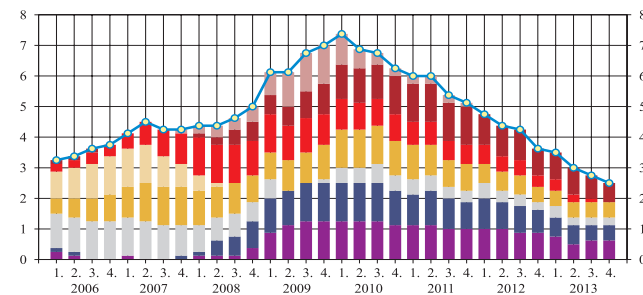
* Rādītājs, kuram ir pretēja sakarība ar risku.

Savukārt mājsaimniecību kredītriska pazemināšanos veicināja bezdarba samazinājums un kredītņēmēju finanšu situācijas uzlabošanās labvēlīgas ekonomiskās izaugsmes apstākļos, kredītu ar maksājumu kavējumu samazinājums un procentu maksājumu kritums attiecībā pret rīcībā esošajiem ienākumiem (sk. P5.5. att.).

P5.5. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU KREDĪTRISKA PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)
(%)

- Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars (gada pārmaiņas; procentu punktos)
- Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars
- Procentu maksājumu attiecība pret rīcībā esošajiem ienākumiem
- Mājsaimniecību parāda attiecības pret rīcībā esošajiem ienākumiem starpība (procentu punktos)
- Mājsaimniecību parāda attiecība pret rīcībā esošajiem ienākumiem
- Mājokļu pieejamības rādītājs
- (-1)* Reālā neto alga (gada pārmaiņas)
- Bezdarbs
- Mājsaimniecību kredītriska indekss

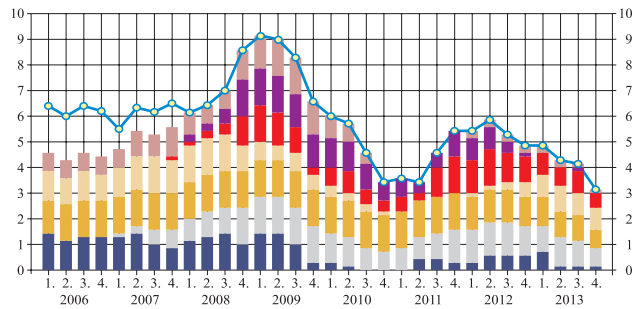
* Rādītājs, kuram ir pretēja sakarība ar risku.

2013. gadā riska diagramma uzrādīja būtisku kredītiestāžu likviditātes un finansējuma riska samazināšanos, kas daļēji bija izskaidrojams gan ar iekšzemes ekonomisko izaugsmi, gan ar atsevišķiem vienreizējiem faktoriem, piemēram, ar rezidentu noguldījumu iespaidīgo pieaugumu 2013. gada beigās gaidāmās eiro ieviešanas ietekmē (sk. P5.6. att.). Savukārt, Ziemeļvalstu un Latvijas CDS cenām būtiski samazinoties, Latvijas kredītiestāžu kredītriska novērtējums finanšu tirgos saglabājās zems, tādējādi mazinot likviditātes un finansējuma risku.

P5.6. attēls

LIKVIDITĀTES UN FINANSĒJUMA RISKA PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)
(%)

- 3 mēnešu RIGIBOR un EURIBOR starpība (procentu punktos)
- Latvijas 5 gadu CDS cena (bāzes punktos)
- Zviedrijas un Norvēģijas mātes kredītiestāžu 5 gadu CDS cena (bāzes punktos)
- Rezidentu aktīvu stabilā finansējuma rādītājs
- Rezidentu kredītu attiecība pret rezidentu noguldījumiem
- (-1)* Rezidentu noguldījumu gada pārmaiņas
- (-1)* FKTK likviditātes rādītājs
- Likviditātes un finansējuma riska indekss

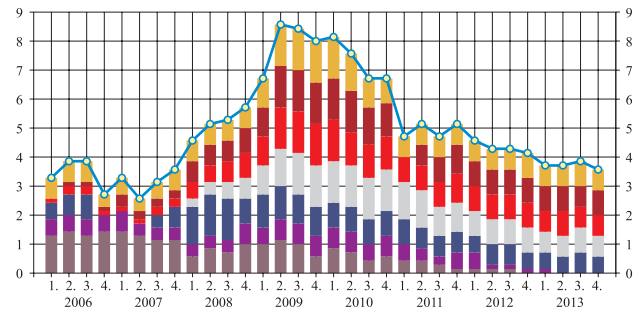
* Rādītājs, kuram ir pretēja sakarība ar risku.

Nedaudz samazinājās arī kredītiestāžu maksātspējas un pelnītspējas risks, kapitāla pietiekamības rādītājiem sasniedzot vēsturiski augstāko līmeni, uzlabojoties kredītiestāžu kredītportfeļa kvalitātei un kapitāla un aktīvu atdeves rādītājiem (sk. P5.7. att.).

P5.7. attēls

MAKSĀTSPĒJAS UN PELNĪTSPĒJAS RISKA PĀRMAIŅU NOVĒRTĒJUMS (INDEKSA UN TĀ KOMPONENTU DINAMIKA)
(%)

- (-1)* Darījumu atlikumu vispārējā procentu likmju starpība (procentus punktos)
- Neto izdevumi uzkrājumiem pret finansiālās darbības peļņu
- (-1)* ROE
- Neto kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku 90 par dienām attiecība pret kapitālu
- (-1)* Uzkrājumu norma
- (-1)* Kapitāla un rezervju attiecība pret aktīviem
- (-1)* 1. līmeņa pamata kapitāla rādītājs
- Maksātspējas un pelnītspējas riska indekss

* Rādītājs, kuram ir pretēja sakarība ar risku.

6. pielikums

UZ APTAUJAS DATIEM BALSTĪTS MĀJSAIMNIECĪBU KREDĪTŅĒMĒJU FINANSIĀLĀS IEVAINOJAMĪBAS NOVĒRTĒJUMS

Mājsaimniecību finansiālajam stāvoklim, spējai segt savus izdevumus un veidot uzkrājumus ir būtiska ietekme uz tautsaimniecības izaugsmi. Taču ir mājsaimniecību grupa, kuru finansiālo stāvokli krīze ietekmēja visbūtiskāk un kuru vidū ir daudz kredītņēmēju, par kuru finansiālo stāvokli informācijas pieejamība vienmēr bijusi apgrūtināta.

Latvijas Banka veikusi mājsaimniecību kredītņēmēju, kam ir vismaz viens aizņēmums mājokļa iegādei, remontam vai rekonstrukcijai, apsekojumu, lai ielūktos to finansiālajā situācijā, aptaujājot mājsaimniecības par to saistībām, ienākumiem un izdevumiem. Latvijas Bankas uzdevumā SIA "TNS" aptaujāja 1 002 mājsaimniecības kredītņēmējas. Kopumā 35.6% respondentu bija no Rīgas, 20.1% – no Pierīgas, 14.2% – no Kurzemes reģiona, 13.2% – no Vidzemes reģiona, 10.7% – no Zemgales reģiona un 6.2% – no Latgales reģiona. Lielākā daļa (53.6%) respondentu mājokļa kredītu bija ņēmuši tieši mājokļa iegādei, savukārt 32.0% – lai segtu citas izmaksas (rekonstrukcija, remonts, zemes iegāde), bet ne mājokļa iegādi. Šis ir tikai otrais šāda veida apsekojums. Pirmais apsekojums tika veikts 2011. gadā, un tā rezultāti netika publiskoti, bet tika izmantoti metodoloģijas aprobācijai.¹ Apsekojuma dati Latvijai ir unikāli, vienā avotā apvienojot informāciju par individuālo mājsaimniecību ienākumiem, izdevumiem, uzkrājumiem ar detalizētu informāciju par kredītsaistībām un ķīlu.

Balstoties uz aptaujas rezultātiem, katrai no aptaujātajām mājsaimniecībām tiek veikts finansiālās maržas aprēķins, kas rāda, cik liela daļa no rīcībā esošā ienākuma paliek pāri pēc parāda apkalpošanas izdevumu un sadzīves bāzes izdevumu atskaitīšanas. Ja finansiālā marža ir pozitīva, mājsaimniecība spēj segt gan sadzīves izdevumus, gan kredīta maksājumus un ir uzskatāma par maksātspējīgu (MM). Savukārt, ja finansiālā marža ir negatīva, tad mājsaimniecībai ir maksātspējas problēmas un tā ir uzskatāma par ievainojamu (IM). Balstoties uz finansiālās maržas aprēķinu ir iespējams ne tikai novērtēt, kādas ir atšķirības starp MM un IM, bet arī modelēt dažādu tautsaimniecību ietekmējošo rādītāju pārmaiņu ietekmi uz mājsaimniecību maksātspēju, piemēram, ienākumu samazinājumu, aizdevumu procentu likmju pieaugumu un bezdarba līmeņa pieaugumu.

Sākotnējā situācijā² 10.2% mājsaimniecību kredītņēmēju uzskatāmas par IM (tām ir negatīvas finansiālās maržas), un šo mājsaimniecību saistību īpatsvars kredītportfelī mājokļa iegādei veido 12.7%. Salīdzinājumā ar 2011. gadā veiktās mājsaimniecību kredītņēmēju aptaujas rezultātiem vērojams neliels uzlabojums – iepriekšējā aptaujā par IM varēja uzskatīt 11.2% mājsaimniecību kredītņēmēju. Nelielā starpība norāda uz vēl joprojām problemātisko mājsaimniecību kredītņēmēju situāciju. Lai gan mājsaimniecību ienākumi pēdējo divu gadu laikā pieauguši, daļai mājsaimniecību kredītņēmēju vēl joprojām ir ļoti grūti sabalansēt savus izdevumus un ienākumus.

Analīzes rezultāti liecina, ka visievainojamākās ir mājsaimniecības, kuras uzņēmas kredītsaistības laikā, kad tautsaimniecības izaugsme bija visstraujākā un nekustamā īpašuma cenas – visaugstākās, tādējādi aizņēmumi un to procentu maksājumi – vislielākie. Turklāt arī vairākus gadus pēc krīzes sākuma daļa šo mājsaimniecību nav spējusi atgūt zudušo maksātspēju un vēl joprojām saskaras ar grūtībām sabalansēt savus ienākumus un izdevumus.

Atšķirības starp IM un MM vērojamas vairākos aspektos. Lai gan kopš krīzes gadiem darba samaksa tautsaimniecībā kopumā palielinājusies, IM joprojām ir trūcīgas. To

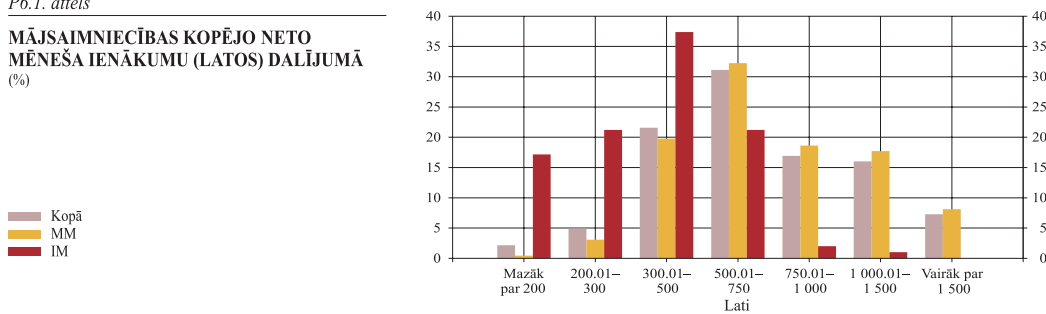
¹ 2011. gadā veiktā aptauja uzskatāma par izmēģinājuma aptauju, un tās jautājumu loks bija šaurāks.

² Vispārinot analīzes rezultātu uz nākamo kalendāro gadu (2013. gada aptaujas gadījumā – uz 2014. gadu kopumā, 2011. gada aptaujas gadījumā – uz 2012. gadu).

apstiprina mājsaimniecību mēneša neto ienākumu sadalījums (sk. P6.1. att.) – IM ir lielāks īpatsvars zemāko ienākumu grupās, tādējādi to kopējie ienākumi ir zemāki nekā MM un izlasei kopā.

P6.1. attēls

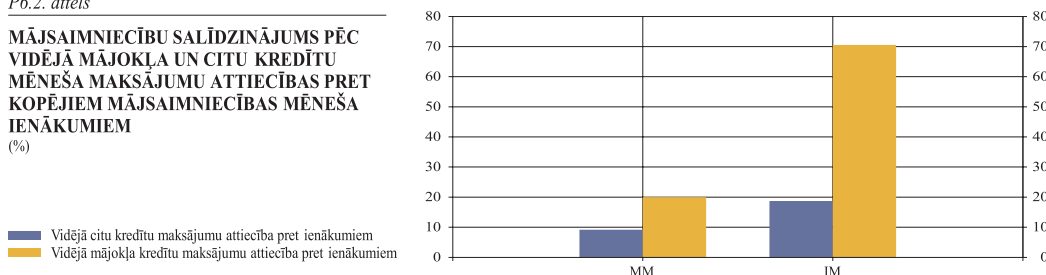
MĀJSAIMNIECĪBAS KOPĒJO NETO MĒNEŠA IENĀKUMU (LATOS) DALĪJUMĀ (%)

Arī parāda slogs MM un IM būtiski atšķiras. Vidējie kopējie mēneša ienākumi MM ir 863 lati, bet IM – 386 lati, taču vidējais mājokļa kredītu atlikums ir attiecīgi 18.5 tūkst. latu un 23.8 tūkst. latu, turklāt vidējais kredītu skaits MM ir 1.5 kredīti, bet IM – 1.8 kredīti. Tādējādi var secināt, ka nomināli parāda slogs IM ir lielāks, taču ienākumi ievērojami zemāki. Par to liecina arī kredītu vidējā mēneša maksājumu attiecība pret kopējiem mājsaimniecības ienākumiem, kas IM ir ievērojami augstāka nekā MM (sk. P6.2. att.). Tas apstiprina atšķirīgo finansiālo situāciju mājsaimniecību kredītņēmēju vidū un liecina par IM nozīmīgām grūtībām apkalpot parādsaistības.

P6.2. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU SALĪDZINĀJUMS PĒC VIDĒJĀ MĀJOKĻA UN CITU KREDĪTU MĒNEŠA MAKSĀJUMU ATTIECĪBAS PRET KOPĒJIEM MĀJSAIMNIECĪBAS MĒNEŠA IENĀKUMIEM (%)

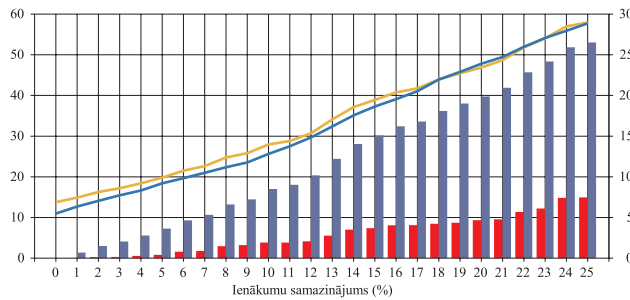
Atšķirības vērojamas arī mājsaimniecību nodarbināto vidū – IM ir vidēji mazāk nodarbināto nekā MM (attiecīgi 1.4 un 1.8 nodarbinātie), kā arī IM locekļi retāk strādā augstāk atalgotās nozarēs un nodarbinātajiem no IM augstākā izglītība ir retāk.

Mājsaimniecības kredītņēmējas kopumā vēl joprojām vērtējamas kā samērā jutīgas pret ienākumu samazināšanās (sk. P6.3. att.) un procentu likmju (sk. P6.4. att.) pieauguma šokiem, bet mazāk jutīgas pret bezdarba palielināšanas šokiem. Samērā neliels ienākumu samazinājums vai procentu likmju pieaugums radītu straujāku IM īpatsvara pieaugumu nekā neliels bezdarba pieaugums, kā arī radītu kredītiestādēm nepieciešamību palielināt uzkrājumus kredītiem ar maksājumu kavējumu. Kredītiestāžu zaudējumu pieaugums gan būtu ierobežots, taču šis zaudējumu aprēķins balstās uz pieņēmumu, ka nekustamo īpašumu, kas izmantots kā nodrošinājums IM izsniegtajiem kredītiem, varētu pārdot par attiecīgā brīža tirgus cenu.

P6.3. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU JUTĪGUMS PRET IENĀKUMU SAMAZINĀJUMU
(%)

- Paredzami papildu zaudējumi (% no kredītu atlikuma; labā ass)
- Papildus nepieciešamie kredītiestāžu uzkrājumi (% no kredītu atlikuma; labā ass)
- IM saistību īpatsvars kopējā mājokļa kredītu atlikumā
- IM īpatsvars kredītiņēmu kopsummā

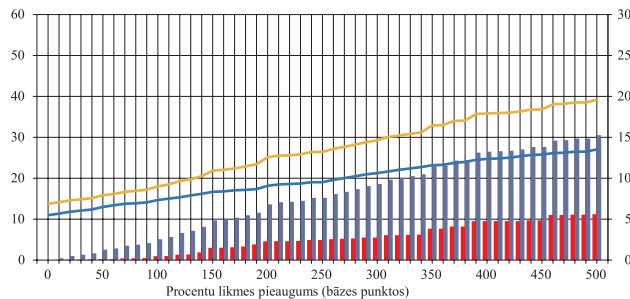

Procentu likmju pieaugums vairāk ietekmē mājsaimniecības ar lieliem kredītiem. Par to liecina straujāks ievainojamo mājsaimniecību īpatsvara kopējā mājokļu kredītu atlikumā pieauguma temps nekā pašu ievainojamo mājsaimniecību īpatsvara pieauguma temps, palielinoties procentu likmēm.

P6.4. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU JUTĪGUMS PRET PROCENTU LIKMES PIEAUGUMU
(%)

- Paredzami papildu zaudējumi (% no kredītu atlikuma; labā ass)
- Papildus nepieciešamie kredītiestāžu uzkrājumi (% no kredītu atlikuma; labā ass)
- IM saistību īpatsvars kopējā mājokļa kredītu atlikumā
- IM īpatsvars kredītiņēmu kopsummā

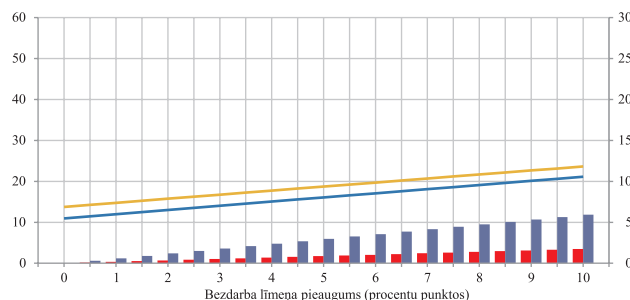

Savukārt mājsaimniecību jutīgums pret bezdarba pieaugumu viena gada laikā ir mērens (sk. P6.5. att.). Tas izskaidrojams ar to, ka analīze balstās uz pieņēmumu, ka darba zaudēšanas gadījumā visi nodarbinātie saņem bezdarbnieka pabalstu. Taču tas var neīstenoties "aplokšņu algu" dēļ – par daļu no nodarbinātajiem nodokļi tiek maksāti tikai daļēji, tāpēc viņu bezdarbnieka pabalsti būtu ievērojami mazāki nekā šo nodarbināto ienākumi.

P6.5. attēls

MĀJSAIMNIECĪBU JUTĪGUMS PRET BEZDARBA LĪMEŅA PIEAUGUMU
(%)

- Paredzami papildu zaudējumi (% no kredītu atlikuma; labā ass)
- Papildus nepieciešamie kredītiestāžu uzkrājumi (% no kredītu atlikuma; labā ass)
- IM saistību īpatsvars kopējā mājokļa kredītu atlikumā
- IM īpatsvars kredītiņēmu kopsummā

Lai gan mājsaimniecības kredītiņēmas ir samērā jutīgas pret dažādiem nelabvēlīgiem makroekonomiskajiem šokiem un to ievainojamība mazinājusies vien nedaudz, ar to maksātspēju saistītie iespējamie zaudējumi aizdevējiem kļuvuši mērenāki. To veicinājis gan īpašumu vērtības pieaugums pēdējo gadu laikā, gan mājokļu kredītu atlikuma samazinājums.

Ar minētā diskusijas materiāla pilnu tekstu var iepazīties Latvijas Bankas interneta vietnē: http://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/DM_1-2014-arinsin-laube_final_062014.pdf.